

ÉLETPÁLYA- ÉPÍTÉS

KOMPETENCIATERÜLET „A”

EMBER ÉS TÁRSADALOM
TANÁRI ÚTMUTATÓ

7. évfolyam

A kiadvány az Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program kerettanterve alapján készült.

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült, a sulíNova oktatási programcsomag részeként létrejött tanulói információhordozó. A kiadvány sikeres használatához szükséges a teljes oktatási programcsomag ismerete és használata.

A teljes programcsomag elérhető: www.educatio.hu címen.

Szakmai vezető: Farkas László

Szakmai bizottság: Dr. Klein Sándor elnök, Dr. Balogh Andrásné
Dr. Krisztián Béla, Sum István, Dr. Szenes György

Szakmai lektor: Stefany Judit

Alkotószerkesztő: Orosz Balázs

Felelős szerkesztő: Burom Márton

©

Szerzők: Falus Katalin, Jakab György,
Lőrinc László, Miaveczen Jenő

Educatio Kht. 2008

TARTALOM

- VII.A.1.1. Együttélés - együttműködés
- VII.A.1.2. Az öltözködés társadalomtörténete
- VII.A.1.3. Társadalmi szokások - társadalmi beilleszkedés
- VII.A.1.4. Gyerek- és felnőtt szerepek a múltban és a jelenben
- VII.A.1.5. Társadalmi munkamegosztás
- VII.A.1.6. Az öltözködéssel kapcsolatos eszközök, szakmák, munkahelyek
- VII.A.1.7. Vállalkozók a múltban és a jelenben

EGYÜTTÉLÉS - EGYÜTTMŰKÖDÉS

MODULLEÍRÁS

A modul célja	Ráhangolásként az alábbi képességfejlesztő célú gyakorlatok és játékok összehasonlítás lényegkiemelés, adatgyűjtés asszociációs készség gondolkodásfejlesztés kérdés és vitakultúra fejlesztése együttműködés, munkamegosztás tolerancia
Időkeret	3 óra
Ajánlott korosztály	12-13 év (7. évfolyam)
Ajánlott megelőző és követő tananyag	Megelőző modul: - Követő modul: <i>Az öltözködés társadalomtörténete</i>
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: – Műveltségterületen/tantárgyon belül: Életvitel és gyakorlati ismeretek: Ember és társadalom: ismeretszerzés, tanulás – Műveltségterületen/tantárgyon kívül: Magyar nyelv és irodalom: beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése Dráma Szűkebb környezetben: – Programtanterven kívül (kereszttanterv): A kommunikáció mint a társas érintkezés eszköze Gondolkodásfejlesztés Kérdés és vitakultúra Együttműködés
A képességfejlesztés fókusza	Együttműködés, demokratikus viselkedés, kommunikáció, problémamegoldó gondolkodás

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

Több választható, kihagyható elem van a modulban. Nem az a cél, hogy minden lépést végigjárjunk az osztály egészével. A sokféleség lehetővé teszi, hogy a gyerekek érdeklődéséhez, képességeihez, szociális lehetőségeihez, az iskola adottságaihoz igazodva, differenciáltan válasszuk meg a kívánt fejlesztési céloknak megfelelő feladatokat. A gyerekek aktivitása, érdeklődése, előzetes és háttérismeretei befolyásolják a feldolgozás lépéseinek arányait. Ugyanakkor ügyelnünk kell arra, hogy az előkészítés megfelelően részletes és mindenre kiterjedő legyen. A modul elején a gondolkodásfejlesztés bevezetéseként olyan tevékenységeket ajánlunk, amelyekben a gondolkodásfejlesztés egy másik készséghez kapcsolódik (rajz, zeneértés, mozgáskultúra). A továbbiakban választható tevékenységek sora következik, amelyekkel a gondolkodás, a vitakultúra és a kérdéskultúra fejleszthető. Végül az ún. kérdezőközösség kialakítására kerül sor. A „kérdezőközösség” bármely történet, film vagy akár a közösségben megtörtént eset feldolgozására alkalmas módszer, amely a gondolkodás fejlesztése mellett egyúttal a közösség demokratikus és etikus magatartását is fejleszti. A módszert M. Lipmann *Gyer-*

mekfilozófiájából vettük át. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a 2. Tanuljunk kérdezni! feladata a tanulóktól előzetes készülést igényel.

TÁMOGATÓ RENDSZER

Ajánlott objektumok

Robert Fisher: *Hogyan tanítsuk gyermekeinket tanulni*, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999.

Robert Fisher: *Hogyan tanítsuk gyermekeinket gondolkodni*, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999.

MODULVÁZLAT

Ráhangelődés

<p>A Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p>	<p>Rajzkészítés</p> <p>Párokat szervezünk. Ismertetjük a feladatot: a pár egyik tagja lerajzol valamit, nem mutatja meg a másiknak, hanem elmeséli, és a másiknak az elmondás alapján kell lerajzolnia lehetőleg ugyanazt a dolgot. A második menetben a pár tagjai szerepet cserélnek. Végén kiállítást rendezhetünk az elkészült „páros művekből”.</p>	<p>10 perc</p>
<p>Kiemelt készségek, képességek</p>	<p>Egymásra figyelés, figyelemösszpontosítás, együttműködés, fantázia, kreativitás, összehasonlítás, vizuális kifejezés</p>	
<p>Célcsoport/A differenciálás lehetőségei</p>	<p>-</p>	
<p>Munkaforma</p>	<p>Heterogén pármunka</p>	
<p>Módszerek</p>	<p>Kooperatív feladatmegoldás</p>	
<p>Eszközök</p>	<p>Rajzlap, ceruza</p>	
<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p>	<p>Meseírás</p> <p>Párokat szervezünk. Ismertetjük a feladatot: a pár együtt talál ki egy történetet, majd elmesélik a többieknek, vagy leírják, és sokszorosítva kioszthatjuk, illetve „kötetbe” fűzhetjük.</p>	<p>10 perc</p>
<p>Kiemelt készségek, képességek</p>	<p>Egymásra figyelés, figyelemösszpontosítás, együttműködés, kommunikáció, fantázia, kreativitás, beszédkészség</p>	
<p>Célcsoport/A differenciálás lehetőségei</p>	<p>-</p>	
<p>Munkaforma</p>	<p>Pármunka</p>	
<p>Módszerek</p>	<p>Kooperatív feladatmegoldás</p>	
<p>Eszközök</p>	<p>Papír, íróeszköz</p>	

B	Tevékenység	Mozgássorok bemutatása	10 perc
	Tanári instrukciók	Párokat szervezünk. Ismertetjük a feladatot: a pár egyik tagja különböző mozgássorokat talál ki és mutat be, a másik igyekszik vele egy időben utánozni őt, és bemutatni ugyanazt a mozgássort. Majd szerepet cserélnek.	
	Kiemelt készségek, képességek	Egymásra figyelés, figyelemösszpontosítás, együttműködés, kreativitás, fantázia, mozgás	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén pármunka	
	Módszerek	Kooperatív feladatmegoldás	
	Eszközök	-	

Tartalomfeldolgozás

A₁	Tevékenység	Gondolkodásfejlesztés: zenehallgatás - válasz a kérdésekre - beszélgetés	25 perc
	Tanári instrukciók	Hallgassunk meg az osztállyal együtt bármilyen a tanár által kiválasztott komolyzenei művet, műrészletet. Feladat: a tanulók megnézik az 1. gyűjtemény kérdéseit, majd a mű csukott szemmel történő meghallgatása után egyénileg elgondolkoznak a kérdéseken, és leírják válaszaikat. Ezeket beszéljük meg az osztállyal. Szavazással eldönthetjük, hogy melyik a legjobb cím.	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelemkoncentráció, fantázia, asszociáció, demokratikus viselkedés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Egyéni és frontális	
	Módszerek	Önálló feladatmegoldás, osztályszintű beszélgetés, szavazás	
	Eszközök	CD és lejátszó, papír, íróeszköz	

A ₂	Tevékenység:	Gondolkodásfejlesztés: vita provokálása - vita	25 perc
	Tanári instrukciók	<p>A tanár vagy egy vállalkozó kedvű diák játssza provokatórt. (Ha csoportmunkában csináljuk, akkor értelemszerűen diákok lesznek a provokátorok is.)</p> <p>Feladata: az osztály provokálása és vitára serkentése olyan kijelentésekkel, amelyek az általánosan elfogadott véleményektől eltérnek. Az ajánlott témák a 2. gyűjteményben találhatóak, de bármely hasonló típusú kérdés jó.</p> <p>Fontos a vitában:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a másokra, érveikre való odafigyelés (nehezíthető úgy a beszélgetés, hogy az, aki már elhangzott érvet ismétel, vagy zálogot ad, amelyet valamikor a későbbiekben az osztály által meghatározott feladatokkal kell kiváltani, vagy jelképes összegű büntetést fizet, amely az osztálypénztárba kerül); - mindenkit meg kell hallgatni, egyszerre csak egy ember beszél - ennek a megsértése is szankcionálható a fenti módon; - az egyet nem értést kultúráltan kell közölni, aki durva módon teszi, a fenti büntetésben részesíthető; - tolerálni kell azt, hogy másoknak az enyémtől eltérő véleménye van. 	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelemkoncentráció, fantázia, demokratikus viselkedés és vitakultúra, problémamegoldó gondolkodás, érvelés, tolerancia	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	Ha már van hasonló gyakorlatuk a gyerekeknek, akkor csoportbontásban is megoldható	
	Munkaforma	Frontális vagy kis csoportos	
	Módszerek	Kooperatív feladatmegoldás	
	Eszközök	Ajánlott kérdések (2. gyűjtemény)	
A ₃	Tevékenység	Gondolkodásfejlesztés: a történet befejezése	25 perc
	Tanári instrukciók	<p>A tanulók egyedül dolgoznak.</p> <p>A tanár mindenkinek kiosztja ugyanazt a történetet.</p> <p>Feladat: a történet folytatása és befejezése, majd közösen meghallgatjuk a különböző megoldásokat.</p>	
	Kiemelt készségek, képességek	Fantázia, logikus gondolkodás, kommunikáció, írásbeli és szóbeli szövegalkotás	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Egyéni és frontális	
	Módszerek	Önálló feladatmegoldás és osztályszintű bemutatás	
	Eszközök	Papír, írószer, 3. gyűjtemény	

1. GYŰJTEMÉNY

A zenefeldolgozás kérdései

1. Milyen képeket idéz fel benned a zene?
2. Milyen szavak jutnak az eszedbe?
3. Milyen érzéseket kelt benned?
4. Milyen címet adnál neki?

2. GYŰJTEMÉNY

Ajánlott provokatív kijelentések

A felnőtteknek mindig igazuk van.
A tanár mindent tud.
A politikusok mindig jót akarnak.
A drogfogyasztás egészséges.
A fiatalok bölcsek.
Nincs igazság.
Nincs mindenütt gravitáció a Földön.
A háromszög szögeinek összege 360 fok.

3. GYŰJTEMÉNY

A történet

2128-t írunk. Az emberiség már évtizedek óta a világűr meghódítására tör. A technika fejlettségi szintje már egy ideje lehetővé teszi a galaktikus űrutazást. A Tejút nevű űrhajó 1200 fényévnnyire a Földtől meteorrajjal ütközik, és egy ismeretlen bolygóra zuhan. Egyetlen ember, nevezzük Z-nek, élte csak túl a katasztrófát. Már hónapok óta él egyedül a bolygón egy barlangban. Egyszer csak lépéseket hall a barlang bejárata felől...

A ₁	Tevékenység	Tanuljunk kérdezni! - barkochba	25 perc
	Tanári instrukciók	<p>Hatfős csoportokban vagy frontális formában ajánlott játszani.</p> <p>Mindenképpen jó, ha ketten gondolnak valamire, a többiek kérdezik őket.</p> <p>A válasz csak „igen” vagy „nem” lehet.</p> <p>Három rákérdezési lehetőség van.</p> <p>Nehezíthetjük úgy a játékot, hogy meghatározott lépésszámon belül kell kitalálni, hogy mire gondolt a két diák.</p> <p>Aki kitalálja, párt választ magának, és most már ők ketten gondolhatnak valamire.</p>	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelemkoncentráció, fantázia, együttműködés, problémamegoldó gondolkodás, kérdezés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Kis csoportos vagy frontális	
	Módszerek	Kooperatív feladatmegoldás	
	Eszközök	-	
A ₂	Tevékenység	Tanuljunk kérdezni! - kérdésfeltevés	25 perc
	Tanári instrukciók	<p>Véletlenszerűen alakítsunk az osztályban párokat.</p> <p>A pár egyik tagja az irodalmi szöveggyűjteményt használva kijelöl egy pársoros verset, versrészletet.</p> <p>A pár másik tagjának az a feladata, hogy a szöveget nézve kérdéseket tegyen fel a kijelölt részhez, majd a párok szerepet cserélnek.</p>	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelemkoncentráció, fantázia, együttműködés, kommunikáció, gondolkodás, kérdezés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	Kérdésfeltevésben gyakorlottabb gyerekekkel	
	Munkaforma	Heterogén pármunka	
	Módszerek	Kooperatív feladatmegoldás	
	Eszközök	Irodalmi szöveggyűjtemény	
A ₃	Tevékenység	Tanuljunk kérdezni! - személy kitalálása kérdésözönnel	25 perc
	Tanári instrukciók	<p>4 fős csoportokat alakítunk, melyeknek tagjai előre készülnek erre a feladatra: mindegyikük választ magának egy ismert élő személyt, irodalmi vagy történelmi alakot, akiből készül, és akit a kérdésözönben megszemélyesít.</p> <p>A feladat: a többiek kérdések feltevésével, illetve az azokra kapott válaszok alapján igyekeznek kitalálni, hogy ki a kért személy.</p> <p>A játék akkor ér véget, ha mind a négyükről kiderül, hogy kit alakítanak.</p> <p>Nehezíthetjük úgy, hogy mindenkinek csak meghatározott számú kérdés tehető fel, és abból kell rájönni a kiletére.</p>	

Kiemelt készségek, képességek	Figyelemkoncentráció, fantázia, felkészülés, együttműködés, problémamegoldó gondolkodás, kérdezés
Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
Munkaforma	Heterogén kiscsoport
Módszerek	Kooperatív feladatmegoldás
Eszközök	-
A Tevékenység	Kérdező közösség kialakítása 35 perc
Tanári instrukciók	<p>A tanár felolvas, felolvastat vagy kioszt bármilyen informatív, érdekes szöveget, vagy megnézik egy filmet, filmrészletet, vagy elmond, felelevenít egy megtörtént esetet, problematikus szituációt (a továbbiakban az egyszerűség kedvéért szövegről beszélünk).</p> <p>A diákok feladata: kérdéseket tegyenek fel az elhangzottakkal (olvasottakkal) kapcsolatban.</p> <p>A kérdezés szabályai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mindenki kérdezhet, - nincs rossz kérdés, - mindenkit meghallgatunk, - senkit sem szabad kinevetni. <p>A tanár felírja a táblára az összes kérdést, majd az osztály szavazással dönti el, hogy mely kérdéseket tartja a legérdekesebbeknek, milyen sorrendben akarja megbeszélni azokat.</p> <p>Ezután közös beszélgetés következik.</p> <p>A beszélgetés, vita szabályai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mindenki egyenlő félként vesz részt benne, - a tanár is, ő annyival „több” csupán a többiekénél, hogy az ő feladata a beszélgetés, vita továbbgördítése, ha netán elakadna, - mindenkit meghallgatunk, - senkit nem nevetünk ki (tisztelőben tartjuk a másik véleményét), - mindenki odafigyel a másira, - mindenki kultúrálisan mondja ki egyet nem értését. <p>A beszélgetés elvben addig tart, amíg van további megvitatásra alkalmasnak tartott kérdés.</p> <p>A beszélgetést érdemes azzal lezárni, hogy összefoglaljuk, milyen problémák vetődtek fel, és milyen megoldásuk született, ha született, illetve, ha nem tudtuk megoldani a problémákat, akkor miért nem. Ez egyben önértékelés is.</p>
Kiemelt készségek, képességek	Figyelemkoncentráció, fantázia, demokratikus és etikus magatartás és vitakultúra, gondolkodás, érvelés, kérdéskultúra, tolerancia

Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
Munkaforma	Frontális
Módszerek	Osztályszintű beszélgetés
Eszközök	A kiindulásként felhasznált szöveg, film stb.

Összegzés

A	Tevékenység	Beszélgetés	10 perc
	Tanári instrukciók	Annak tudatosítása, hogy milyen típusú feladatokat oldottunk meg a modulban, és azok milyen képességek fejlesztését szolgálták	
	Kiemelt készségek, képességek	-	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Beszélgetés	
	Eszközök	-	

AZ ÖLTÖZKÖDÉS TÁRSADALOMTÖRTÉNETE

MODULLEÍRÁS

<p>A modul célja</p>	<p>Az öltözködés társadalomtörténetének megismerése. Annak megértése, hogy a ruha sajátos jelrendszer is, helyes megválasztásával jó, helytelenül téves üzeneteket küldünk.</p> <p>A divat mozgatórugóinak megvilágításával tudatosabb öltözködés elősegítése, vagyis kritikus szemlélet kialakítása a rövid távú divatváltozás mindenáron való követésével, a reflexszerű utánzással szemben.</p> <p>Önmagunk, saját egyéniségünk jobb megismerésének elősegítése.</p> <p>A ruházatkodási előítéletek leépítése: tolerancia a másképpen öltözők irányában.</p> <p>Tolerancia a másféle társadalmi helyzetűek irányában.</p> <p>Önálló információgyűjtés, az információk különböző szempontok szerinti csoportosítása.</p> <p>Kommunikációs, kooperatív képességek fejlesztése.</p>
<p>Időkeret</p>	<p>3 óra</p>
<p>Ajánlott korosztály</p>	<p>12–13 év (7. évfolyam)</p>
<p>Ajánlott megelőző és követő tananyag</p>	<p>Megelőző modul: <i>Együttélés – együttműködés</i> Követő modul: <i>Társadalmi szokások, társadalmi beilleszkedés</i></p>
<p>Modulkapcsolódási pontok</p>	<p>Tágabb környezetben:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Műveltségterületen/tantárgyon belül: <i>Életvitel és gyakorlati ismeretek: az öltözködés kultúrája</i> <i>Ember és társadalom: művelődéstörténet, divattörténet</i> <i>Dráma és tánc: jelenetek (párbeszéd) előadása</i> – Műveltségterületen/tantárgyon kívül: <i>Magyar nyelv és irodalom: beszédkészség, fogalmazás</i> <i>Rajz és műalkotások elemzése: korstílusok</i> <p>Szűkebb környezetben:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Programtanterven belül: <i>Az egyén mikrokörnyezete: a család</i> – Programtanterven kívül (kereszttanterv) <i>„Kérdezz! Felelek”: A kommunikáció mint a társas érintkezés eszköze</i>

<p>A képességfejlesztés fókuszsa</p>	<p>Információkezelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - információszerzés - információfeldolgozás - eszközhasználat <p><i>Dráma és tánc:</i> dramatikus improvizációk – a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján. Döntések elemzése.</p> <p>Kooperativitás:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hatékony kommunikáció - törvények és szabályok betartása - a társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül - elhatárolódás a szélsőséges magatartástól - szerepvállalás - kötelezettségvállalás <p>Önismeret-fejlesztés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a belső igények felismerése és megfogalmazása - önkontroll - önmotiválás - önértékelés <p><i>Életoitel és gyakorlati ismeretek:</i> a szakképzettség szerepének és jelentőségének felismerése.</p> <p>Problémakezelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analízis - lényegkiemelés - rendszerezés
---	--

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

Az adott életkorban a gyerekekben elég erős a hajlam az előítéletes, túl gyors véleményalkotásra, máskor megítélésére aszerint például, hogy „mi van rajtuk”. (Ez különben később sem csökken önmagától olyan nagyon.) A modul célja, hogy az öltözködés kultúrtörténetén keresztül megvilágítsa, milyen mozgatórugói vannak az „önstilizálásnak”, a ruhadarabok, ruhakellékek és hajviseletek megválasztásának a történelemben. A modul társadalmi, társadalomlélektani ismereteket közvetít, melyek segítségével a gyerekek másokkal szemben türelmesebbek lehetnek, míg döntéseik, magatartásuk tudatosabb, átgondoltabb lehet.

A modul során egy közös „termék” készül, egy rajzos-szöveges-számítógépes kiállítás. Ennek egy-egy részét készítik el a diákok három szakaszban. A díszes formákra nem nagyon jut idő, inkább a hasznosság, az informatív jelleg lehet fontos.

A jelenkori téma igen kényes, hiszen fordítva is elsülhet: a tapintat és tolerancia tanítása közben a gyerekek egymásnak ugorhatnak, egymás ruháit „cikizhetik” stb. Ezzel szemben a tanár pusztán verbális fellépése nem eredményes. Jól át kell tehát gondolnia, hogy a feladatok ismertetésének módjával megelőzze ezeket a konfliktusokat.

A modul időben visszafelé halad: első résztemája a ruhaüzenetek és praktikum ma, majd sorban: ruhaüzenetek 20. század; középkori-koraújkori divat; divat a divat előtt: ókor-őskor.

A modul az időkeretekkel küszködik. A megadott feladatok az adott kereteken belül elvégezhetők, de többségük csak gyakorlottan együtt dolgozó, jó csoportokban. Amennyiben a gyerekek lassabbak, a felkínált rövidebb verziókat kell választani, vagy növelni az órakeretet, ha van rá mód.

A modul komoly előzetes felkészülést igényel! Át kell gondolni, hogy hol van megfelelő hely a kiállításához; lehetőleg olyan, ahol pár napig még látható a modulórák után is.

TÁMOGATÓRENDSZER

Lőrinc László: *Életmódtörténet I.*, AKG Kiadó, Bp. 1999.

Lőrinc László: *Életmódtörténet II.*, AKG Kiadó, Bp. 2001.

Biró Gábor-Lőrinc László-Stefány Judit: *Történelem 2.*, AKG Kiadó, Bp. 2001.

Lőrinc László: *Életmódtörténet III.*, Kézirat (2005)

Heltai Gáspár: *Az részegségnek és tobzódásnak veszedelmes voltáról*, 1552.

Apor Péter: *Erdély átalakulása*, 1736.

Chardin, Jean (1643–1713): *Utazás Perzsiában*, 1686 (részlet)

Vaclav Šolc-Petr Hořejš: *Amerika őslakói*, Móra-Madách, Budapest-Pozsony 1970.

MODULVÁZLAT

Ráhangelődés

A	Tevékenység	Szempon tválasztás	15 perc
	Tanári instrukciók	Milyen szempontok szerint választanak a részt vevő gyerekek maguknak ruhát (frizurát, ruhakelléket)? Egy kész listát kapnak a szempontokról, melyek elemeit osztályozni kell. 1 = legfontosabb szempont, 5 = egyáltalán nem fontos. Egy-egy osztályzatot több elem mellé is lehet tenni. (1. gyűjtemény) Az egyéni listák elkészülte után ezeket egybevetik, megbeszélük.	
	Kiemelt készségek, képességek	Vita, tolerancia, együttműködés, igazságérzet	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	Nehezebben megmozgatható, vitatkozó, kevésbé kreatív csoportokban, ahol a felkínált lehetőségek segítenek beindítani az ötleteket a listás változatot ajánljuk	
	Munkaforma	Csoportmunka	
	Módszerek	Beszélgetés, csoportos kooperatív munka	
	Eszközök	1. gyűjtemény	
B₁	Tevékenység	Szöveg- és képelemzés	15 perc
	Tanári instrukciók	Képes újságokat (de nem divatlapot; lehetőleg többféle közönségnek szóló, eltérő jellegű lapokat) hoznak, és a képeken látható alakokról megpróbálják eldönteni, ki milyen alapon választotta az adott ruhát, túl a kényelmi szempontokon, mit üzen vele? A szempontokat összeírják.	
	Kiemelt készségek, képességek	Kommunikáció, tolerancia, rendszerezés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei		
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Szóforgó	
	Eszközök	Színes újságok	
B₂	Tevékenység	Kutatómunka	15 perc
	Tanári instrukciók	Lapokat húznak „motivációkkal” (pl. „azt akarja kifejezni, hogy vagány, menő”), és le kell rajzolni az ehhez tartozó kortárs figurát a megfelelő ruhában. (2. gyűjtemény)	
	Kiemelt készségek, képességek	Rajzkészség, vizuális memória, vizuális kreativitás	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	Szívesen rajzoló gyerekeknek	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Kooperatív	
	Eszközök	Papír, színes ceruzák, cédulák, 2. gyűjtemény	

1. GYŰJTEMÉNY

Képzeld azt, hogy bőven van pénzed, és teljesen magad döntöd el, hogy milyen ruhát veszel magadnak. Milyen szempontok szerint választanál ruhát (frizurát, ruhakelléket)? A szempontok mellett jelezd 1-től 5-ig az adott szempont fontosságát. (1 = legfontosabb szempont, 5 = egyáltalán nem fontos.) Lehet egyformán fontos akár az összes szempont is.

- legyen kényelmes (védje a lábat a kavicstól stb.)
- megfeleljen az éghajlatnak (meleg télen, vízhatlan stb.)
- legyen tetszetős (nekem tessen)
- legyen tetszetős (a barátaimnak tessen)
- legyen olyan, hogy becsüljenek érte
- lássák, hogy ki vagyok (milyen együtttest, stílust szeretek, kiknek drukkolok, világnézetem)
- lássák, hogy milyen vagyok (humoros, laza)
- lássák a ruhából, hogy lány/fiú vagyok (legyen lányos/fiús)
- legyen tartós, ne kelljen hamar kidobni

2. GYŰJTEMÉNY

Motivációs lapok

- gyászolok	- menő vagyok
- ünnepelek	- gazdag vagyok
- hivatalos ügyben járok el	- köpök rátok, az egész világra
- menyasszony vagyok	- nem érdekelnek a pénz és a (ruha)márkák
- x vallási (szerzetesi) csoport tagja vagyok	- ne bántsatok
- Fradi-drukker vagyok	- egyéniség vagyok
- metálos vagyok	- puritán vagyok
- szeretek diszkóba/plázába járni	- nemzeti érzelmű vagyok
- laza fickó vagyok	

C	Tevékenység	Rövid összegzés - beszélgetés, megfigyelés	5 perc
	Tanári instrukciók	Közös beszélgetésben tisztázzák a csoportok, hogy mire jutottak, milyen motivációk alapján választanak az emberek ma ruhát. Anyagi lehetőségek; testi kényelem – pl. télen kabát; praktikum – pl. munkaruha, védőköpeny (bár ezeknek is van kódolható jelentése, de az ilyen ruha elsősorban nem „üzenet”, ezért az anyagi és a kényelmi szemponttal együtt külön tárgyalandó a kimondottan üzenet jellegű ruhától). Bizonyos konvencionálisabb és rögzítettebb társadalmi üzenetek – gyász, ünneplés, hivatalosság, menyasszony, vallási csoport, apáca stb. Világnézeti, hovatartozási kódok – drukkersál, jelvények, együttesek nevei pólókon, punkruha, metálos szerelés, bőrfejúek viselete stb. Nemi üzenetek – nagyon nő vagyok, nagyon férfi vagyok. Homályosabb társadalmi üzenetek – laza vagyok, menő vagyok, gazdag vagyok, köpök rátok, az egész világra, más értékeim vannak, mint a legtöbbeteknek, nem érdekel a pénz és a (ruha)márkák, ne bántsatok, egyéniség vagyok, puritán vagyok, nemzeti érzelmű vagyok stb.	
	Kiemelt készségek, képességek	Megfigyelés, önmegfigyelés, önismeret, tolerancia, gondolkodás, rendszerezés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	Bármilyen csoportban, de ahol nem kellően fogadják el egymást, másokat, ott körültekintően, szelektálva az előhozandó szempontok között	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Beszélgetés	
	Eszközök	-	

Tartalomfeldolgozás

A₁	Tevékenység	Mai ruhák - írás	15 perc
	Tanári instrukciók	A gyerekek rövid fogalmazásokat írnak – szépirodalmi vagy értekező jellegűeket – a kiállításra: „Ruhajeltan ma” címmel.	
	Kiemelt készségek, képességek	Írásbeli szövegalkotás	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Csoportos és/vagy egyéni	
	Módszerek	Csoportos esetén az írás előtt megbeszélés	
	Eszközök	Toll, papír	

A ₂	Tevékenység	Mai ruhák - tablókészítés	15 perc
	Tanári instrukciók	A gyerekek a mai emberekről kiválasztott képeket rövid feliratokon „ismertetik” a ruhák üzenetei alapján	
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködés, vita	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Munkamegosztással: válogató, közös felirat-kitalálás, feliratkészítő	
	Eszközök	Képes újság, olló, papír, toll.	
A ₃	Tevékenység	Mai ruhák - Előadás	15 perc
	Tanári instrukciók	Jelenetek előadása. A feladat az, hogy egy-egy pár adjon elő egy olyan jelenetet, melyben a ruha alapján félreértik egymást a szereplők. (Pl. egy „szakadt” ruhájú emberről kiderül, hogy ő a vállalatvezető; bőrszereléses, szögekkel kivert ruhájú kopasz fiúról kiderül, hogy szelíd, kedves stb.) Ne nagyon legyen pár jelenetnél több, mert a bemutatásra nem marad idő.	
	Kiemelt készségek, képességek	Mimetikus képességek, megfigyelés, önmegfigyelés, tolerancia	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	A szívesen szereplőknek	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Előadás	
	Eszközök	Esetleg kéznél lévő ruhadarabok, ruhakellékek, melyeket könnyen átalakíthatnak és/vagy színes papír, olló	
B	Tevékenység	A kiállítás és a jelenet megtekintése	10 perc
	Tanári instrukciók	A megszületett eredmények kiállítása, előadása, megtekintése. A gyerekek a fogalmazást véglegesítik és felragasztják, a képes tablókat elhelyezik az aznapi kiállítási falon, melynek címe: Ruhajelek - ma. Utána a tabló előterében előadják a jeleneteket.	
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködés, esztétikai érzék	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Közös munka	
	Módszerek	Eszmezsere	
	Eszközök	Ragasztók, paraván, rajzszög, gombostű, karton, színes papírok, olló	

Ruhák - XX. századi, képek megtekintése (15 perc)**(VII.A.1.2. melléklet)**

A jelenkor kapcsán megismert szempontok segítségével a múltba fordulunk, mégpedig – mivel időben visszafelé haladunk – a 20. századba. A gyerekek csoportokat alkotnak, és minden csoport kétféle képsort vet egybe. Az alternatívák tehát itt nem a tevékenységformák, hanem azok tartalma alapján különböznek el.

A₁	Tevékenység	Összehasonlítás
	Tanári instrukciók	Képek 1900 körüli úriasszonyokról. Képek 30-as évekbeli nőkről. A két képsor egybevetése: mennyiben változott a nők társadalmi helyzete, szerepe a ruha alapján. (Szempontok: a ruha lazasága – a fűző eltűnik; a szoknya hossza – rövidül; a testkontúr – nőiesből férfiasabbá; a ruha jellege – a férfiakétól eltérő világos csipkéstől a férfiakéhoz közeledő kosztümig, felöltő-szoknya együttesig; stb. A ruha a férfi-nő társadalmi szakadék csökkenését, a középosztálybeli nők munkába állását, emancipálódását mutatja. A következtetéseket összeszedik, leírják.
	Kiemelt készségek, képességek	Gondolkodás, csoportosítás, vita, együttműködés, vizuális képességek
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport
	Módszerek	Esetleg szóforgó, ha vannak túl passzív és túl aktív gyerekek
	Eszközök	Képek az internetről vagy könyvekből (CD-melléklet: VII.A.1.2_képei\1900; VII.A.1.2_képei\1930)
A₂	Tevékenység	Elemzés
	Tanári instrukciók	Képek 40-es, 50-es évekbeli öltönyös fiatalokról és felnőttekről (paraszti-ünnepi, polgári). Képek farmeres-pulóveres fiatalokról és öltönyös felnőttekről a 60-as évek végéről, a 70-es évekből. A két/négy képsor egybevetése: mennyiben változott a fiatalok társadalmi helyzete, a felnőttek világához való viszonya a ruha alapján. (Szempontok: a színek – egyszínű öltönytől a színes ruháig; az elegancia – a vasaltságtól a rongyosig, egyszerűig, lazáig, gyűrőtől; kényelmetlentől a kényelmesig; jól fésülttől a bozontosig; nemek – a nemek közötti hangsúlyosabb különbségtől az uniszex öltözékig-hajviseletig.) A gyerekek összeírják észrevételeiket a fiatalok ellenkultúrájáról, bizonyos értékek (hagyományos presztízs, vagyon, tekintély) elutasítása, több szabadság, oldottság. A következtetéseket összeszedik, leírják.
	Kiemelt készségek, képességek	Gondolkodás, csoportosítás, vita, együttműködés, vizuális képességek

	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport
	Módszerek	Esetleg szóforgó, ha vannak túl passzív és túl aktív gyerekek
	Eszközök	Képek az internetről vagy könyvekből, CD-melléklet: (VII. A.1.2_képei\ 1940-50) vagy gyűjtött képek
A ₃	Tevékenység	Beszélgetés
	Tanári instrukciók	Képek a 20-as, 30-as évek egyenruhás mozgalmainak, szervezeteinek tagjairól (pl. fascio, SA, Volksbund, Vasgárda). Képek a 20-as-70-es évek nagyvárosi (Berlin, New York, Párizs) forgatagának embereiről, vegyes (pl. afrikai, ázsiai, extrém) öltözékeiről, hajviseletéről. A képek egybevetése: mit fejez ki a világrépről az egyenruhás, mit a vegyes, egyedi, esetenként extrém öltözék. Szempontok: egyéniség és tömeg, erő és szabadság. A következtetéseket összeszedik, leírják.
	Kiemelt készségek, képességek	Gondolkodás, csoportosítás, vita, együttműködés, vizuális képességek
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport
	Módszerek	Esetleg szóforgó, ha vannak túl passzív és túl aktív gyerekek.
	Eszközök	Képek az internetről vagy könyvekből
A ₁	Tevékenység	A feldolgozott anyagokból kiállítás készül, digitális, fotó, szöveg és szabadkézi rajz össze- 20 perc tevőkkel - tablókészítés
	Tanári instrukciók	A képekből, az ennek alapján elkészült szövegekből tablót állítanak össze az aznapi kiállítási falon, aminek a címe: Ruhajelek - 20. század.
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködés, esztétikai érzék
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Közös munka
	Módszerek	
	Eszközök	Ragasztók, paraván, rajzszög, gombostű, karton, színes papírok, olló

A₂	Tevékenység	Bemutató készítése	20 perc
	Tanári instrukciók	A digitális képekből, az ennek alapján elkészült szövegekből Power Point bemutatót készítenek számítógépre; címe: Ruhajelek – 20. század.	
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködés, esztétikai érzék, számítógépes ismeretek	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Közös munka	
	Módszerek	-	
	Eszközök	Számítógép, szoftver, digitális képek vagy internetkapcsolat	
A₃	Tevékenység	Rajzolás	20 perc
	Tanári instrukciók	A képek alapján rajzokat készítenek, és ezekből rövid feliratokkal tablót állítanak össze az aznapi kiállítási falra; címe: Ruhajelek – 20. század.	
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködés, esztétikai érzék	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Közös munka	
	Módszerek	-	
	Eszközök	Ragasztók, paraván, rajzszög, gombostű, karton, színes papírok, olló	
B	Tevékenység	A kiállítás megtekintése és értékelése	10 perc
		- beszélgetés	
	Tanári instrukciók	Közösen megtekintik az aznapi kiállítást, és átfutják az előzőeket is. A résztvevők a tablók előtti beszélgetés során értékelik a kiállítás egyes részeit. (A három alkalom három kiállítási „területe” együtt is látható és értékelhető.) Az értékelés a napi kiállítás/bemutató közben, szóban történik, és legalább annyira a diákok értékelik egymást, mint a tanár a diákokat. Ha a tanár úgy látja helyesnek, akkor a helyi adottságoknak megfelelően csoportot vagy egyéneket jutalmazhat.	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, koncentráció, értékelés, önértékelés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	-	
	Módszerek	A kiállítás megtekintése	
Eszközök	-		

C₁	Tevékenység	A régmúlt ruhatáiraiban - olvasás	15 perc
	Tanári instrukciók	A gyerekek szöveget olvasnak a középkori divatváltozás kialakulásáról (3. gyűjtemény). Választ keresnek arra a kérdésre, hogy mi lehetett az oka annak, hogy a klerikusok (egyháziak) felháborodtak a divatjelenségeken. A fontos válaszelemeket tartalmazza a 4. gyűjtemény. A kérdésre adandó választ megbeszélik.	
	Kiemelt készségek, képességek	Olvasás, lényegkiemelés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	Ez a leghosszabb szöveg a három közül, tehát olyanok legyenek a csoportban, akik tudnak megfelelő tempóban olvasni	
	Munkaforma	Heterogén kis csoport	
	Módszerek	Olvasás, megbeszélés	
	Eszközök	3. gyűjtemény, 4. gyűjtemény	

3. GYŰJTEMÉNY

A divat megjelenése a középkorban

Egy új jelenség: a divat

A középkori viselet jól megmutatta, ki melyik társadalmi csoporthoz tartozik, akárcsak az ókori. Az előkelők hosszú ruhát viseltek, világos színekkel, ami a parasztok számára tilos volt. A különböző családokat a ruhán viselt címerek alapján ismerték fel. Az egyháziakat a sajátos ruházat mellett jól felismerhetővé tette a borotvált arc, ezen belül a szerzeteseket a borotvált fejtető. Minden szerzetesrend a maga sajátos öltözetét viselte, ahogy a különböző egyházi méltóságoknak is saját egyértelmű jeleik voltak. A városon belül rögtön fel lehetett ismerni a különféle céhek tagjait, megkülönböztető jelzést kellett viselniük a zsidóknak, mohamedánoknak, bár viseletük általában sajátos volt. A vezeklők borotvált fejjel jártak, a gyászolók feketében (vagy más gyászszínből). Másképpen öltöztek a hajadon, férjezett és özvegy nők, másképp a különböző országokból jöttek, másképpen a zarándokok, akikről a ruhára illesztett kagylóból vagy Szent Veronikát ábrázoló fémjelvényből még azt is látni lehetett, hogy Compostelába vagy Rómába igyekeznek.

Az ezredfordulótól kezdődően többször, nagyjából fél évszázadonként megváltozik az előkelők ruhája, és ezzel megjelenik egy sajátosan európai jelenség, a ruhadivat. Láthattuk, az ókorban is, ahogy más, Európán kívüli civilizációkban (India, Kína stb.) is van szép, előkelő viselet, ám ez évszázadokon keresztül nem változik jelentősen. Legfeljebb a görög és római haj- és szakállviselet kapcsán lehet divatról beszélni, ám olyan ciklusonként teljesen megváltozó öltözékről, amilyen az európai középkorban jelent meg, annál kevésbé.

Divatellenes kirohanások

A divat változásairól leginkább egyes egyháziak felháborodott kirohanásaiból lehet értesülni. Az új viseletet összefüggésbe hozzák a megnövekedett bűnözéssel is. A 11. század első felében azon háborognak a francia, majd az angol és német papok, hogy az urak levágják a hajukat és szakállukat, mintha egyháziak lennének, nőiesen csupasz arccal jelennek meg és szemérmetlenül rövid ruhákat viselnek. A század végén viszont már azon, hogy a férfiak nőies módon megnövesztik és bebodorítják a hajukat, szakállt viselnek, és harcosokhoz méltatlan, nőiesen hosszú ruhát öltenek. Az új divat általában Dél-Franciaországból érkezett, akárcsak a lovagi kultúra többi szokása.

A divatváltozás során jó pár szabály érvényesül, több-kevesebb következetességgel. A változatosságra törekvés nyilvánvaló, a hosszúra rövid, bőre szűk, lazára kitömött-merevített ruhaelemek következnek. Ezenkívül a ruha bősége és hossza gyakran együtt növekszik, a rövid és egyúttal szűk ruhák korszaka után; a szakáll és bajusz a bő-hosszú női ruhák korszakában jellemző, a nyírott haj és borotválkozás pedig a szűk-rövid időszakokban.

Mi az európai divatozás oka?

Sokat gondolkodtak már azon, mi lehet a divatozás oka, miért van jelen Európában, és miért ismeretlen ebben a formában máshol? A válaszok eltérőek. Az azonban nagyon valószínű, hogy a lovagi divat összefüggésben van a lovagi kultúrával, azzal a törekvéssel, hogy az egyik lovag különbbé váljék a másiktól. Ahogy a viselkedés finomságával, a műveltség nagyságával ki lehetett tűnni, éppúgy alkalmas erre a választékos viselet. Mutatja a gazdagságot is – a ruhaanyag hatalmas érték volt. De egyszerűbb ruhaanyagokból készült öltözékekkel is ki lehetett tűnni, ha igazodott az újszerűségével ható divathoz. Mint szó volt róla, a különböző rendeket, tágabb társadalmi csoportokat a középkorban is jól megkülönböztette a ruhaviselet. A divat jelrendszere sokkal finomabb megkülönböztetésre adott lehetőséget. Nem azt mutatta meg, hogy valaki milyennek született – előkelő, egyházi vagy pór –, hanem hogy egy bizonyos csoporton belül milyenné szeretne válni. Az új megoldások átvétele összekapcsolta a viselőt a „jobbakkal”, előkelőbbekkel, finomabbakkal, viszont a többiektől megkülönböztette. Utánzás és elkülönülés kettőssége jellemzi a divatot, kialakulása feltehetően összefüggésben van a személyiség átalakulásával is, az egyéniség középkori körvonalazódásával. Mivel egy-egy divathullám hamar elterjedt az egész udvarban, és „leszivárgott” a gazdagabb polgárok, udvaron kívüli nemesek közé is, mindig

újabb és újabb viselet megjelenésére és elterjedésére volt szükség. Európában már a középkor második felében viszonylag összezavarodott az „előkelő, nemes” és a „módos, gazdag” emberek csoportja, ezért az előkelőség megmutatására pusztán a gazdag kivitel nem volt elegendő, változtatni kellett a formákat is.

4. GYŰJTEMÉNY

A középkori divatellenes felháborodások okai

A felháborodás egyik oka éppen az volt, hogy ezek a viseletek megbolygatták a jelrendszert, amely világos viszonylatokat teremtett az emberek között. Érvényüket veszítik olyan egyéb jelek, melyek a férfiakat és nőket különböztették meg. Mivel azonban ezeket a csoportokat egyéb jelek alapján továbbra is világosan meg lehet különböztetni, gyanítható hogy más okok is szerepet játszottak. A divat a későbbi évszázadokban is indulatok középpontjában volt, a XIX. századi Amerikában előfordult például, hogy egy különc embert egész életében üldöztek a hatóságok a szakálla miatt, s csak akkor hagyták békén, amikor öregkorára divat lett a szakáll. Még a XX. században is pártkongresszusokon foglalkoztak a fiatalok hosszú hajával, egyes országokban tiltották a miniszoknyát és így tovább. Ezek mögött mindig meghúzódott az emberek uniformizálásának vágya, a divatozást az egyháziak a hivatalos világkép elleni lázadásnak, a hagyományok felrúgásának tekintették. (Az ilyen megnyilvánulásokat pedig az egyház hatalma elleni lázadásként értelmezhetjük.) Természetesen voltak, akik ruhájukkal valóban ezt a célt kívánták elérni – mint például az eretnekek, akikről később részletesebben lesz szó –, de a cicomázkodó nők aligha gondoltak ilyesmire. Hasonló okokból irtózik minden tekintélyen alapuló hatalom az egyéni megnyilvánulástól, viselkedéstől, s a csoportosan jelentkező egyénieskedéstől, a divattól is, s törekszik az állandósított és felülről meghatározott uniformizálásra. Egyes egyháziak minden mást is meg kívántak határozni, így például azt, hogyan kell feküdni az ágyban, hogyan illik mozgatni a kezeket beszélgetés közben és így tovább.

Volt, aki nem magát a divatot kárhóztatta, hanem azt, hogy a divat egy meghatározott előkelő körön kívül is terjedhet. Attól féltek, hogy a ruhák előkelőket és pórokat megkülönböztető jegyei eltűnnek. Ez az oka annak, hogy uralkodók és városi vezető testületek a 14. századtól megújuló rendeletsorozatokat hoznak a „fényűző” öltözködés, a „cicomázkodás” ellen, illetve – ahogy a cipőorrhossz esetében – megszabják, hogy különböző társadalmi csoportok mit viselhetnek, és mit nem. Mindezzel azonban kevés eredményt érnek el, a divat terjed a lovagok körén kívül a városokban, sőt a kora újkorban már a falvakban is. A felháborodás másik oka lehetett, hogy a testhez kapcsolódó ruhadivatnak több-kevesebb erotikus üzenete is volt. A megváltozó viselet a test más és más vonásait emelte ki, a bő és laza viselet rejtelmessé tett és sejtetett, a szűk és kitömött viselet kihangsúlyozott és megmutatott vonalakat, formákat, melyek az előző divat időszakában elsikkadtak.

C ₂	Tevékenység	A régmúlt ruhatáiraiban - Olvasás	15 perc
	Tanári instrukciók	A gyerekek szövegeket olvasnak a divatozásról (5. gyűjtemény). Megbeszéljük, hogy mi lehetett az oka, hogy különböző korokban úgy élték meg, hogy a pórnép egyre cifrálkodóbb. A forrás alapján mi motiválta erre az embereket. (Presztízs, vagyon fitogtatása, a szegénység palástolása: a jobbak közé tartozás, nők a férfiak figyelmének felkeltése érdekében. Finomodás, lásd bajusz.) Elolvassák Chardin sorait Timur Lenk ruhájáról (6. gyűjtemény), és egybevetik az európai szövegekkel. Ezt különböző évezredekben készült ruhákat, épületeket ábrázoló képekkel is alátámaszthatjuk. Megpróbálnak arra válaszolni, hogy miért nincs divat a kortársak szerint Európán kívül. (Szempont: lehet-e/érdemes-e „másnak” látszani egy kevésbé mobil társadalomban? Mennyiben változott keleten az építészet, a festészet stílusa az évezredek alatt?)	
	Kiemelt készségek, képességek	Olvasás, lényegkiemelés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	Ez a legnehezebb szöveg a három közül, olyanok legyenek a csoportban, akik hajlandók bogarászni régi szövegeket	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Olvasás, megbeszélés	
	Eszközök	5. gyűjtemény, 6. gyűjtemény	
C ₃	Tevékenység	A régmúlt ruhatáiraiban - olvasás, megbeszélés, rajzolás	15 perc
	Tanári instrukciók	A tanulók olvassák az ókori öltözékekről szóló rövid szemelvényt (7. gyűjtemény): <i>Az ókori ruházat - a rétegződés tükré</i> , és képeket néznek ókori öltözékekről, indián testfestésről. (Például közösen megtekintik a jól hozzáférhető Vaclav Šolc-Petr Hořešj: <i>Amerika őslakói</i> [Móra-Madách, Budapest-Pozsony 1970) című könyv belső borítóján található arcfestéseket és magyarázataikat.) Megpróbálják egybevetni az egykori és mai ruha- és testfestés-jelrendszert. Az eredményeket leírják kis közös fogalmazásban. A szempontokat közösen szedik össze, majd míg két gyerek megfogalmazza, a többiek rajzillusztrációkat készítenek a szöveghez.	
	Kiemelt készségek, képességek	Olvasás, lényegkiemelés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	Ez a legkönnyebb és legrövidebb szöveg, diszlexiás, nehezen olvasó gyerekeknek való	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Olvasás, megbeszélés	
	Eszközök	7. gyűjtemény	

5. GYŰJTEMÉNY

Bezzeg az én időmben

a)

Minálunk minden ember hivalkodni akar, és amellett ugyan jóllakni és a borban ugyan feredni. (...) Ezzel minden nap új ékesség támad mindenféle ruházatban, mind férfiúnál s mind asszonyállatnál. Főképpen az asszonyállatoknál a sokféle öltözet csinálásának nincsen vége. Ezzel kedig egyik űzi a másikat, a pór a városbélit, a városbéli a nemest, a nemes a zászlósurat. Akinek csak forint ára marhája (vagyon) vagyon, az úgy terengeti magát, mintha ezer forint ára volna (...). Ezelőtt való időkbe egy jeles menyegzőbe alig láttál két selem ruhát, de most minden tölcsergyártóné selem ruhába mórál (mórikálja magát). A sok gyűrűket, boglárokat, kapcsokat, kösöntyűket ki számlálhatja meg. Bezzeg efféle szertelenségre pénz kell (...). Ezelőtt való időkbe polgár uram eljárhat vala a fekete báránnyal béltett hacokába (könnyű köntös vagy kabátka), de most szégyennek tartja, hát subába megyen. Ha távol látod, ahogy nyest subájában előballag, királyi kancelláriusnak véled. Ha a műves legényeket tekinted, mindenik felvarratta a róka farkát a nyakára, mert szégyenli ott viselni a báránynak bőrét. Immár teljességgel elfelejtették a régi posztókat, amelyekbe a mi atyáink nagy tisztességgel öltöztenek, mind új posztók vannak, ki gránát, ki skarlát, ki félskarlát – egy egész hónapig csak a nevüket sem tanulhatnám meg.

(Heltai Gáspár)

b)

Ab anno 1687 (1687-től), az mely esztendőben az német legelsőbben bejöve (felszabadította Erdélyt), azoltától fogva látom minden esztendőben új-új mód, avagy amint az német mondja, nájmódi vagyon, úgyhogy mentől inkább szegényedünk, annál nagyobb titulusra és cifrább paszamántos (díszes zsinórral ékített) köntösökre vágyunk. (...) Jobbágy embereknek feleségek, leányok télben zekében (durva szövetből varrt kabát), nyárban egy abroszt vagy kendőt kerítvén nyakok körül, úgy mentenek régen az templomban; gyolcsrokolyának (finom vászonból készült bő szoknya), selyempántlikának híre sem volt közöttök; most sok asszony, leány, az kiknek férjek vagy atyjok házában nincsen egy falat kenyerek, mégis cifra az mente (rövid kabát), gyolcs az rokolya, drága az párta, az asszonyoknak aranyos szélyű gyenge patyolat (finom fehér lenvászon).

(...) Akkor éppen az nyakokig volt fel az ingek, nem bocsátották úgy zsidvasárra az csecseket szemtelenül, mint az mostani asszonyok és leányok. (...) Ha valaki abban az időben az szakállát leberetváltatta, nem beretváltatta az haját is egyszersmind, az csúf volt, olyat mondottanak neki, akit szégyenlek kiírni. A fejét majd mindnyájan borotváltatták, ha kopoc volt, nem viselt idegen kurva haját, az kit most barókának hírnak, mert ha akkor elérhottad volna a baróka nevét, más azt gondolta volna, hogy azt mondod, hogy bak róka megyen. (...) Az bajusza az száját némelyiknek egészlen befogta, abban soha semmit el nem vágta, sőt mikor ivott némelyik, megtölt a bajusza, s beszoppantotta.

(Apor Péter)

6. GYŰJTEMÉNY

„Láttam Timur (Lenk, 14. századi mongol uralkodó) néhány ruháját, amelyeket az iszfahani kincstárban őriznek; ugyanúgy vannak szabva, mint azok, amelyeket ma készítenek, nincs közöttük semmi különbség. (...) a keleti ruhák nincsenek alávetve a divatnak; mindig egyformán készülnek; (...) a perzsák még (...) a színeken, az árnyalatokon és a szövetek elkészítési módján sem változtatnak.”

7. GYŰJTEMÉNY

Az ókori ruházat – a rétegződés tükré

Az ókorban a társadalmi különbségeket jól tükrözte az öltözék és a hajviselet. Ahogy a törzsi népek testfestése, testtorzítása vagy ruházata, éppúgy a civilizáltak viselete is egy sajátos nyelv: pontosan kifejezi, ki milyen jogállású (szabad vagy rabszolga), milyen vagyoni helyzetű, sőt, általában a foglalkozására is következtetni enged. Egyes esetekben a foglalkozásra nem praktikus ruhadarab – például bőrkötény – utalt, hanem kifejezetten a megkülönböztetés, a jelzés volt a cél. Az orvosokat például Mezopotámiában lenyírt hajuk különböztette meg más polgároktól. Az élesen elkülönülő kasztokra bomló indiai társadalomban a homlokra festett jellel fejezik ki a hovatartozást. Ezen kívül a legtöbb kultúrában megvan a gyász és az ünnep ruhája, a házasság előtti és utáni női viselet, a nagykorúságot jelző férfiöltözék, sőt, a római viselet azt is jelezte, ha valakit perbe fogtak (durva zsákvászon ruhát kellett viselnie, ami máshol, például a zsidóknál a gyász öltözéke volt). Gyászolni ilyen módon nem csak valakinek a halálakor lehetett, hanem nagy bajban, veszedelem közeledtével, „előre” is. Végül is a római „peröltözék” is ehhez hasonló, „koragyászt” kifejező viselet. Saját viselettel rendelkeztek a különböző népcsoportok, országrészek lakói, megkülönböztető jeleket viselhettek az idegen letelepülők. Így az emberek a ruhájukkal „beszélnek el”, mielőtt még megszólalnának, honnan jöttek, mivel foglalkoznak, milyen a családi állapotuk, pillanatnyi helyzetük, társadalmi rangjuk.

(Lőrinc László: *Életmódtörténet I.*, AKG Kiadó, 1999)

C ₄	Tevékenység	A régmúlt ruhatáiraiban – beszélgetés 15 perc
	Tanári instrukciók	Amennyiben az adott csoporttal a megadott időkeret nem tartható, akkor közös megbeszéléssel lehet gyorsítani: a tanár elmondja a középkori divatjelenségek megjelenésének körülményeit (az 3. és 4. gyűjtemény egyes részei alapján), és megkérdezi, mi lehet a gyerekek szerint ennek az új jelenségnek az oka. Az olvasás elhagyásával idő takarítható meg.
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, jegyzetelés
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Frontális
	Módszerek	Előadás, megbeszélés
	Eszközök	3., 4. gyűjtemény felhasználható
A ₁	Tevékenység	Hozott, gyűjtött anyagokból kiállítás készül, digitális, fotó, szöveg és szabadkézi rajz összetevőkkel – tablókészítés 20 perc
	Tanári instrukciók	A képekből, az ennek alapján elkészült szövegekből tablót állítanak össze az aznapi kiállítási falon, melynek címe: Ruhajelek – régmúlt
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködés, esztétikai érzék
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Közös munka
	Módszerek	-
	Eszközök	Ragasztók, paraván, rajzszög, gombostű, karton, színes papírok, olló
A ₂	Tevékenység	Bemutató készítése 20 perc
	Tanári instrukciók	A hozott, gyűjtött digitális képekből, az ennek alapján, elkészült szövegekből Power Point bemutatót készítenek számítógépre, melynek címe: Ruhajelek – Régmúlt
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködés, esztétikai érzék, számítógépes ismeretek
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Közös munka
	Módszerek	-
	Eszközök	Számítógép, szoftver, digitális képek vagy internetkapcsolat

A₃	Tevékenység	Rajzolás	20 perc
	Tanári instrukciók	A hozott, gyűjtött képek és az olvasott szövegek alapján rajzokat készítenek, és ezekből rövid feliratokkal tablót állítanak össze az aznapi kiállítási falra, melynek címe: Ruhajelek - Régmúlt	
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködés, esztétikai érzék	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Közös munka	
	Módszerek	-	
	Eszközök	Ragasztók, paraván, rajzszög, gombostű, karton, színes papírok, olló	

Összegzés

A	Tevékenység	A kiállítás megtekintése és értékelése - beszélgetés	10 perc
	Tanári instrukciók	Közösen megtekintik az aznapi kiállítást, és átfutják az előzőeket is. A résztvevők a tablók előtti beszélgetés során értékelik a kiállítás egyes részeit. (A három alkalom három kiállítási területe együtt is látható és értékelhető.) Az értékelés a napi kiállítás/bemutató közben, szóban történik, és legalább annyira a diákok értékelik egymást, mint a tanár a diákokat. Ha a tanár úgy látja helyesnek, akkor a helyi adottságoknak megfelelően csoportot vagy egyéneket jutalmazhat.	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, koncentráció, értékelés, önértékelés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	-	
	Módszerek	A kiállítás megtekintése	
	Eszközök	-	

TÁRSADALMI SZOKÁSOK - TÁRSADALMI
BEILLESZKEDÉS

MODULLEÍRÁS

A modul célja	A társadalmi szokások megismerése. A szabálykövető magatartás, az együttműködés erősítése. Önálló információgyűjtés, ezek különböző szempontok szerinti csoportosítása. Kommunikációs, kooperatív képességek fejlesztése. A feladat- és problémamegoldás folyamatának tudatosítása.
Időkeret	4 óra
Ajánlott korosztály	12–13 év (7. évfolyam)
Ajánlott megelőző és követő tananyag	Megelőző modul: <i>Az öltözködés társadalomtörténete</i> Követő modul: <i>Gyerek- és felnőtt szerepek a múltban és a jelenben</i>
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: – Műveltségterületen/tantárgyon belül: Életvitel és gyakorlati ismeretek: Ember és társadalom: ismeretszerzés, tanulás – Műveltségterületen/tantárgyon kívül: <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> beszédképesség, szóbeli szövegek alkotása és megértése <i>Dráma</i> Szűkebb környezetben: – Programtanterven kívül (kereszttanterv) <i>A kommunikáció mint a társas érintkezés eszköze</i> Gondolkodásfejlesztés Tudatos munkatervezés
A képességfejlesztés fókuszja	Adatfeldolgozás, tervezés, információfeldolgozás, analízis, következtetés, kivitelezés értékelése, asszociációs képesség, lényegkiemelés, rendszerező képesség, szabálykövetés, egymás tanítása

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

Fontos hangsúlyozni, hogy több választható, kihagyható elem van a modulban. Nem az a cél, hogy minden lépést végigjárjunk az osztály egészével. A sokféleség lehetővé teszi, hogy a gyerekek érdeklődéséhez, képességeihez, szociális lehetőségeihez, az iskola adottságaihoz igazodva, differenciáltan válasszuk meg a kívánt fejlesztési céloknak megfelelő feladatokat. A gyerekek aktivitása, érdeklődése, előzetes és háttérismeretei befolyásolják a feldolgozás lépéseinek arányait. Ugyanakkor ügyelnünk kell arra, hogy az előkészítés megfelelően részletes és mindenre kiterjedő legyen (ez különösen igaz az **Egy újságcikk elolvasása** rész előkészítésére, amihez valamilyen (az órát megelőző időszakban) nagy érdeklődést kiváltó – szabályok megsértéséről, áthágásáról szóló – eseményt ajánlunk).

MODULVÁZLAT

Ráhangelődés

A ₁	Tevékenység Tanári instrukciók	Játék	25 perc
	Kiemelt készségek, képességek	<p>A lehetőleg 4 fős csoportokat úgy képezzük, hogy minden csoportban legyen legalább egy olyan gyerek, aki a kiválasztott (lehetőleg egyszerű: svindli, makaó) kártyajátékot nem ismeri és legalább egy olyan, aki jól játssza.</p> <p>A tanár megmagyarázza, hogy a feladat annak (azoknak) a gyerek(ek)nek a megtanítása, aki(k) korábban nem ismerté(k) a játékot.</p> <p>Amikor már mindenki ismeri, a tanár időt hagy a játékra.</p> <p>A foglalkozás végén a tanár beszélgetés keretében tudatosítja, hogy mi is történt: a gyerekek a közös tevékenységben játékszabályokat tanítottak egymásnak.</p>	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kis csoport (lehetőleg 4 fős csoportok)	
	Módszerek	Játék	
	Eszközök	Kártya	
A ₂	Tevékenység Tanári instrukciók	Játék a szabadban	25 perc
	Kiemelt készségek, képességek	<p>Bármilyen szabadtéri (foci, adj király katonát, számháború stb.) közös játék megszervezése, ahol a csoport alakítás a játék szabályainak megfelelően történik.</p> <p>A foglalkozás végén a tanár beszélgetés keretében tudatosítja, hogy mi is történt: a gyerekek, valamilyen közös tevékenységet folytattak, annak szabályai szerint.</p>	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Játék	
	Eszközök	A játéktól függően labda, fejre rögzíthető számalapok stb.	

A ₃	Tevékenység	Játék a tanteremben	25 perc
	Tanári instrukciók	Bármilyen az osztályteremben játszható (szópóker, bar-kochba, Amerikából jöttem stb.) közös játék megszervezése, ahol a csoportalakítás a játék szabályainak megfelelően történik. Végül a tanár beszélgetés keretében tudatosítja, hogy mi is történt: a gyerekek, valamilyen közös tevékenységet folytattak, annak szabályai szerint.	
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködési készség, szabálykövetés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Játék	
	Eszközök	A játéktól függően	

Tartalomfeldolgozás

A ₁	Tevékenység	A szabály - szabálygyűjtés és rendszerezés	20 perc
	Tanári instrukciók	<p>a)</p> <p>Létszámtól függően alkossunk csoportokat a szabálygyűjtéshez. A csoportok a legkülönbözőbb szabályokat gyűjtik az élet minden területéről (játék, KRESZ, kezelési útmutató, erkölcs, jog, házirend stb.) Majd magyarázzuk el, hogy a csoportok az általuk gyűjtött szabályokat a saját maguk által meghatározott szempontok szerint rendszerezzék (pl. az élet milyen vonatkozásait szabályozza, vagy kik az alkotói stb.)</p> <p>b)</p> <p>A csoportok a megoldásaikat összevetik, és a mindenki által elfogadható megoldást keresik. A tanár a beszélgetést facilitálja.</p>	
	Kiemelt készségek, képességek	Adatgyűjtő, rendszerező képesség, lényegkiemelés, együttműködés, szabálykövetés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	Önálló feladatmegoldásban már jártas gyerekeknek	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport, majd frontális	
	Módszerek	Kooperáció, megbeszélés, vita, közös megoldáskeresés	
	Eszközök	Papír, toll vagy flipchart, tábla	

A ₂	Tevékenység	Szabályok rendszerezése	20 perc
	Tanári instrukciók	A tanár kioszt egy általa a napilapokból választott, valamilyen szabályszegestről szóló cikket. Beszélgetést vezet az osztállyal arról, hogy milyen szabályok léteznek, közösen tipizálják azokat.	
	Kiemelt készségek, képességek	Információfeldolgozás, hatékony kommunikáció, törvények és szabályok betartása	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	Kevésbé aktív tanulóknak, és azoknak, akik még nem képesek az önálló feladatmegoldásra	
	Munkaforma	Egyéni, frontális	
	Módszerek	Önálló olvasás, osztályszintű megbeszélés	
	Eszközök	Újságcikk, tábla	
A ₃	Tevékenység	Szerepjáték - szabályok rendszerezése	20 perc
	Tanári instrukciók	a) Párok alakítása Feladat ismertetése: konkrét szituációk dramatikus megjelenítése megadott instrukciók alapján Szerepkártyák kiadása	
		b) Minden jelenet után közös megbeszélésben az adott szabály rögzítése A végén beszélgetés a szabályok típusairól	
	Kiemelt készségek, képességek	Információfeldolgozás, hatékony kommunikáció, törvények és szabályok betartása, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól, dramatizálás, szerepvállalás	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	Önálló feladatmegoldásban kevésbé jártas, produktív gyerekeknek	
	Munkaforma	Páros és frontális munka váltakozása	
	Módszerek	Drámajáték, megbeszélés	
	Eszközök	A Játssz el! című feladatléírás (1. gyűjtemény)	

1. GYŰJTEMÉNY

Játssz el!

A)

Instrukciók a szerepjátékhoz

Helyszín: utca

Szereplők: gyerek, rendőr

Helyzet: a gyerek átszalad a piroson

Instrukciók a rendőrnek: magyarázza el a gyereknek, hogy milyen szabályt sértett, miért fontos ez a szabály, és milyen következményei lehetnek a megszegésének.

Instrukciók a gyereknek: próbáljon védekezni a rendőr érveivel szemben.

B)

Instrukciók a szerepjátékhoz

Helyszín: család

Szereplők: anya, gyerek

Helyzet: a gyerek szanaszét hagyja a játékait

Instrukciók az anyának: magyarázza el a gyereknek, hogy milyen szabályt sértett, miért fontos ez a szabály, és milyen következményei lehetnek a megszegésének.

Instrukciók a gyereknek: próbáljon védekezni az anya érveivel szemben.

C)

Instrukciók a szerepjátékhoz

Helyszín: játszótér

Szereplők: gyerekek

Helyzet: az egyik gyerek csal a játékban

Instrukciók a nem csaló gyereknek: magyarázza el a másik gyereknek, hogy milyen szabályt sértett, miért fontos ez a szabály, és milyen következményei lehetnek a megszegésének.

Instrukciók a csaló gyereknek: próbáljon védekezni a másik gyerek érveivel szemben.

2. GYŰJTEMÉNY

Nézd meg és minősítsd!

1. Tamás versenyszerűen teniszezik. Szerva előtt mindig megdörzsöli a labdát.
2. Tamás nagymamája minden reggel narancsdzsúszot és kávéat iszik.
3. Tamás nővére, Vera a legjobb falatot mindig az étkezés végére hagyja.
4. Tamás a fotelban ülve tanul, és a lábát felteszi az asztalra.
5. Tamás minden reggel fogmosás után fésülködik.
6. Vera mindig grimaszol, ha meghallja János nevét.
7. Vera tanulás közben zenét hallgat.
8. Tamás mindig cikizi Vera barátait.
9. Tamás anyja mindig pontosan érkezik mindenhova.
10. Tamás azonnal eszik valamit, ha éhes, márpedig mindig éhes.

A₁	Tevékenység	Szokások, hagyományok - gyűjtés, beszélgetés	20 perc
	Tanári instrukciók	Heterogén csoportok kialakítása. A feladat ismertetése: a tanulók csoportokban gyűjtenek szokásokat és hagyományokat. Beszélgetés az egész osztállyal a szokás, a hagyomány jellegzetességeiről, hasznos, illetve káros voltáról.	
	Kiemelt készségek, képességek	Gyűjtés, általánosítás, következtetés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	Az önálló munkában már tapasztaltabbaknak	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport és frontális	
	Módszerek	Kooperáció és megbeszélés	
	Eszközök	Papír, toll	
A₂	Tevékenység	Szokások, hagyományok - vita	20 perc
	Tanári instrukciók	A heterogén csoportok kialakítása. A feladat ismertetése, kiosztása után a diákok csoportokban megvitatják, hogy mely esetekben mondhatjuk, hogy az adott szokás hasznos. Osztályszinten beszélgetés arról, hogy mely esetekben lehet káros egy szokás, és keressenek példákat rá.	
	Kiemelt készségek, képességek	Konvergens gondolkodás, analízis, lényegkiemelés, adatgyűjtés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	Kooperációs gyakorlattal rendelkező tanulóknak	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport és frontális	
	Módszerek	Kooperáció és megbeszélés	
	Eszközök	Nézd meg és minősítsd! (2. gyűjtemény)	

A₃ Tevékenység	Alkossunk szabályokat! Szabályalkotás, társadalomtervezés	2 × 45 perc
Tanári instrukciók	<p>Ismertessük a szituációt: a Föld túlnépesedett. A technika sokkal fejlettebb a mainál, lehetőség van a Földhöz hasonló adottságokkal rendelkező X bolygóra való kivándorlásra. A diákok a kiválasztottak közé tartoznak.</p> <p>A diákok feladata: az új élet megtervezése és megszervezése a másik bolygón.</p> <p>Osszuk be a csoportokat (lehetőleg 6 tag). Mondjuk meg minden csoportnak, hogy a csoport minden tagja más érdekcsoporthoz tartozik (van köztük 40 körüli politikus férfi, van 14 éves nagyon nagy rajztehetségű leány, van 65 éves kevésbé iskolázott, különböző betegségeiben szenvedő nő, van 8 éves jól sportoló fiú, 30 éves tanárnő, 26 éves friss diplomás vállalkozó).</p> <p>A tanulók kidolgozzák azokat a szabályokat, melyek szerint élni akarnak.</p> <p>A csoportok képviselői ismertetik az osztállyal az általuk elfogadott szabályokat.</p> <p>Majd osztályszinten megvitathatjuk a társadalmi szabályozás néhány lehetséges kérdését, melyhez ajánlott témákat és a megbeszéléshez szempontokat a 3. gyűjteményben javasolunk.</p>	
Kiemelt készségek, képességek	Kreativitás, együttműködés, lényegkiemelés, rendszerező képesség, problémamegoldás, tervezés	
Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
Módszerek	Kooperatív feladatmegoldás, vita, megbeszélés	
Eszközök	3. gyűjtemény – ajánlott témák és megbeszélési szempontok	

3. GYŰJTEMÉNY

Ajánlott témák

- Család
- Iskola
- Munka
- Makrotársadalom (szerveződése, vezetés, választás, demokrácia)
- Helyi társadalom
- Gazdaság (szerveződése, irányítása, tulajdonviszonyok)
- Egészségügyi és szociális ellátás
- Élet és halál (eutanázia, abortusz, halálbüntetés)
- Környezetvédelem

A megbeszélés szempontjai

- Lehet-e szabályok nélkül élni? Milyen lenne egy teljesen szabályozatlan társadalom?
- Milyen a túlszabályozott társadalom? Mi lehet annak a következménye, ha az emberek minden kis lépését szabályok írják elő?
- Milyen kérdéseket szabályoz az alkotmány?
- Az összes törvénynek összhangban kell-e lennie az alkotmánnyal? Miért igen vagy miért nem?
- Szent-e az alkotmány, illetve mi indokolhatja a megváltoztatását? Lehet-e a törvény rossz?
- Milyen jogokat garantál az alkotmány?
- Érdekek és szabályok összeegyeztetése: mindenkinek vannak saját érdekei, és mindenki olyan társadalomban szeretne élni, ahol neki megfelelő szabályok vannak. A probléma csak az, hogy ez így nem megy. Mégis mi a megoldás?
- Milyen az igazságos társadalom?
- Elképzelhető-e olyan társadalom/helyzet, amelyben mindenkit egyenlőnek tekintenek, mégis vannak néhányan, akik olyan különleges jogokat élveznek, amelyeket a többiek nem?
- Vannak-e olyan különleges jogok, amelyekhez a szülőknek joguk van, de a gyerekeknek nem?
- Vannak-e olyan különleges jogok, amelyekhez a gyerekeknek joguk van, de a felnőtteknek nem?

4. GYŰJTEMÉNY

Szempontok a feladatmegoldás elemzéséhez

A feladat pontos megértése – milyen társadalmi szituációt kell szabályozni.

A végrehajtás, problémamegoldás megtervezése – milyen szempontokat kell az adott társadalmi szituáció szabályozásánál érvényesíteni:

- milyen megoldások lehetségesek,
- melyiknek milyen következményei vannak,
- kinek az érdekeit szolgálják.

A feladat elvégzése:

- érdekegyeztetés,
- vita,
- kompromisszum.

Az eredmény értékelése – megfelel-e az adott szabályozás az elvárásoknak, működhet-e így a társadalom.

Összegzés

A₁	Tevékenység	Tanulói elemzés	25 perc
	Tanári instrukciók	A tanulókat az előző feladattal azonos csoportokba osztjuk, és ismertetjük velük a feladatot: lépésről lépésre önállóan elemezzék az előző feladatmegoldás menetét, majd általánosítva írják össze a megtett lépéseket. (A feladatelemzést önértékelésre is felhasználhatjuk.) Végül megbeszéljük a tanulókkal a megtett lépésekről írt összefoglalójukat, tudatosítjuk a feladat- és problémamegoldás lehetséges lépéseit.	
	Kiemelt készségek, képességek	Információfeldolgozás, analízis, következtetés, problémamegoldás, tervezés és kivitelezés értékelése	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Az előző feladattal azonos csoportbontás és frontális	
	Módszerek	Beszélgetés, vita	
	Eszközök	Papír, toll	
A₂	Tevékenység	Tanulói elemzés megadott szempontok alapján	25 perc
	Tanári instrukciók	A tanulókat az előző feladattal azonos csoportokba osztjuk, és ismertetjük velük a feladatot: a megadott szempontok alapján elemzik az előző feladatmegoldás menetét. (A feladatelemzést önértékelésre is felhasználhatjuk.) Kiosztjuk a megadott szempontokat. Megbeszéljük a tanulókkal az elemzés menetét, tudatosítjuk a feladat- és problémamegoldás lehetséges lépéseit.	
	Kiemelt készségek, képességek	Információfeldolgozás, analízis, következtetés, problémamegoldás, tervezés és kivitelezés értékelése	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Az előző feladattal azonos csoportbontás és frontális	
	Módszerek	Beszélgetés, vita	
	Eszközök	A 4. gyűjteményben szereplő „Szempontok a feladatmegoldás elemzéséhez”	

GYEREK- ÉS FELNŐTTSZEREPEK
A MÚLTBAN ÉS A JELENBEN

MODULLEÍRÁS

A modul célja	A társadalmi szerepek megismerése. A szerep fogalmának és tartalmának megismerése. A szereptípusok, azok jellemző jegyeinek megismerése, felismerése a hétköznapokban. Egyes szerepkapcsolatok, szerepviszonyok megismerése. A gyermek- és felnőtt szerepek megismerése, ezek múltbeli és jelenbeli vizsgálata, összehasonlító elemzése. A gyermekek múltbeli helyzetének megismerése. Mindezekon keresztül a legvégső cél, hogy jobban megértsék az őket körülvevő társadalmat, világot. (Ennek bővebb kifejtését lásd a módszertani ajánlásnál!)
Időkeret	3 óra
Ajánlott korosztály	12–13 év (7. évfolyam)
Ajánlott megelőző és követő tananyag	Megelőző modul: <i>Erkölc és jog</i> Követő modul: <i>Társadalmi munkamegosztás</i>
Modulkapcsolódási pontok	Kapcsolódó kereszttantervi modulok: műveltségterületi, illetve tantárgyi kapcsolódások: életvitel és gyakorlati ismeretek, művészet, osztályfőnöki Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek: irodalom, történelem
A képességfejlesztés fókusza	Tematikus fókusz: – szabálykövetés, együttműködés Az információkezelés fókusza: – adatok közötti viszony felfedezése, – lényegkiemelés. Empátia, tolerancia: – a másság elfogadása Összehasonlítás: – decentralálás (mások szempontjainak érzékelése) Önismeret: – önreflexió – normaismeret

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

A modul alkalmas lehet arra, hogy a diákok a segítségével jobban érezzék magukat a bőrükben: megértsék, hogy milyen társadalmi meghatározottságok, elvárások övezik őket, és mennyi a szabadságuk. A múltbeli helyzettel egybevetve megfigyelhetik a gyermekek helyzetének változását, ezen belül elhelyezhetik saját koruk állapotát. Segít megérteni a felnőtteket, a felnőtt és gyermek konfliktusokat, és feldolgozni ezeket. Sok alkalmat ad a szereplésre, de arra is, hogy az introvertáltabb gyerekek írásban, rajzban nyilvánulhassanak meg, ahogy megfelelően egymásra figyelő vagy egymásra figyelni akaró csoportban érdekes beszélgetések keretét is adhatja. A munkaformák, a felkínált lehetőségek megválasztását e nehéz és változó életszakaszban lévő (egyénenként nagyon nagy eltérést mutató, főleg lány-fiú választóvonal alapján) diákok pillanatnyi igényeihez és adottságaihoz lehet igazítani.

TÁMOGATÓRENDSZER

Pszichológia, Springer Hungária KFT, Budapest, 1994.

Eric Berne: *Emberi játzmák*, Gondolat, Budapest, 1984.

Forray R. Katalin-Hegedűs T. András: *Cigánygyermek szocializációja*, Aula, Budapest, 1998.

Bölcsességek könyve I-II., Gondolat, Budapest, 1982.

Erik H. Erikson: *Gyermekkor és társadalom*, Osiris, Budapest, 2002.

Shulamith Shahar: *Gyermekek a középkorban*, Osiris, Budapest, 2000.

Lőrinc László: *Életmódtörténet I-II.*, AKG Kiadó, Budapest, 1999-2001.

Ariès, Philippe: *Gyermek, család, halál*, Gondolat, Budapest, 1987.

MODULVÁZLAT

Ráhangelődés

A ₁	Tevékenység Tanári instrukciók	Beszélgetés	15 perc
	Kiemelt készségek, képességek	Színház az egész világ... A gyerekek a tanári kérdések alapján megbeszélnek a <i>színpadi szerep</i> fogalmát. Saját színházi, filmes élmények segítségével összegyűjtik a szerep összetevőit (társadalmi, jellembeli, élethelyzetből adódó elemeket), a játék eszköztárát. (1. gyűjtemény)	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	Rendszerezés, problémamegoldás, információfeldolgozás Szerepelni kevésbé szerető diákoknak	
	Munkaforma	Frontális munka	
	Módszerek	Megbeszélés, gyűjtőmunka	
	Eszközök	1. gyűjtemény	
A ₂	Tevékenység Tanári instrukciók	Filmnézés, beszélgetés	15 perc
	Kiemelt készségek, képességek	A gyerekek megnéznék videón egy témáját tekintve teljesen tetszőleges, éppen kéznél lévő játékfilmrészletet. Az „A ₁ ” változatnál ismertetett szempontok alapján megbeszélnek az egyes szerepek alkotórészeit.	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	Rendszerezés, problémamegoldás információfeldolgozás, megfigyelés Szerepelni kevésbé szerető diákoknak	
	Munkaforma	Frontális munka	
	Módszerek	A film megfigyelése, megbeszélés	
	Eszközök	1. gyűjtemény	
A ₃	Tevékenység Tanári instrukciók	Beszélgetés, játék	15 perc
	Kiemelt készségek, képességek	A gyerekek párban vagy egyedül egy-egy szerepet rögtönöznek. Lehet maguk kitalálta, lehet irodalmi műből kölcsönzött. A többiek az „A ₁ ” változatnál ismertetett szempontok alapján megbeszélnek az egyes szerepek alkotórészeit.	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	Rendszerezés, problémamegoldás, információfeldolgozás, mimetikus képességek, megfigyelés Szerepelni szerető diákok. (Jellemzően ez a változat illik leginkább az életkorhoz, a gyerekek szokásos hajlandóságaihoz.)	
	Munkaforma	Páros, egyéni, közös munka	
	Módszerek	Színházi játék, megfigyelés, megbeszélés	
	Eszközök	1. gyűjtemény	

1. GYŰJTEMÉNY

Lehetséges kérdések a ráhangoláshoz

- Ki a kedvenc színészed?
- Melyik darabban, filmben tetszett a legjobban?
- Milyen volt a szereplő karaktere?
- Milyen színészi eszközöket használt?
- Hogyan lehet meghatározni egy színész számára, hogy milyen szerepet játsszon? Miféléket kell neki mondani? (Pl. idős, beteg, meghalt a lánya, éppen álmos stb.) Ennek alapján miféle elemekből áll össze a szerep? (Társadalmi helyzetből, pillanatnyi léthelyzetből stb.) Melyek a szerep gyorsabban, illetve nehezebben változó elemei egyetlen színdarabon/filmen belül.

2. GYŰJTEMÉNY

Lehetséges kérdések

- Csak a színészek játszanak szerepet?
Mikor játszanak szerepet az emberek?
Milyen szerepeket játszanak el az emberek a mindennapokban?

Tartalomfeldolgozás

A ₁	Tevékenység	Társadalmi szerepek a jelenkorban – beszélgetés, játék	20 perc
	Tanári instrukciók	<p>A társadalmi szerep tartalma. Miben különböznek a színpadi szerepektől.</p> <p>A bevezető kérdések megbeszélése után (2. gyűjtemény) a gyerekek sorban egymás után mondanak egy-egy lehetséges szerepet. (férfi, nő, felnőtt, gyerek, szülő, öreg, fiatal, anyós, meny, tanár, diák, vezető, beosztott, gazdag, szegény, hajléktalan, testvér, barát, udvarló, sportoló, pap...)</p> <p>Minden egyes elhangzott szót egy gyerek külön-külön felír az előre elkészített papírlapokra, majd egy másik gyerek a táblára rögzíti mágnessel. Ezután három-négy fős csoportokban a táblán lévő egyes társadalmi szerepeket gyerek- és felnőtt szerepekre osztják szét. (a gyerek szerepek közé kerülhet: valakinek a gyereke, testvér, barát, diák, sportoló, udvarló, a felnőtt szerepek közé ezek párjaiként: apa, anya, nagypapa, nagymama, felnőtt rokon, edző, gyermekorvos, pap stb. A gyermek- és a felnőtt szerepek tudatosítása a táblára felírt szerepek alapján.</p>	
	Kiemelt készségek, képességek	Információfeldolgozás, rendszerezés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális és heterogén kis csoport	
	Módszerek	Ötletroham, cédulázás, cédularendezés	
	Eszközök	Toll, papírlapok, tábla, blue tech vagy táblamágnes, 2. gyűjtemény	
A ₂	Tevékenység	Társadalmi szerepek a jelenkorban – beszélgetés, csoportmunka	20 perc
	Tanári instrukciók	<p>A társadalmi szerep tartalma. Miben különböznek a színpadi szerepektől.</p> <p>A bevezető kérdések megbeszélése után (2. gyűjtemény) három csoportra oszlanak a gyerekek. Az első multiplex szerepeket keres/gyűjt (pl. egy személyben anya, gyermek, feleség, testvér, barátnő, alkalmazott), a második szerepszegés, illetve -tévesztés eseteket (pl. tanár-diák helyett tanár-haver), a harmadik a szerepvésztés eseteit (pl. nyugdíjazás, gyermek elvesztése). Minden csoport egy mintafeladatot a tanárral közösen végez ez, ezt követően már önállóan dolgoznak.</p>	
	Kiemelt készségek, képességek	Információfeldolgozás, szerepmeghatározás, helyzetértékelés, memória, kreativitás, rendszerezés	

	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális, majd heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Megbeszélés, vita, kooperáció	
	Eszközök	Tábla, kréta, papír, írószer	
A₁	Tevékenység	Gyerek- és felnőtt szerepek a jelenben - írás, előadás	10 perc
	Tanári instrukciók	A közvetlenül e feladat előtt megalkotott szereptípusok alapján kis párbeszédeket írnak, majd ezeket a vállalkozók a többieknek felolvassák, esetleg illusztrálhatják is	
	Kiemelt készségek, képességek	Szövegalkotás, vizuális önkifejezés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Írásbeli szövegalkotás	
	Eszközök	Toll, papír	
A₂	Tevékenység	Gyerek- és felnőtt szerepek a jelenben - játék	15 perc
	Tanári instrukciók	A megalkotott szereptípusok alapján a gyerekek párokban kis jeleneteket rögtönöznek. Ezeket megbeszélhetik.	
	Kiemelt készségek, képességek	Elemzés, összehasonlítás, rendszerezés, improvizáció, önbe mutató	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	Szívesen szereplő gyerekeknek	
	Munkaforma	Pármunka, közös munka	
	Módszerek	Rögtönzés	
	Eszközök	-	
A₃	Tevékenység	Gyerek- és felnőtt szerepek a jelenben - beszélgetés	15 perc
	Tanári instrukciók	A már eddig használt szereptípusok, párok stb. alapján beszélgetés: saját életükben mely szerepek fordulnak elő, mennyiben segíti, illetve korlátozza őket a társadalmi szerep	
	Kiemelt készségek, képességek	Kommunikáció, odafigyelés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	Inkább kibeszélésre vágyó diákoknak	
	Munkaforma	Közös; egész osztály vagy csoport	

	Módszerek	Kötetlen beszélgetés, tanári moderáció, esetleg indiánbeszélgetés, ha nehezen figyelnek egymásra	
	Eszközök	-	
A ₁	Tevékenység	Gyerekkor a jelenben és a múltban - elképzelések - listakészítés	10 perc
	Tanári instrukciók	Minden gyerekcsoport (számuk tetszőleges) három kérdést kap: Miért jó ma gyereknek lenni? Miért rossz ma gyereknek lenni? Mitől felnőtt ma valaki? A csoportok tagjai felsorolásokat készítenek.	
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködési készség, beszédkészség, figyelem, tolerancia, gondolkodás, (ön)megfigyelés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Vita, eszmecsere, kooperatív tanulás:szóforgó	
	Eszközök	Tábla	
A ₂	Tevékenység	Gyerekkor a jelenben és a múltban - elképzelések - beszélgetés	10 perc
	Tanári instrukciók	Párokat alkotnak, melyek megbeszélnek: miben különbözhet a mai gyermekkor a nagyszüleikétől, dédszüleikétől. Különbségeket és hasonlóságokat gyűjtenek (felhasználhatók iskolai olvasmányemlékek: A Pál utcai fiúk, Móra Ferenc novellái).	
	Kiemelt készségek, képességek	Együttműködés, szóbeli kifejezőképesség, figyelem, tolerancia, gondolkodás, memória	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén pármunka	
	Módszerek	Megbeszélés	
	Eszközök	Papír, toll	

B ₁	Tevékenység	Az elképzések összegyűjtése	10 perc
	Tanári instrukciók	Az „A ₁ ” rész folytatása: egy-egy csoport ismerteti a felsorolását és az aktuális „többi” csoportból egy megbízott kéztartással jelzi, ha egy-egy elem náluk is szerepelt. A legtöbbet szereplő elemeket felírják a táblára.	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, együttműködés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport és az egész osztály munkája párhuzamosan	
	Módszerek	-	
	Eszközök	-	
B ₂	Tevékenység	Az elképzések összegyűjtése	10 perc
	Tanári instrukciók	A „A ₂ ” rész folytatása: sorban egy-egy csoport ismerteti a felsorolását. Az aktuális többi csoportból egy megbízott kéztartással jelzi, ha egy-egy elem náluk is szerepel. A legtöbbet szereplő elemeket felírják a táblára.	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, együttműködés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport és egész osztály munkája párhuzamosan	
	Módszerek	-	
	Eszközök	-	
B ₃	Tevékenység	Tanári összegzés, szakaszárás - beszélgetés	5 perc
	Tanári instrukciók	Tanári összegzés a gyermekkor fogalmáról és történeti jellegéről a táblán lévő fogalmak felhasználásával: koronként változott. De hogyan?	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, rendszerezés, áttekintés, jegyzetelés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Tanári magyarázat, kérdésekkel	
	Eszközök	-	

A ₁	Tevékenység	Gyermekek a múltban, szövegek, képek - olvasás	15 perc
	Tanári instrukciók	Szövegek (3., 4. és 5. gyűjtemény) kiosztása: 1. Gyermekek a modern kor vadásztársadalmaiban 2. A középkori gyermek 3. Iskolák a kora újkorban Egy csoport csak egy szöveget kap a háromból, de azt a csoport minden tagja. Több csoport is kaphatja természetesen ugyanazt a szöveget, ha háromnál több csoport van. A szövegeket mindenki maga olvassa. (Esetleges diszlexiás gyerekeknek egy társa olvassa fel.)	
	Kiemelt készségek, képességek	Olvasás, koncentráció, lényegkiemelés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Olvasás, egyéni.	
	Módszerek	lényegkiemelés, fontos részek aláhúzása	
	Eszközök	Íróeszköz, 3., 4., 5. gyűjtemény	
A ₂	Tevékenység	Gyermekek a múltban, szövegek, képek - gyűjtés	15 perc
	Tanári instrukciók	A tanár képeket mutat régi gyermekábrázolásokról (P. Brueghel <i>Gyermekjátékok</i> című képe). A csoportok megtekintik a kapott képeket, és megbeszélnek a képeken látható gyermekek helyzetét, életét.	
	Kiemelt készségek, képességek	Képelemzés, koncentráció, lényegkiemelés, vázlatírás	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	-	
	Módszerek	Képnézegetés és megbeszélés, írásbeli szövegalkotás	
	Eszközök	VII.A.1.4 melléklet képei	

3. GYŰJTEMÉNY

Gyermekek a modern kor vadásztársadalmában

A modern korban (19–20. század) is fennmaradt jó pár vadásztársadalom (pl. busmanok, eszkimók, ausztrál bennszülöttek stb.), melynek tagjai – az őskőkori emberhez hasonlóan – gyűjtögetésből, vadászatból élnek, vagyis nem termelnek.

A gyermekek természetesen ezekben a közösségekben is engedelmességgel tartoznak a felnőtteknek, ez azonban általában nem jelent olyan alávetettséget, mint amilyen gyakran a népes civilizációkat jellemzi. A vadászok értetlenül néznék az újkori, testi fenyítést és sok más büntetést alkalmazó, katonás fegyelemre épülő internátusokat, a javítóintézetekről nem is beszélve. Itt a családi keretek, a társadalom kicsinysége szükségtelenné teszik az ilyesmit, a gyerekeket saját szüleik is csak ritkán verik.

Az újszülöttek minden társadalomba afféle marslakóként érkeznek, teljesen idegenek. A család, a környezet alakítja a saját formájára, illeszti a saját körülményei közé, szocializálja (szó szerint: „társadalmasítja”). A busman vadász gyermeke egy amerikai családban és iskolarendszerben felnevelve menedzser lehet, egy albán cukrászé az eszkimók között fókavadász. A modern korokban a szocializáció nagy részét a családon kívül végzik (és egyre tovább tart), ám az ősi kultúrákban, így a vadászoknál is ez még kizárólag a tágabb család, a horda feladata. A fiatalok a mindennapokban, a szokások megszabta módon, ütemben tanulják meg és lesik el a felnőttektől a magatartási formákat, ismereteket, eljárásokat, társadalmi normákat. A férfiak például a fiúkat meghatározott életkortól kezdve magukkal viszik a vadászatokra, és egyre több feladatot bízhatnak rájuk. A beavatási szertartások egyben vizsgák is, ahol a felnőtt társadalom új tagjainak be kell mutatniuk, hogy a felnőttléthez legszükségesebb készségeket, ismereteket elsajátították. (A beavatáshoz hasonló korunkban az érettségi vizsga és a hozzá kapcsolódó rítusok – szalagavató, ballagás, tabló stb.)

(Lőrinc László: *Életmódtörténet. I.*)

4. GYŰJTEMÉNY

A középkori gyermek

A középkoriak másképpen viszonyultak a gyerekkorhoz, mint ahogy az újkortól ez szokásos. Jól kifejezi ezt, hogy a festményeken a gyerekeket a felnőttek testarányaival ábrázolták, vagyis nem vették tekintetbe például, hogy a gyerekek feje a törzsükhöz képest nagyobb, mint a felnőtteké. (A 12. századig, a Madonna-képektől eltekintve nem is igen találunk gyermekábrázolásokat.) A középkoriak ugyanis nem tettek különbséget a gyermekkori és felnőttkori személyiség között. Amint a gyerekek járni és beszélni kezdtek, a felnőttek a maguk közösségébe vonták őket, és felnőtt ruhákat húztak rájuk. Ott szaladgáltak a kocsmákban, piacokon a felnőttek között, nem volt téma, amit ne lehetett volna a jelenlétükben megbeszélni. Társasjátékaik, szórakozásaik is, nagyjából hétéves koruk után ugyanazok voltak, mint a felnőtteké: együtt vettek részt a karneválokon, a táncmulatságokon, a versenyjátékokon. A játékkedvet tekintve sem különültek el annyira akkoriban felnőttek és gyerekek: az előbbieket életének sokkal fontosabb része volt a játék, mint a mai felnőttekének. (A lovagi élet számos eleme, a gerelyvetés, célba dobás, vadászat, a lovagi torna csupa játék volt. Az ostábláról, kockázásról, kártyáról most nem is beszélünk.) Nem volt gyerekszoba, nem fordítottak különös figyelmet arra, hogy a gyerekeket megneveljék. Igaz, gyakran és sokat verték őket. A középkor abból indult ki, hogy az ember rossz, és gyerekkorában be kell törni, meg kell faragni. Ezek a fenyítések inkább ötletszerűek, semmint módszerek voltak. A felnőttek ezen kívül nem igen igyekeztek mással alakítani, formálni, a társadalomba illeszteni a gyerekeket. Általában a felnőttek társaságában lestek el és tanultak meg minden fontos ismeretet. Már a gyerekek iránti nagyobb figyelem, a nevelés megjelenésének a jele, amikor a középkor végétől a szülők kezdik elvinni gyermekeiket a nyilvános kivégzésekre, és ott elverik őket, hogy emlékeztükbe vessék, milyen keserves következményekkel jár az erény útjának elhagyása. A középkoriak

nagy része írástudatlan volt, s nem volt olyan ismeret, kultúra, viselkedési norma, ami élesen elhatárolta volna a gyermekeket és felnőtteket egymástól. A felnőttek is érzelmileg végletesek, gyakran hiszékenyek voltak, mint általában a gyerekek.

(Lőrinc László: Életmódtörténet. II.)

5. GYŰJTEMÉNY

Iskolák a kora újkorban

Jutalmak az iskolákban

A kora újkori diákok jutalmazását az egyes iskolák szabályzatai határozták meg. Volt, ahol a heti iskolai munka alapján a legjobb tanuló aranykoronát kapott, amit egy héten át viselhetett. A leggyengébb viszont szalmakoronát kapott. Mária Terézia 1777-es szabályzata szerint a kiemelkedő tanulóknak több játékidő járt, és nyáron kirándulni is elmehettek, valamint csakis ők vehettek részt érdekes fizikai kísérleteken. Év végén egy könyvet kapott az, aki az adott osztályban az erkölcsi szilárdságáról is tanúságot tett.

Harc a jezsuitáknál és a piaristáknál

A 17. és 18. század legtöbb hazai jezsuita és piarista gimnáziumában két padosorban ültek a diákok, egyikben a „rómaiak”, a másikban a „görögök”. Minden padban ült egy „decurio” (tiszt), aki reggelenként kikérdezte a sajátjaitól a feladatokat. Szombatoként a tanár kihívott egy-egy rómat és görögöt, akik felváltva kérdezhették egymást. Mindkét táborban volt két-két „censor”, akik jelezték, ha az ellenfél „harcosa” hibázott. Délben a győztes padosor vezére megmondta, hogy mi a hadizsákmány: vagyis hogy hány latin versszakot kell megtanulniuk a veszteseknek.

Büntetések

A kisebb diákok büntetése általában pálcaütés volt, a nagyoké verstanulás vagy pénzbírság. Miskolcon 1730. január 3-án hoztak egy határozatot, mely szerint a „praeceptoroknak (ezek nagydiákok voltak) az gyermekeken eddig végben vitt, mód nélkül való kegyetlenség és verés meg nem engedtetik, hanem kiki maga tanítványit paternis et placidis et virgis [atyai szelíd szavakkal, vesszőkkel] oktassa”.

A gyenge tanuló fejére számárfejet húztak, hosszú számárfülekkel, vagy nyakába számárfejet formázó táblát akasztottak, esetleg az utolsó padba, vagyis számárpadba ültették.

Osztályozás

A tanár, aki minden tantárgyat egyedül tanított, kijelölte az első, második és harmadik „rendű” tanulók csoportjait. Mind a négy csoporton belül is rangsorba állították a tanulókat. Aki több tárgyból volt jó, az előbbre került.

(Lőrinc László)

B	Tevékenység	Múlt és jelen egybevetése - kiválasztás	20 perc
	Tanári instrukciók	A szövegek és/vagy képek ismerete után csoportonként a korábbi listáról kiválasztják azokat a jellemzőket, melyek az olvasott szöveg által bemutatott korban is igazak voltak a gyermekkorra, és azokat, melyek nem. Külön felsorolják a keletkező új szempontokat.	
	Kiemelt készségek, képességek	Csoportosítás, válogatás, osztályozás, gondolkodás, ismeretek rendszerezése	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Szóforgó	
	Eszközök	Papír, íróeszköz	
A₁	Tevékenység	Gyermekek a múltban, feldolgozás - drámajáték, rajzolás, írás	35 perc
	Tanári instrukciók	Háromféle feladatot adunk párhuzamosan. Ezek: 1. két-három csoport kis jelenetet készít a „saját” korszakáról (pl. gyermekek és felnőttek beszélgetését), 2. kettő-három tablót rajzol, 3. kettő-három újságcikket ír, mely bemutatja a többieknek az adott korszak gyermekeit, helyzetüket. A feladatok elvégzése után minden csoport bemutatja a „termékét”. A többiek (akik éppen nem tartanak bemutatót) jegyzetelnek, illetve körbelátogatnak.	
	Kiemelt készségek, képességek	Utánzás, mimetikus képesség, rajkészség, lényeglátás, jegyzetelés, íráskészség, fogalmazás	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Kiállításlátogató	
	Eszközök	Papír, színesek, festék, esetleg ruhák, ruhakellékek a jelenetekhez	

A₂	Tevékenység	Gyermekek a múltban, feldolgozás - bábjáték 35 perc
	Tanári instrukciók	A csoportok báb jeleneteket készítenek. Minden csoport egyik része a pálcás bábok kivitelezésével foglalkozik, korabeli jelmez, gyermek- és felnőtt ruha elkülönítése stb. Mások a jelenet cselekményét találják ki és írják meg: felnőtt-gyermek helyzeteket. A báb jelenetet előadják, értékelik. Ez a változat otthoni előzetes felkészülést is igényel. (Otthon kell kitalálni a bábokat, és összegyűjteni a hozzávalókat.)
	Kiemelt készségek, képességek	Kéz ügyesség, íráskészség, lényeglátás, mimetikus képességek
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Heterogén kis csoport és osztály
	Módszerek	Bábelőadás-készítés
	Eszközök	Rongyok, pálcák, tű, cérna vagy papír

Összegzés

A	Tevékenység	Összefoglaló és értékelés	10 perc
	Tanári instrukciók	Tanári összefoglaló és értékelés a témáról, a látottak alapján.	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, jegyzetelés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Magyarázat	
	Eszközök	-	

Értékelés

A tanár menet közben és a végén szóban értékeli a csoport(ok) munkáját. A diákok magukat és egymást is értékelik az egyes feladatok végzése közben és végén. Az adott iskola szokásainak megfelelően a tanár egyénenként érdemjeggyel, ponttal is értékelheti a munkát.

TÁRSADALMI MUNKAMEGOSZTÁS

MODULLEÍRÁS

<p>A modul célja</p>	<p>Megjeleníteni és megvilágítani a diákoknak a társadalmi viszonyok hálózatát, az egymásra utaltság, az együttműködés és a versengés összetett mechanizmusát. Bemutatni az alapvető történelmi munkamegosztási formákat. Megalapozni a későbbi bonyolultabb gazdasági témákat.</p> <p>A kompetenciafejlesztés fókuszai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lényegkiemelés, adatgyűjtés - asszociációs készség - problémamegoldó gondolkodás - együttműködés, munkamegosztás
<p>Időkeret</p>	<p>3 óra</p>
<p>Ajánlott korosztály</p>	<p>12-13 év (7. évfolyam)</p>
<p>Ajánlott megelőző és követő tananyag</p>	<p>Megelőző modul: <i>Gyerek- és felnőtt szerepek a múltban és a jelenben</i></p> <p>Követő modul: <i>Az öltözködéssel kapcsolatos eszközök, szakmák, munkahelyek</i></p>
<p>Modulkapcsolódási pontok</p>	<p>Tágabb környezetben:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Műveltségterületen/tantárgyon belül <p><i>Ember és társadalom:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - kultúra és közösség - helyi társadalom <p>- Műveltségterületen/tantárgyon kívül:</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> beszéd-készség, szóbeli szövegek alkotása és megértése</p> <p>Szűkebb környezetben:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Programtanterven kívül (kereszttanterv) <p><i>A kommunikáció mint a társas érintkezés eszköze</i></p> <p>Gondolkodásfejlesztés Kérdés és vitakultúra Együttműködés Tudatos munkatervezés</p>

A képességfejlesztés fókuszja	<p><i>Ember és társadalom:</i> ismeretszerzés személyes beszélgetésekből</p> <p>Információkezelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - információszerzés - információfeldolgozás - eszközhasználat <p><i>Dráma és tánc:</i> dramatikus improvizációk a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján. Döntések elemzése</p> <p>Kooperativitás:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hatékony kommunikáció - törvények és szabályok betartása - a társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül - elhatárolódás a szélsőséges magatartástól - szerepvállalás - kötelezettségvállalás <p>Önismeret-fejlesztés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a belső igények felismerése és megfogalmazása - önkontroll - önmotiválás - önismeret <p><i>Életoitel és gyakorlati ismeretek:</i></p> <p>Problémakezelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analízis - lényegkiemelés - rendszerezés - problémamegoldás
-------------------------------	---

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

Ez a téma – egyre bővülő formában – újra meg újra visszatér majd a többi modulban. A sikeres szocializációhoz, eredményes munkavállaláshoz ugyanis elengedhetetlenül szükséges, hogy az egyén minél realisabban lássa a körülötte lévő nagyon bonyolult társadalmi viszonyrendszert, az érdekviszonyok roppant összetett hálózatát. Ez a modul alapozó jellegű: fő célja az, hogy megalapozza és megerősítse a diákokban a rendszerben, struktúrában való gondolkodás képességét.

Ebből következően a készségfejlesztés fókuszában a rendszerben való gondolkodás, a lényegkiemelés, illetve az együttműködési készség (kooperáció) áll. A páros és heterogén kiscsoportos foglalkozási formákra kell tehát a tanárnak koncentrálnia. Ugyanakkor nagyon fontos, hogy minden moduláris egység „lezárását” a tanár frontálisan (az egész osztályt érintve) végezze el. Nem szerencsés ugyanis, ha az egyéni, páros vagy kiscsoportos munka lezáratlan marad: a tanár reflektáljon minden diáktevékenységre, és próbáljon közös (osztályszintű) konszenzusokat megfogalmazni. Ha úgy látja, hogy az egyéni, páros vagy kiscsoportos munka nem fejeződik be az óra végére, inkább csúsztassa át a következő órára a következő diák vagy csoport szerepeltetését.

Itt is fontos szempont az induktivitás, az, hogy a diákok tapasztalataiból, személyes közegéből induljanak ki, s csak ezután következzenek az általánosabb értelmezési keretek, a társadalmi struktúra. Az általánosításban nagymértékben támaszkodhatunk a diákok előismereteire – elsősorban történelemből.

Kiemelkedő szerepet játszik itt az együttműködés és versengés szerepének tisztázása és gyakoroltatása – mind személyes, mind társadalmi szinten. Ebből a szempontból feltétlenül érdemes bevonni a napi sajtóanyagot, illetve a média különböző műsorait is.

TÁMOGATÓRENDSZER

Szekszárdi-Sallai-Jakab: *Emberi kapcsolatok*, AKG Kiadó, Bp., 1999. 52. o.

Jakab György: *Történelmi szó- és képtár*, AKG Kiadó, Bp., 1997.

Lőrinc László: *Életmódtörténet. II.*, AKG Kiadó, Bp., 2001.

MODULVÁZLAT

Ráhangelődés

A ₁	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p>	<p>Beszélgetés</p> <p>Alkossanak kis csoportokat! Minden csoport válasszon ki tetszőlegesen két-két tárgyat, és le kell írniuk, hogy szerintük az adott tárgy (könyv, tolltartó, ruhadarab, bármi) hány ember közreműködésének köszönhetően jött létre. Ezután beszéljenek a társadalmi munkamegosztás fogalmáról.</p>	20 perc
	Kiemelt készségek, képességek	Egymásra figyelés, együttműködés, kreativitás, szóbeli és írásbeli szövegalkotás, általánosítás	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport, majd frontális	
	Módszerek	Írásbeli szövegalkotás, eszmecsere	
	Eszközök	Papír, írószer, a tanár vagy a diákok által behozott tárgyak	
A ₂	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p>	<p>Gyűjtés</p> <p>Mindenki gondolja végig, és írja le a füzetébe, hogy ő milyen feladatokat (pl. házimunka) végez el rendszeresen otthon, illetve milyen rendszeres feladatai vannak az osztályban, iskolában. Alkossanak párokat, és hasonlítsák össze tevékenységeiket - a munkamegosztásban elfoglalt helyüket!</p>	20 perc
	Kiemelt készségek, képességek	Egymásra figyelés, lényegkiemelés, koncentráció, együttműködés, érvelés, fantázia, beszéd-készség, vitakészség	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Egyéni, páros- és heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Írásbeli szövegalkotás, eszmecsere	
	Eszközök	Üres papír, íróeszköz	

A₃	Tevékenység	Együttműködés, egymásrautaltság - olvasás, beszélgetés	10 perc
	Tanári instrukciók	Egyénileg vagy heterogén kis csoportos formában olvassák el a gyerekek az 1. gyűjtemény meséjét. Beszéljék meg, hogy mi alapján osztotta el a munkákat és a szerepeket a király. Hozzanak a diákok olyan példákat az iskolai életből, amikor fölosztották a munkát (pl. egy osztályrendezvény szervezése), és beszéljék meg, hogy milyen szempontok alapján tették ezt: kit, miért választottak az adott tevékenységre.	
	Kiemelt készségek, képességek	Koncentrálás, szövegértés, fantázia, asszociáció	
	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Egyéni, heterogén kiscsoport és frontális	
	Módszerek	Beszélgetés	
	Eszközök	1. gyűjtemény, papír, írószer	
A₄	Tevékenység	Egyén és közösség - olvasás, beszélgetés	15 perc
	Tanári instrukciók	Alkossanak csoportokat! Minden csoport kapjon egy történetet a 2. gyűjtemény szövegeiből és olvassa el. Válaszoljon a következő kérdésekre: - Hol sérült meg az adott történetben a társadalmi munkamegosztás? - Miért sértették meg az egyéneket a társadalmi együttélési normákat? - Milyen kára lett (lesz) ebből a közösségnek? - Előbbre való-e az egyéni érdek a közérdekkel szemben? - Hogyan lehetne az adott történetben összhangba hozni az egyéni és a közérdeket? Értékelés	
	Kiemelt készségek, képességek	Szövegértés, koncentrálás, lényegkiemelés, kommunikáció, demokratikus magatartás	
	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Bármely osztályban	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport és frontális	
	Módszerek	Beszélgetés, vita	
	Eszközök	2. gyűjtemény	

1. GYŰJTEMÉNY

Az Oroszlán hadat forgat király-eszében

Az Oroszlán hadat forgat király-eszében:
 Komoly tanácsot ül s szétküldi tisztjeit,
 Sok állatot így értesít.
 Pártolja mind, maga módján segíteni készen:
 Az Elefánt háton vihet,
 Szükséges szert a hadmenetben,
 De küzd is majd az ütközetben,
 A Medve támadást vezet.
 A huncut Róka majd csellel segít a hadnak,
 Ellenséget derít a mókázó Majom.
 Az egyik szól: „Szamár nem kell, lassú nagyon
 És nyulakat se hozz, mindentől megriadnak.”
 „Nem – szólta a Király – én hasznukat veszem:
 Hadnépünk nélkülük teljes nem volna mégse,
 Kürtös lesz majd Füles, rettent a kürtölése,
 A nyulakat pedig futárokká teszem.”
 Okos király, példája bölcsességnek,
 Ésszel hasznát veszi minden kicsiny hívének,
 Mert látja képességüket.
 Bölcsnek haszontalan itt semmi sem lehet.

(La Fontaine)

(In: Szekszárdi-Sallai-Jakab: *Emberi kapcsolatok*, AKG Kiadó, 1999. 52. o.)

2. GYŰJTEMÉNY

A társadalmi összetartozás – egyéni vagy közösségi érdek

1. Az egyik osztálytársad már hónapok óta jegy, illetve bérlet nélkül utazik a különböző tömegközlekedési eszközökön. Arra hivatkozik, hogy nincs pénze bérletre, meg egyébként is koszosak és elhanyagoltak a járművek. Ilyen alacsony szolgáltatásért – mondja – ő nem hajlandó fizetni. Majd, ha tisztábbak lesznek a buszok, és nem késnek annyit, akkor majd vesz jegyet. Addig hagyják őt békén.
2. Iskolánkban már negyedik alkalommal volt bombariadó egy hónapon belül. Először még jó viccnek tűnt az egész, jó volt, hogy elmaradt a dolgozat, szórakoztató volt a nagy lőtás-futás körülöttünk. Aztán már egyre kevésbé örültünk az újabb „bombázásnak”. Kint kellett állnunk a hideg udvaron, később a tornateremben, rossz volt, hogy nem írhattuk meg a megadott időben a dolgozatokat, hogy üresen telt el egy csomó időnk. Az elmaradt dolgozatot persze a következő órán megírtuk, sőt egyszer be kellett jönnünk szombat délelőtt is, hogy pótoljuk a kiesett órákat, mindenki fáradt és ideges lett az egésztől. Pedig nyilvánvaló volt, hogy az egyik (vagy több) iskolatársunk csinálja a balhékat, mivel a bombariadók pontosan összefüggtek a várható dolgozatok időpontjaival – az időpontok megnevezését egyébként a diákok kérték, hogy fölkészülhessenek a dolgozatokra.
3. Többnapos osztálykirándulásra mentünk a Balaton-felvidékre. Még indulás előtt egyeztettük a legfontosabb viselkedési szabályokat. Természetesen hárman a csoportból fütyültek minden megegyezésre, ami szinte teljesen elrontotta a kirándulást. Kezdődött azzal, hogy a vonaton külön vonultak, aztán meg elfelejtettek leszállni. Mi ugyan átszálltunk a tervezett vonatra, s meg is érkeztünk a szálláshelyünkre, de ők csak három és fél óra múlva futottak be az előző állomáson hagyott kísérőtanár veze-

tésével. Ezzel persze a mi délutáni programunk is elúszott, mivel a tanárnő azt mondta, hogy várjuk meg a szálláson a későket. A rémálom persze este folytatódott: a háromfős társaság megbeszélte időre nem érkezett vissza a szállásra, így a tanárnőnek kellett az éjszaka közepén megkeresni őket a városban. Másnap persze nem tudtak időben feltápáskodni, s valami gond is lehetett, mert az egyik fiút orvoshoz kellett vinni. A tanárok ekkor úgy döntöttek, hogy az előző esti kimaradás miatt egyikük sem vehet részt a közös programokon.

4. Az utóbbi időben elszaporodtak a lopások az osztályban. Kezdetben, amíg csak kisebb dolgok – tollak, tízóraiak stb. – hiányoztak, csak rossz viccnek tűnt az egész, de később már tornacipők, órák, zsebszámológépek, kismagnók tűntek el. Először persze azt gondoltuk, hogy az iskolán kívülről jöhet a tettes kihasználva a kapusok figyelmetlenségét, esetleg más osztályokból osonhat át valaki, amíg mi tornaórán vagyunk. De amikor az ellenőrzéseket megszigorították, és a lopások még mindig folytatódtak, akkor rá kellett jönnünk, hogy a tolvaj valószínűleg közülünk való. Ebben nem is az volt a legrosszabb, hogy továbbra is értékes tárgyak tűntek el az osztályból – bár az áldozatok és szüleik számára nyilván ez is szörnyű élmény volt –, hanem az, hogy a lopások miatt teljesen szétesett az osztály, egyre kevésbé szerettük már egymást: mindenki gyanakodva nézett a másikra, a legjobb barátok is kisebb csapdákat állítottak egymás számára, hihetlenebbnél hihetlenebb rémhírek keltek szárnyra. Év végén többen el is mentek az iskolából.

5. Az év elején megállapodtunk abban, hogy lehetőség szerint nem késik senki, mert a késések zavarják az osztály munkáját: a tanár nem tudja elkezdni az órát, az esetleges felelőket zavarják a későn érkezők, kevesebb idő marad a tananyag átvételére, s ettől több lesz a házi feladat. Néhányan azonban képtelenek voltak alkalmazkodni ehhez a szabályhoz. Nem egyszer, nem kétszer, hanem már-már kiszámítható rendszerességgel később érkeztek, ami azt jelentette, hogy az óra első tíz percét elrabolta a körülöttük kialakuló zűrzavar. Néhány tanár megelégedte ezt az állapotot, s megkezdődött a rendcsinálás. Először csak beírásokat, igazolatlan órákat kaptak a késők, de ettől nem változott jelentősen a dolog. Később az egyik tanár kitalálta, hogy feleljenek, illetve különmunkát, pótdolgozatot írjanak a később jövők. Azóta reggelenként rettegünk: ne történjen semmi váratlan, ne késsen a busz, nehogy késsen az óránk. A tanárok ugyanis most már semmiféle mentséget nem fogadnak el, és nagyon szigorúan büntetnek mindenféle késést.

(Szekszárdi-Sallai-Jakab: *Emberi kapcsolatok*, AKG Kiadó, 1999., 69. o.)

Tartalomfeldolgozás

A₁ Tevékenység	A társadalmi munkamegosztás néhány történelmi formája – olvasás, beszélgetés	45 perc
Tanári instrukciók	<p>Alkossanak csoportokat! (Természetesen lehet egyénileg is feldolgoztatni a szövegeket, esetleg már otthoni feladatként kiadva.)</p> <p>Minden csoport válasszon magának egy történelmi korszakot, és olvassa el a korszakhoz tartozó szöveget. (3. gyűjtemény)</p> <p>Ezután a szöveg és korábbi történelmi tanulmányaik alapján jellemezzék röviden az adott korszak gazdasági és társadalmi munkamegosztását.</p> <p>Végül közösen értelmezzék a társadalmi munkamegosztás fogalmát és főbb módjait, irányait!</p>	
Kiemelt készségek, képességek	Szövegértés, lényegkiemelés, érvelés, beszédképesség, együttműködés, memória, kérdés, írott szövegből jegyzetkészítés	
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	A szövegek nehézsége alapján differenciálhatunk	
Munkaforma	Egyéni, heterogén kiscsoport és frontális	
Módszerek	Szövegelemzés	
Eszközök	Papír, írószerszám, 3. gyűjtemény	

3. GYŰJTEMÉNY

Zsákmányolók

A vadászok még mindig mozdulatlanul várnak. Lassan feloldódik a feszültség. Leguggolnak a magas fűben. Rövid suttogás. Álcázniuk kell magukat, ha hajítótávolságba akarnak jutni. Óvatosan bekenik arcukat és testüket földdel, ezzel alkalmazkodva a talaj színéhez. Azután ketten felemelkednek, és a bozóthoz lopózkodnak, hogy elvágják az állatok menekülésének útját, és az ágak szándékos tördelésével a bozótól a többiek felé tereljük őket. Az ottmaradtak időközben lerakják felesleges fegyvereiket, csupán a dárdát és az ahhoz tartozó dárdahajítót tartják kezükben, meg néhány földből kitépett fűcsomót. A csomókat testük elé tartva, elnyújtott sorban, hosszú, tapogatózó léptekkel közelítenek az állatokhoz. Azok még mindig gyanútlanul lakmároznak. Most valami reccsen a bozótban. Az állatok elnyújtott hosszú nyakkal körülkémlenek. De ugyanabban a pillanatban már dárdák surrognak a levegőben. Mélyen befúródnak a vörösesbarna testekbe. Diadalmas „keu” kiáltás hömpölyög végig a sztyeppen, miközben a felriasztott kengurucsorda maradéka hosszú, dübörgő ugrásokkal tűnik el a messzeségben.

A paraszt panasza az ókori Egyiptomban

Azzal tölti napját, hogy munkaeszközöket farag a gabona szántásához. Éjszaka kötelet fon. Még a délidőt is munkával tölti a paraszt. Hogy kimenjen a mezőre, ehhez úgy felszereli magát, mint akármelyik harcos. A kiszáradt föld terül el előtte, és ő kimegy, hogy befogja az ekéjét... Befogja az ekét, megy vele, barázdát von magának a földeken.

Reggel kimegy, hogy korán hozzálásson, de nem találja (az ekét) a helyén. Három napot tölt a keresésével, az iszapban akad rá. A bőrt nem találja meg rajta, lerágták a farkasok. Kimászik, kötényével a kezében, hogy fogatot kolduljon magának... Azzal tölti idejét, hogy szántsza a gabonát, de a kígyó ott van mögötte, és elpusztítja a földre szórt magot, nem fog látni (belőle) zöld levelet.

...Nem emlékszel a paraszt bajára, a termés összeírásakor? A kígyó vitte el a gabona felét, a többi a vízilovak falták fel.

Sok az egér a szántóföldön. Leereszkedik a sáska, a nyájak pusztítanak. A verebek nyomorúságot hoznak a parasztra. A maradéknak, mely a szérún van, szintén vége lesz, a tolvajoknak jut. Az írnok kiköt a parton, összeírja a termést, az ajtónállóknál bot van, a núbiaiaknál pálmahusángok. Így szólnak: add a gabonát! Nincsen. Durván ütlegetik, összekötözve dobják a kútba. Fejjel lefelé vágják bele.

A középkori céhek

A céh a városi kézművesek érdekvédelmi szervezete volt. A szakmai tevékenység belső szabályozása mellett legfontosabb célkitűzése az volt, hogy biztosítsa tagjai számára a városi piacot, vagyis azt, hogy a kézművesek mindig el tudják adni termékeiket. Ehhez arra volt szükség, hogy ne növekedjen a kínálat, hogy idegen iparosok ne dolgozhassanak a városban. A szabályzatok ezért azt is rögzítették, miként kell fellépni a céhen kívüli iparosok, a kontárok ellen. Ha a céhmester tudomást szerzett róla, hogy a városban egy ilyen ember kezdett dolgozni, azt általában a bírónak jelentette, akinek joga volt hozzá, hogy az illető minden szerszámát és vagyonát lefoglalja. Az így elkobzott tulajdon részben a tanácsot, részben pedig a céhet illette. Ugyancsak a városi hatóságok segítségével jártak el azon céhtagokkal szemben, akik tiltott időben dolgoztak, vagy az előírt árnál olcsóbban kínálták termékeiket. A céhek teljes jogú tagjai csak a mesterek voltak. Ők vezették a műhelyeket, s az ő tulajdonukat képezte a nyersanyag és szerszámkészlet. Övék volt a gyártott termék, és az a nyereség is, amely az értékesítésből származott, s tőlük tanulták a szakmát az inasok. Legényeknek pedig azokat a munkásokat hívták, akik tanulóidejüket már letöltötték, de valamilyen okból nem váltak mesterekké. Ez volt az a réteg, amelyiknek nagysága az évek múltával állandóan növekedett. A mesterek számát ugyanis egy idő múltán maguk a céhek kezdték korlátozni, mind komolyabb feltételeket szabva a cím elnyeréséhez.

Egy kereskedő részvénytársaság

Különböző, fentebb megnevezett személyek (...) az általuk jegyzett és saját kezűleg aláírt pénzösszegeknek megfelelően vállalják, hogy a jelen esztendőben hajót indítanak Kelet-Indiába és más hozzá közel fekvő szigetekre és országokba, és ott kereskednek olyan árukkal, amelyekre – ahogy ez későbbi megbeszélés során megállapítást nyer – ezekben az országokban szükség van, illetve ott olyan árukat értékeket stb. vásárolnak és cserélnek, amelyekben ezek az országok bővelkednek. (...) A jelen gyűlés a következő 15 személyt választja ki és nevezi ki az utazás felelős vezetőinek és igazgatóinak, akiknek a neveit alább tüntetjük fel (...), hogy forduljanak Őfelségéhez azzal a kéréssel, miszerint azokat a kereskedőket, akik részt vesznek az említett vállalkozásban, ruházza fel (...) privilégiumokkal, olyan jogokkal és vámkedvezményekkel, amilyeneket csak lehet kapni; valamint abból a célból, hogy megfelelő hajókat szerezzenek be, és megterheljék azokat a jelen úttal kapcsolatban szállításra kijelölt különféle árukkal. A jelen gyűlés megerősíti és jóváhagyja mindazokat az intézkedéseket, amelyeket (...) (ők) szótöbbséggel elfogadnak, azonban azzal a feltétellel, hogy az út egyik faktorát (ügyszívó) vagy tisztviselőjét sem lehet felfogadni az összes részestársak közös gyűlésének beleegyezése nélkül.

(Részlet az Angol Kelet-indiai Társaság jegyzőkönyvéből, az 1601-es kereskedelmi út előkészületeiről)

A modern kor gazdasági mítoszai

Míg a gyors és általános gazdasági növekedés elmúlt korszakában el lehetett tűrni, hogy előnyeiben egyenlőtlenül részesedjenek az emberek (mivel a legtöbbjük számára nőtt az abszolút részesedés), a csökkentett és erősen szelektív növekedés jelenlegi és eljövendő korszakában az egyenlőtlenségek nyereséget jelentenek kevesek, de veszteséget sokak számára. Ami a múltban a „láthatatlan kéz” volt, az most láthatatlan lábnak bizonyul, amely irgalmatlanul rugdossa a gyengét, a gazdagság pedig ahelyett, hogy leszivárogná, szépen megreked odafent (a lyukas csónakot még a dagály sem emeli fel!).

A 20. század elejének nagy forradalmi (a fizikában, a biológiában, valamint a nyomukban járó technikai fejlődés) azt a reményt ébresztették az emberekben, hogy hasonló forradalmak lesznek majd a társadalomtudományok alkalmazása terén, a 20. század második felére. Nyilvánvalóvá vált azonban az a keserves igazság, hogy képesek vagyunk ugyan embereket küldeni a Holdra, és meg tudjuk változtatni a génjeiket, nem tudjuk azonban, hogyan adjunk nekik munkát, hogyan oktassuk őket értelmesen és hasznosan, hogyan biztosítsunk számukra méltó öregséget, hogyan fékezzük önzésüket és erőszakosságukat, és gyógyítsuk rövidlátásukat...

Míg a szakosodás forradalmi eredményeket hozott a fizikai természet részleteinek megismerésében, és lehetővé tette a környezettel való egyre nagyobb mérvű mesterkedést, elvesztettük az összefüggéseket és a távlatokat, ha sarkalatos célokról kell dönteni, vagy ha azokkal az összetett kapcsolatokkal van dolgunk, amelyek az embereket egymással és a természettel fűzik össze. A szakemberek egyre többet tudnak egyre kevesebbéről, de nem sok hasznukat vesszük, amikor olyan problémákat kell megoldani, amelyek méretei meghaladják „csőlátásuk” határait.

(Az idézetek Jakab György: *Történelmi szó- és képtár* című könyvéből valók, AKG Kiadó, 1997.)

A₂	Tevékenység	Társadalmi rétegződés, társadalmi munkamegosztás - gyűjtés, beszélgetés	15 perc
	Tanári instrukciók	Alkossanak csoportokat! Csoportos formában gyűjtsenek össze a diákok minél több szakmát, foglalkozást. A csoportok által gyűjtött foglalkozások kerüljenek fel a táblára. Ezután közösen rendszerezék a felkerült foglalkozásokat, és próbáljanak minél több „közvetlen munkamegosztási sort” (ahol az egyes foglalkozások közvetlenül is összekapcsolhatóak, egymásra vannak utalva) találni. Közösen beszéljék meg a tapasztalatokat.	
	Kiemelt készségek, képességek	Kreativitás, lényegkiemelés, együttműködés, tolerancia, rendszerezés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport, frontális	
	Módszerek	Gyűjtés	
	Eszközök	Papír, írószerszám	
A₃	Tevékenység	Tervezzünk együtt! - olvasás, beszélgetés	20 perc
	Tanári instrukciók	Alkossanak csoportokat! Minden csoport tervezze meg (és írásban is rögzítse) egy tetszőleges munkafolyamat hálótervét (lehet iskolai jellegű együttműködés, de egy hagyományos értelemben vett szakma munkafolyamata is). A hálóterv készítése során az időbeosztásra, az adott tevékenységre, az eszközigényre és a munkamegosztásra figyeljenek. Végül közösen beszéljék meg és a táblán is rögzítsék egy ilyen jellegű hálóterv alapvető szakaszait.	
	Kiemelt készségek, képességek	Tervezés, fantázia, együttműködés, kreativitás, rendszerezés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Tervezés, írásbeli szövegalkotás	
	Eszközök	Papír, írószerszám	

Összegzés

A	Tevékenység	Összegzés, értékelés	10 perc
	Tanári instrukciók	Miről szólt a modul? <i>A modul tartalmával összefüggő konkrétumok: annak tudatosítása, hogy milyen típusú feladatokat oldottunk meg a modulban, és azok milyen képességek fejlesztését szolgálták. Külön kiemelendő a hálóterv szakaszainak ismertetése és gyakoroltatása. Formatív értékelési módok a fejlesztésformálásra: egymás munkájának szöveges szóbeli értékelése és tanári szóbeli értékelés. A kvalitatív, szöveges értékelés szempontjai: kreativitás, kommunikáció, együttműködés.</i>	
	Kiemelt készségek, képességek	Önértékelés, csoportértékelés	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	Érvelés, ön- és társismeret	
	Munkaforma	-	
	Módszerek	Heterogén kis csoport és frontális értékelés	
	Módszerek	Beszélgetés, vita	
	Eszközök	-	

AZ ÖLTÖZKÖDÉSEL KAPCSOLATOS
ESZKÖZÖK, SZAKMÁK, MUNKAHELYEK

MODULLEÍRÁS

A modul célja	Az öltözködéshez kapcsolódó szakmák, eszközök, munkahelyek megismertetésével a hétköznapi tudás növelésén túl pályaválasztási információik növelése
Időkeret	3 óra
Ajánlott korosztály	12–13 év (7. évfolyam)
Ajánlott megelőző és követő tananyag	Megelőző modul: <i>Az öltözködés társadalomtörténete</i> Követő modul: <i>Vállalkozók a múltban és a jelenben</i>
Modulkapcsolódási pontok	A program más moduljaihoz való kapcsolódás: életvitel és gyakorlati ismeretek, művészet Egyéb, külső tényezőkhöz való kapcsolódás: irodalom, történelem, földünk és környezetünk
A képességfejlesztés fókusza	Tematikus fókusz: lényegkiemelés, az összefüggések felismerése Az információkezelés fókusza: adatgyűjtés, adatok közötti viszony felfedezése Kooperáció: munkamegosztás, együttműködés, tervezés és kivitelezés egysége Tolerancia: a másság elfogadása, összehasonlítás, decentralálás

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

A bevezető rész négy változatot tartalmaz a téma felvezetésére. Csak egy változatra jut idő, ezért az osztálynak és a lehetőségnek megfelelőbb változatot célszerű választani. Ugyanez a helyzet a tartalomfeldolgozás 2. részénél, ahol három megoldással találkozhatnak. (A nem említett részekenél csak egy lehetőség szerepel.) Itt a választást természetesen nagyban befolyásolja a számítógépek megléte és az internetcsatlakozás lehetősége. Bár a divatbemutató (bevezetés D és a hozzá csatlakozó későbbi C változat) nem kapcsolódik szorosan a tárgyhoz, de az aktuális divathoz kapcsolódó projekt-szerű tananyagelem révén talán nagyobb kedvet kapnak a diákok az amúgy meglehetősen száraz témához. A modul három tanórájának időkeretét célszerű szabadabban kezelni. A D változatnál legalább egy hét felkészülési időt kell, hogy kapjanak a diákok.

TÁMOGATÓRENDSZER

Dr. Margalits Ede: *Magyar szólások és közmondások könyve A-Z ig*, Könyvmíves Könyvkiadó, Bp.

Bölcsességek könyve I-II., Gondolat, 1982.

Lőrinc László: *Életmódtörténet I.*, AKG Kiadó, Bp., 1999.

Lőrinc László: *Életmódtörténet II.*, AKG Kiadó, Bp., 2001.

MODULVÁZLAT

Ráhangelódás

A	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p>	<p>A feldolgozás előkészítése - beszélgetés 30 perc</p> <p>Bevezető beszélgetés az öltözködésről: Miért öltözködünk? Mi lehet az öltözködés célja? Az általánosan feltett kérdésre a gyerekek közösen gyűjtik össze a lehetséges válaszokat. (Lehetséges válaszok: a viselő védelme, környezet védelme, nem szerep, társadalmi szerep, identitás, nemzetiség, néptáj, vallás, foglalkozás, társadalmi hierarchiában elfoglalt hely...) Az egyes válaszokat megmagyarázzák, példákat hoznak rá. A tanár a táblára felírja a válaszokat. Az öltözködés funkcióit tanári segítséggel rendszerezik, összegzik a gyerekek a tábla képe alapján.</p>
	<p>Kiemelt készségek, képességek</p>	<p>Figyelem, memória, rendszerező, képesség, önértékelés</p>
	<p>Célcsoport /A differenciálás lehetőségei</p>	<p>-</p>
	<p>Munkaforma</p>	<p>Frontális</p>
	<p>Módszerek</p>	<p>Beszélgetés</p>
	<p>Eszközök</p>	<p>Tábla, kréta vagy flipchart filctoll, papírlapok, íróeszköz</p>
B	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p>	<p>A feldolgozás előkészítése - gyűjtőmunka 30 perc</p> <p>A diákok négyfős csoportokat alkotnak A kiosztott könyvekből öltözködéshez kapcsolódó kifejezésekhez keresnek az egyes csoportok szólásokat, közmondásokat, szállóigéket, aforizmákat. (Minden csoport más-más kifejezéshez keres szólásokat, közmondásokat: öltözködik, viselet, kalap, ruha, divat...). A gyűjtőmunka eredményének ismertetése. Mindegyik csoport úgy számol be munkája eredményéről, hogy minden csoporttag bemutat legalább egyet-egyét a gyűjtésükből, és értelmezni is próbálja azt. Amennyiben az értelmezés nem pontos, tanári közreműködéssel kiegészítik Ez utóbbi tevékenységben az osztály minden tagja részt vesz.</p>
	<p>Kiemelt készségek, képességek</p>	<p>Koncentráció, rendszerezés, problémamegoldás, együttműködés, kifejező képesség, önértékelés</p>
	<p>Célcsoport /A differenciálás lehetőségei</p>	<p>-</p>
	<p>Munkaforma</p>	<p>4 fős heterogén kiscsoportok, egész osztály</p>
	<p>Módszerek</p>	<p>Kooperatív tanulás, megbeszélés</p>
	<p>Eszközök</p>	<p>1. gyűjtemény</p>

C	Tevékenység	A feldolgozás előkészítése - beszélgetés 30 perc
	Tanári instrukciók	<p>Négyfős csoportokban feldolgozzák a diákok a kapott cikket. Minden csoport más cikket kap, de abból a csoport minden tagja kap egy példányt, például az alábbiakat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A jó megjelenés, hivatali öltözet - Abroncsszoknya, míder és kard - Magyar viselet - Milyen a ruhád, megmondom ki vagy - Nem divat a magyar divat <p>A cikkekről jegyzeteket készítenek. A cikk tartalmáról értelmező ismertetést adnak az osztály tagjainak.</p>
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, lényeglátás, elemző, együttműködési képesség, jegyzetelés
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Önálló munka, heterogén kiscsoport
	Módszerek	Önálló feldolgozás, kooperatív munka
	Eszközök	1. gyűjtemény
D	Tevékenység	A feldolgozás előkészítése - gyűjtőmunka 30 perc
	Tanári instrukciók	<p>A projekt céljának megismerése után / (tanári közlés/): Felkészülnek korosztályuk jellegzetes öltözködési típusainak zenés bemutatására. A modul harmadik harmadában zenés bemutatót fognak tartani korosztályuk öltözködési típusairól. Ehhez összegyűjtik a lehetséges változatokat. Tanári koordinálással minden csoport választ egy típust az összegyűjtöttek közül. Közösen elemzik, milyen részfeladatok elvégzése szükséges a feladat sikeres megoldásához. Kiosztják maguk között a feladatokat. (Ki vagy kik lesz/nek/ a modell/ek/, ki melyik ruhadarab beszerzését vállalja, ki lesz a moderátor, a zenei szerkesztő...)</p>
	Kiemelt készségek, képességek	Tervező, irányító, kreativitás, lényeglátás, tolerancia
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport
	Módszerek	Kooperatív tanulás, megbeszélés
	Eszközök	-

1. GYŰJTEMÉNY

A)

A jó megjelenés - Hivatali öltözet

Napunk jelentős részét munkahelyünkön, hivatalban töltjük. Az öltözködésnél általános szabály, hogy jól érezzük magunkat abban az öltözékben, amit viselünk, de feleljen meg a szokásos társadalmi elvárásoknak, valamint az ápoltság és tisztaság is elengedhetetlen.

Legnehezebb dolguk azoknak van, akik ügyfelekkel foglalkoznak, tárgyalásokra, megbeszélésekre járnak, munkájuk nagy része kapcsolatteremtésre, -tartásra épül. Öltözetünkkel magunk, munkánk elismerését is kifejezzük. Vannak cégek, ahol hivatali egyenruhával jelzik a dolgozók együvé tartozását.

Hivatali viseletként javasolt férfiaknak a földszínű (szürke, barna, kék stb.) árnyalataiban készült szövetöltöny, hozzá világos színű vagy fehér ing illik, nyakkendővel (ne kirívó mintájú). Bőr, sötét színű, szolid csatú nadrágszűj való hozzá. A zakó alá illő a most nagyon divatos mellény vagy vékony pulóver, V vagy kerek kivágással. (Ha a férfiak leülnek zakójukat ki kell gombolni, felálláskor újból be kell gombolni.)

Nőknél sokkal változatosabb az eszköztár. Egy térd közeli hosszúságú, egyszerű vonalú szolid szövet szoknya, néhány blúzzal, blézerrel nagyon változatosra teheti ruhatárát. Nyáron szoknya kívül hordott blúzzal. A blúz takarja a vállát, ne legyen hivalkodó - üzleti partnerei figyelmét ne az Ön alkati adottságai kössék le, hanem mondanivalójával hívja fel magára a figyelmet, persze azért vegyék észre, hogy a másik nemhez tartozik. Az ékszerek viselésénél vegye figyelembe, hogy a nemes biszu öltöztet, de ne vigye túlzásba.

Jó szívvel tudjuk javasolni a kosztümök megújításához a színes selyemsálak használatát.

Fontos viselet a harisnya. Vannak munkahelyek, ahol a formaruhához még a legnagyobb melegben is előírják viselését. A társadalmi elvárásoknak megfelelni akaró nő az üzleti életben leginkább testszínű sima harisnyát hord, egyszerű kényelmes de elegáns, sötét vagy ahhoz közeli színű, közepeshez közelítő sarkú, nem túl hegyes és nem is túl szögletes orrú cipővel. A harisnya nem lehet szakadt és nem szaladhat. (A gyári csomagolásból kis zacskóba téve kicsi helyen elfér egy tartalék a legkisebb táskában is.) Mindkét nemnél hűvösebb napokon a zakóra vagy blézerre csak hosszú kabát az ajánlott (férfiaknál a kabát prém nélküli szövetből; nőknél a bunda csak alkalmi viselet).

B)

Abroncsszoknya, mider és kard

A frakk szinte munkaruhának számít az operettekben. Kemenes Fanny hozta szóba, aki a Budapesti Operettszínház jelmeztervezője, azé a teátrumé, ahol a műfajból adódóan gyakrabban öltönek egykori divatú holmik.

Ha van tartásod a frakkhoz, úr vagy. Ha nincs, akkor - főpincér. Ez a „forintos” mondat akkor hangzott el, mikor az iránt faggatóztam, tudják-e még viselni egyáltalán a régi idők öltözeteit a mai nemzedékek, pontosabban szólva a mai színésznemzedékek. Szembeszökő ugyanis, hogy színpadjainkon már elvértve találni korhű jelmezeket. Sok oka van, a rendezői szándéktól az anyagi megfontolásokig. Mindenesetre felkelti a gyanút, hovatovább nem is lesznek képesek megfelelően viselni a múltbeli kosztümöket.

Úgy látja, baj van azokkal a ruhadarabokkal is, amelyek napjainkig ismerősek. Mert több mint egy évszázada, amióta csak elkezdett rövidülni a redingote szabású kabát, nem sokat módosult a férfiöltözet. Nadrág, mellény, zakó, csekély változatokkal. De míg egy-egy nagypapa még úgy ül le ünneplő öltönyében, hogy a térdén meg-meghúzza a nadrágszárát, e jellemző mozdulatot a szemfülesebb színész fiatalok sem lesték el. S annak a bizonyos frakknak a két szárnyát is el-elfelejtik megemelni, amikor helyet foglalnak. És melyikük tudja, hogy ilyenkor a harmincas-negyvenes évekből kétsoros zakó belső gombját kigombolták?

De gondoljunk az operett lépcsőre! Amin a primadonna lépdel, vagy a szubrett végigszalad. Nem ügy, mondjuk, dzsogging cipőben. Ám nehézkes, ha barokk vagy rokokó topánt kell viselnie, amelynek a sarkát szinte a talp közepére illesztették. Emiatt a korabeli hölgyek, amikor siettek, nem futottak, in-

kább ugráltak, mint a kenguru. Az ilyesmit is tanulni kell Kemenes Fanny szerint, akinek a mai laza „szereleésekről”, farmerban érkező színésznőkről az jut az eszébe, mennyivel kínosabb lesz azután, amikor hosszú ruhában kell megtenniük a lépéseket. Ezért próbaszoknyákat is ad a szereplőknek, nem csak a szokásos, fehér vászon alsószoknyafélét, amely a mozgást kissé megfogja. De ha kell, akár kri-nolint formázó drótvázásokat is. Hadd szokják meg! Ha óvatlanul ülnek le abroncsszoknyájában, kész a baj. Aki elmulasztja a keretét megemelni, úgy felcsapja a szoknyáját, hogy látni a csipkés fehérneműt.

C)

Magyar viselet

Magyarországon semmi nem szabályozza a vallási jelképek használatát az iskolában, így szankció – illetve előny – sem érheti azt, aki keresztet, csillagot, félholdat vagy más vallási szimbólumot ábrázoló tárgyat visel például a nyakláncán – mondta a HVG-nek Aáry-Tamás Lajos, az oktatási jogok biztosa. Hozzátette azonban, hogy a pedagógiai eszközök megválasztásában viszonylag nagy szabadsága van a tanárnak, az iskolának, és ebbe az is belefér, hogy levetessék a tanulóval, ha például kihívó módon visel valamilyen jelképet.

Mivel a jogszabályok iskolai öltözettel sem foglalkoznak, nem tiltja semmi a fejkendő, kipa vagy más, vallási meggyőződésből viselt ruhadarab használatát sem. Aáry-Tamás Lajos szerint törvényi felhatalmazás híján elvben semmilyen – elvárt vagy megtúrt – ruházatra (például egyenruha, köpeny) vonatkozó szabályt nem állíthatna fel az iskola, ám a nevelőtestület, a szülők és a diákok konszenzusával elfogadott házirendben ezt mégis sok helyütt megteszik. Tapasztalatai szerint azonban a ruházatkódással kapcsolatos konkrét ügyeket általában sikerül helyben megoldani, arról pedig nincs tudomása, hogy e kérdéskörben bárhol is „vallási tárgyú” konfliktus alakult volna ki. Az oktatási jogok biztosa szerint ugyanakkor kívánatos lenne a kérdést mielőbb végiggondolni, a törvényi garanciákat megalkotni, ugyanis – ha a Magyarországon honos kisebbségekkel és vallásokkal kapcsolatban nem is vetődik fel ilyen élesen a probléma – „az uniós csatlakozás után, bevándorlási céllal országba válva valószínűleg már szembe kell majd nézni vele” – mondta Aáry-Tamás, emlékeztetve arra, hogy ez több, befogadó országgá vált nyugat-európai állam esetében is így történt.

D)

Milyen a ruhád, megmondom, ki vagy!

Farmer, póló, edzőcipő, pulóver, dzseki – ezek talán az öltözködésünk leggyakrabban előforduló alap-elemei. Ha körbenézünk egy kicsit a környezetünkben, bizony azt láthatjuk, hogy sokan szükséges napi teendőként reggel találmokra kirángattak néhány holmit a szekrényükből. Az utcán, villamoson, buszon leginkább egyforma, silány tömegáruk jönnek szembe. Pedig a ruha, amit viselünk, olyan, mint a névjegyünk, állítják a divattervezők.

De vajon mi kell a megfelelő öltözködéshez? Vastag pénztárca vagy inkább adottság, ízlés, odafigyelés? És ha a jólöltözöttség fontos kritérium, akkor mégis a ruha teszi az embert? A GfK Piackutató Intézet új felmérése szerint a magyar lakosság közel harmada évente csak egyszer vesz ruhaneműt magának. A vásárlások helye átrendeződni látszik, korábban a többség piacokon és utcai árusoknál válogatott, most viszont már a hipermarketek vezetik a listát, hiszen a negyven év alatti, tanult, és magasabb jövedelműek szinte biztosan oda indulnak nadrágért, pólóért, kabátért és cipőért. Az utcai árusok és piacok törzsvásárlói így leginkább a vidéken élő kisnyugdíjasok maradtak. A turkálók még mindig a felnőtt lakosság öt százalékának jelentik a ruházati cikkek fő forrását. A becslések szerint a magyar háztartások átlagos, éves kiadásából ebben az évben mindössze hat százalék jut majd ruhára és lábbelire... Magyarországon mostanában két társadalmi réteg öltözködik sokszor erején felül is. A tinédzserek, akik elvárják egymástól a lépéstartást, no meg az olyan állásban dolgozók, akiktől a környezetük várja el a minőségi ruházatkódást. A többieknek – elvárások híján és elsősorban anyagi okok miatt – maradnak a kiárusítások, turkálók. Ez utóbbiak egyébként nem lebecsülendők, hiszen nemcsak azért fontosak, mert pénzt spórolnak, de egy-egy jobb ruhadarab kihalászása komoly sikerélményt is jelent. Mi az iskolánkban azt hirdetjük: mindig

önmagadat valósítsd meg az öltözködéssel. Ebben a rohanó világban kevés idő jut ugyanis elmélyült, beszélgetős ismerkedésre, általában néhány perc alatt ítéljük meg a másikat, méghozzá a külseje alapján.

E)

Nem divat a magyar divat

A múlt század elején még volt pesti divat. Rangja állítólag a párizsiéval vetekedett. Ma a magyar divat-áru nagy részét „álnéven”, olaszos, franciás, angolos márkanév alatt árusítják a hazai üzletekben.

Meglepő dolgokat tapasztal, aki utánanézi, hogy a bevásárlóközpontok hangzatos külföldi márkanévei mögött kik húzódnak meg valójában. Ugyanis számos népszerű üzlethálózatról derül ki, hogy valójában magyar divattervezők Magyarországon gyártott darabjait forgalmazza. És az is megeshet, hogy a magyar holmitól idegenkedő hazai vevő olyan Kínában varrt ruhát vesz meg, amin egy híres nyugat-európai márka címkéje lóg (a gyártás, pontosabban a tömeggyártás központja már rég a Távol-Keleten van, a nagy európai, azaz párizsi divatházak tervei nyomán ott készülnek a világ minden tájára eljutó ruhák).

Az aktuális divatszíneket, szabásvonalakat, formákat két évre előre határozzák meg a mérvadó divattervezők – akik csak látszólag versengenek egymással. Hiszen a világméretű gyártást csak így lehet összehangolni. Az idén a „trendi nő” ruhatárából nem hiányozhat például az idei nyár egyik alapszíne, a rózsaszín valamely árnyalata. Most tehát rózsaszínben pompáznak az olcsó és a luxus ruhaboltok egyaránt. Nehéz eldönteni, hogy azért tartanak-e a butikok egymáshoz hasonló ruhákat, mert mást nem tudnak beszerezni, vagy azért szerzik be éppen ezeket, mert rájuk van kereslet.

Dr. Móricz Éva reklám- és divatpszichológus, marketingszakértő, a BKÁE egyetemi adjunktusa széttárja karját: nem nagy csoda, ha a kereskedelem a vevők igényeihez alkalmazkodik. A külföldi márkanévek kizárólagos térhódítása viszont kelet-európai, ezen belül magyar specialitás. A hosszabb-rövidebb ideig viszonylagosan elzárt világban élőkben mindig kialakul egy hamis konklúzió: az számít jónak, ami külföldi. A rendszerváltás előtti időket nem átéltek fiatalok számára azonban már nem lesz ciki magyar holmit hordani, sőt, a retró márkák – ilyen például a Tisza cipő – nagyon is trendi viseletnek számítanak. Magyar divatról azonban Móricz Éva szerint nem lehet beszélni. A divat globális – és kizárólagos. Különbség jószerével csak abban van, hogy egyik vagy másik országban gyorsabban reagálnak az új módira. Magyar divattervezők azonban vannak. Közülük többen nagyon tehetségesek – ők feltehetőleg ki tudják majd használni a „határtalan” Európával járó lehetőségeket, és akár a nagy divatházakhoz, az haute couture-ökhöz is elkerülhetnek.

Önálló márkát építeni persze nagyon pénz- és időigényes dolog. A Marks & Spencer magyarországi partnere, az S-Modell Rt. vezérigazgatója, *Jüttner Katalin* szerint szinte lehetetlen vállalkozás. Ha valaki mégis belevág, az külföldi vagy nemzetközinek hangzó márkanév mögé bújik – teszi hozzá. A Paris Butique, a Saxoo London, a Retro vagy a Keyo egyaránt jól cseng, de tisztán magyar márka. A márkanév roppant fontos a szerényebb keresetű vevők számára is, hiszen ők „biztosra akarnak menni”. A cégvezető nem titkolta, másik franchise partnerük, az ugyancsak minőségi kollekciót gyártó szlovén Mura kevésbé sikeres, mint a Marks & Spencer – pusztán azért, mert a márkanévet Magyarországon még nem vezették be annyira.

A divat egységesülését mutatja, hogy a Marks & Spencer összesített rendeléseiben évről évre ugyanazok a modellek szerepelnek a toplista élén Thaiföldön, Gibraltáron és Magyarországon. A magyar nők ízlésével tehát „nincs gond”. Hazai ruhát, cipőt, divatkellékeket azonban még az sem nagyon tud hordani, aki akar, mert belőlük kevés van. A kitörés eddig csak keveseknek – például *Zoób Katinak*, *Náray Tamásnak*, valamint *S. Hegyi Luciának* – sikerült, az ő nevüket a divatszakmán kívüliek is jól ismerik.

Vannak persze egyedi holmik árusító üzletek, de a fiatal divattervezők – ha van is valamicske pénzüik – legfeljebb egy kisebb üzletet tudnak nyitni valamelyik mellékutcában. Tudniillik nemcsak a divatos holmi drága, hanem a divatüzlet fenntartása is. Az egyik hazai sikertörténet hőséneke számító, tizenhét éve alapított Art\’z Modell cégcsoport társtulajdonosa, *Glatz Gábor* elárulta: amint bementek a bevásárlóközpontokba, a költségeik megtízszereződtek. A pesti belváros öt éve tönkrement, a magyar divat hajtani főutcájában divatáruüzletet nyitni ma legfeljebb rang- és reklámszempontról éri meg. Haszon nélkül azonban mindez kevés, a profitot minden hónapban meg kell termelni. Az egyedi tervezésű ruhákat magában foglaló márkanévet olyan modellekből lehet finanszírozni, amelyekre jócskán van vevő.

„Bevállalós” kuncsaftokból kevés van, kevesen mernek különbözni, merész ruhákat hordani – és főképpen: kevesen tudják megfizetni az egyénre szabott modelleket. A kör akár ördöginek is nevezhető.

A globalizáció elsőként a divatban vált szinte tapinthatóvá. Az utóbbi évtizedekben a régi nagy divatházak gyakorlatilag eltűntek például Bécsből – mutat rá Glatz Gábor –, úgy-ahogy csak a francia meg az olasz divat presztízse tartja még magát. A módi csapdája ráadásul az, hogy miközben különbözni akarunk, egyformák leszünk általa – állítja a divatpszichológus.

Az öltözködésre egyre több pénzt költenek a magyarok is. A fizetőképes kereslet zöme azonban a kereskedelmi láncok üzleteiben csapódik le.

Ha valaki kiszámolja, hogy mennyit költött úgymond divatos ruhákra egy évben, talán nem is sokallná azt az összeget, amiből egy divattervező összeállítja a személyes kollekcióját – véli *Körtvély Adrienn* divattervező, a Nő Négyezer művészeti csoport alapító tagja. Szerinte a pesti nő divattörténeti fogalom, csakúgy, mint párizsi társa. A pesti nő a legnehezebb időkben is törekedett a jó megjelenésre, kultuszát fenn kellene tartani. Csakhogy nálunk hiányzik a divatmenedzser, a divatkereskedelemből a hozzáértés, ráadásul igazán jó szaksajtó sincs. A nők ma ösztönösen öltözködnek. Divattervezőhöz többnyire azok mennek, akik méretproblémákkal küzdenek, vagy elegük van az uniformizált kínálatból.

Fiatal divattervezőből van elég, a kiugrási lehetőség hiányzik. *Molnár Mária Virág* és *Varga Viktória* tanulóként sorra nyerte a különböző díjakat, mégsem ismeri őket a nagyvilág. A két fiatal nő – jelenleg a Budapesti Divatiskola stílus- és divattervező-tanárai – szerint hosszú távon nem lehet a magyar divat feltámadására számítani, mivel egyelőre nincsenek olyan befektetők, akik a ruháiparban fantáziát látnának. Az is baj, hogy a magyarok hasonlítani akarnak másokhoz, nem pedig különbözni tőlük. A nemzeti motívumokkal is elég hadilábon állunk, miközben az USA-ban vagy a szomszédos országokban büszkén tűzik ki zászlóikat.

Nemrég az iskolában a diákok feladatul kapták, hogy dolgozzanak fel egy-egy népviseletet. A magyart egyikük sem választotta.

(Divattörténetek, Nők Lapja Magazin, 2004.)

Tartalomfeldolgozás

A	Tevékenység	Beszélgetés, asszociáció, rendszerezés	15 perc
	Tanári instrukciók	<p>Elovasnak, majd közösen feldolgoznak egy témához kötődő cikket. Minden gyerek kap egy példányt. – Mester, tanítvány nélkül (2. gyűjtemény).</p> <p>Öltözködéssel kapcsolatos szakmák, eszközök, munkahelyek.</p> <p>A gyerekek sorban egymás után, gondolkodási idő nélkül kimondják azt a szót, amelyik erről eszükbe jut.</p> <p>Egy gyerek felírja az elhangzott szót egy üres lapra, egy másik a táblára rögzíti.</p> <p>A tanár csupán szót ad a gyerekeknek. Az osztály létszámától függően egy gyerek kétszer vagy háromszor kerül sorra.</p> <p>A táblára került szavakat tanári segítséggel csoportosítják az alábbiak szerint:</p> <ul style="list-style-type: none"> - szakmák - munkahelyek - munkafolyamatok - eszközök 	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, lényeglátás, szövegértés, koncentráció, memória	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Egyéni, majd frontális	
	Módszerek	Ötletroham, csoportosítás	
	Eszközök	Tábla, gyurmaragasztó, szókérték, papírlap, 2. gyűjtemény	

2. GYŰJTEMÉNY

Mester, tanítvány nélkül

Úgy gondoltam, még három évig dolgozom: olyan szépen hangzana, hogy kilencvenéves koromig csináltam a szakmát. Tulajdonképpen abbahagynám már most is, de egyszerűen nem bírok leállni: mindig jön valaki egy kis munkával, igazítással, és nem tudok elküldeni senkit. Nem tudom elnézni, hogy milyen rosszul szabott ruhákban járnak az emberek. Én a legjobb mesterektől tanultam a szakmát. 1931-ben lettem inas, Pesten, mestervizsgát a Váci utcában tettem férfiszabóságból, a női szabó mestervizsgára a Városház utcában készültem. Voltak nekem kuncsaftjaim Londonból, Berlinből, Tel-Avivból, még Brazíliából is: ezek az urak Magyarországon jártukban mindig felkerestek, és rendeltek tőlem valamit. Elárulom, hogyan lehet ilyen vendégkört kialakítani. Ez szorgalmat, alázatot és sok türelmet követelő szakma. Nem azzal kell foglalkozni, hogy mit csinál a konkurencia, nem a többi szabómestert kell kritizálni. Nem kell fitogtatni a mesterségbeli tudást. A ruha beszéljen a mesterről! Ha szép, ha jól áll, még szokatlan testalkatú emberen is, akkor úgyis megkérdezik a viselőjét, hogy kinél csináltatta. A kuncsaftok öltözködése lesz a reklám.

Ha megfontolt az ember, nem kapkodja el a szabást, sokat gondolkodik a munkán, akkor minden darabja siker lesz. Ha nem tud tökéletes munkát végezni, akkor inkább hagyja abba az egészet: ez minden szakmával így van. Nem bántam meg, hogy szabó lettem: elegáns pálya, kell hozzá egyéniség, beszédképesség, ismeretségi kör, tudni kell, hogyan lehet a vevőbázist kiszélesíteni. A feleségemnek soha nem kellett dolgozni járnia, csak a családdal törődött. Jobb időkben olyan úr voltam, hogy három segéddel dolgoztattam. A háború után egy hokedlin kezdtem az önálló munkát, itt Ercsiben, apám háza előtt, az utcán. Aztán építettem egy műhelyt, de 1951-ben be kellett lépni a szövetségbe, a ktsz-be. Azok nehéz idők voltak. A két gyerek ennivalóját sem kerestem meg a szövetségben, este, éjjel kellett dolgozni a megélhetésért. Az Amerika Hangja rádióban akkoriban be is mondták: a magyar iparosok este nyolc után fogadják a kuncsaftokat. De 1956-ban újra önálló lettem, még most is varrok olyan pesti embereknek, akiket akkor ismertem meg... Ha valóban nyugdíjba megyek, vége lesz ennek a műhelynek. Két unokám van, az egyik lány jogász, a másik olasz-magyar szakos tanár. Ők biztosan nem viszik tovább a mesterséget. A környéken nincs egyetlen szabó sem, tanítványom soha nem volt, mert egyetlen jelentkezővel sem voltam megelégedve: nem tudom kinek átadni az ipart.

Talán egyszer múzeum lesz ebből a műhelyből. Jó helyen van, itt a főtéren, sok régi ismerős be-benéz ide, csak úgy, beszélgetni. Minden tősgyökeres ercsit ismerek: meg is írom majd a város történetét, benne a családoméval. Mi Burlovitsok 1629-ben jöttünk ide Boszniából, természetesen folyékonyan beszéllek horvátul. Én lennék a legöregebb szabómester az országban? Nem tudom, ezen még nem gondoltam. Az biztos, hogy ma már kevesen vagyunk, akik egyenesbe tudnak hozni egy konfekciós ruhát. Sok magát szabónak, varrónőnek mondó ember a tűt se tudja rendesen megfogni. Az nem elég, hogy összeöltünk valamit: a ruhának simulnia kell a viselőjére! Ez a mesterség! Nem: ez a művészet!

(Interjú Burlovits Sándorral, Nők Lapja, 2004. 12.)

B	Tevékenység	Rendszerezés	15 perc
	Tanári instrukciók	<p>Az előző órán táblára került szavak újra felkerülnek a táblára, majd tanári segítséggel csoportosítják az alábbiak szerint:</p> <ul style="list-style-type: none"> - szakmák - munkahelyek - munkafolyamatok - eszközök <p>A tanár újabb üres papírlapokra felírja az egyes gyűjtőszavakat, és az elhangzás sorrendjében rendezi a táblára korábban felrakott szókétyákat. A gyerekek összefüggéseket keresnek az egyes csoportok elemei között (pl. varrónő, ruhaszalón, varrógép stb.). A táblára került információk alapján tanári segítséggel közösen összegzik az elhangzottakat.</p>	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, lényeglátás, szövegértés, koncentráció, memória, figyelem	
	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Csoportosítás	
	Eszközök	Tábla, gyurmaragasztó, szókétyák, papírlap	
A	Tevékenység	Információgyűjtés, beszámolók	30+35 perc
	Tanári instrukciók	<p>A diákok a számítógépek számától függően, de legfeljebb 4 fős csoportokat alkotnak.</p> <p>Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat portálján (www.afsz.hu) a táblán szereplő nevek alapján kikeresik az öltözködéshez kötődő foglalkozásokat, azok leírásait, jellemzőit, a lehetséges munkahelyeket, elhelyezkedési lehetőségeket. Két foglalkozást behatóan tanulmányoznak (férfiruha-készítő, nőiruha-készítő) a portálon található foglalkozási információk mappák segítségével.</p> <p>Tanári segítséggel közösen összegzik az olvasottakat, lehetőleg úgy, hogy minden csoport lehetőséget kapjon a beszámolóra.</p> <p>Magyar internetes oldalakon kereső segítségével, divattervezéssel, modellképzéssel kapcsolatos iskolákat, képzési helyeket keresnek. Megvizsgálják, milyen képzésben részesülnek a divattervezők és a modellek. A találati eredményeket összesítik, majd az egyes csoportok beszámolnak munkájukról. Tanári segítséggel a beszámolókból elhangzottakat együttesen, szóban összegzik.</p>	
	Kiemelt készségek, képességek	Manuális készségek, figyelem, felismerő, lényegkiemelő, adatszerző képesség	
	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	-	

	Munkaforma	Heterogén kiscsoport
	Módszerek	Gyűjtés
	Eszközök	Számítógépek, internet
B	Tevékenység	Elemzés, beszámoló 30+35 perc
	Tanári instrukciók	<p>A diákok az A variációhoz hasonlóan legfeljebb négyfős csoportokat alkotnak. Kétféle anyagból ismerkednek meg részletesen az öltözködéshez kapcsolódó foglalkozásokkal.</p> <p>A csoportok egy része az Állami Foglalkoztatási Szolgálat portáljáról letöltött oldalakat kapja meg. Mindegyik más szakmához kapcsolódó oldalakat kap.</p> <p>A csoportok másik része az előzetes kérésre behozott, divattervezéssel, modellképzéssel kapcsolatos újságcikkek közül kap feldolgozandó anyagot.</p> <p>A kapott anyagot a csoportok elemzik, majd beszámolnak munkájukról, így a többi csoport tagjai is megismerkednek az elemzésre kerülő, öltözködéshez kötődő foglalkozások sajátosságaival. Az elhangzottakat közösen, tanári irányítással összegzik.</p>
	Kiemelt készségek, képességek	Elemzés, lényegkiemelés, olvasás, koncentráció, értékelés, önértékelés
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport
	Módszerek	Jegyzetelés
	Eszközök	A gyerekek által behozott írások
C	Tevékenység	Divatbemutató
	Tanári instrukciók	<p>Az egyes csoportok bemutatják az általuk választott öltözködési stílust. A modell ruházatát a csoport egy tagja bemutatja, indokolja, mit és miért visel a modellt, hol készülhettek a ruhadarabok, kik, milyen eszközökkel készítették. A bemutató alatt az öltözködési stílusnak megfelelő zene szól. A program végén a bemutatókat közösen értékelik.</p>
	Kiemelt készségek, képességek	Kreativitás, szóbeli szövegalkotás, improvizáció, önértékelés, értékelés
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Frontális
	Módszerek	Bemutató
	Eszközök	CD/magnó, mikrofon, erősítő, ruhadarabok, kiegészítők, dekorációs papírok, székek, papír, írószerszámok

Összegzés

A	Tevékenység	Összefoglalás, értékelés	10 perc
	Tanári instrukciók	A program, a divatbemutató végén a bemutatókat közösen értékelik. A bemutató értékelését követően a tanár összegzi az öltözködéshez kapcsolódó szakmákról, munkahelyekről, eszközökről tanultakat.	
	Kiemelt készségek, képességek	Memória, lényeglátás, objektivitás képessége, értékelés, ön-értékelés, érvelés, figyelem, indoklás, érvelés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Megbeszélés	
	Eszközök	-	

VÁLLALKOZÓK A MÚLTBAN ÉS A JELENBEN

MODULLEÍRÁS

A modul célja	Mit jelent, ha valaki vállalkozó? Munka vagy szerep? Mit csinál a vállalkozó? Vállalkozói személyiségjegyek megismerése, sikeres vállalkozás feltételeinek megismertetése, vállalkozói alapismeretek elsajátítása: tevékenység kiválasztásával, névválasztással, marketinggel.
Időkeret	3 óra
Ajánlott korosztály	12-13 év (7. évfolyam)
Ajánlott megelőző és követő tananyag	Megelőző tananyag: Az öltözködéssel kapcsolatos eszközök, szakmák, munkahelyek Követő tananyag: Idegenforgalom, vendéglátás
Modulkapcsolódási pontok	Műveltségterületi, illetve tantárgyi kapcsolódások: életvitel és gyakorlati ismeretek
A képességfejlesztés fókuszja	Tematikus fókusz: lényegkiemelés, az összefüggések felismerése Az információkezelés fókuszja: adatgyűjtés, adatok közötti viszony felfedezése Kooperáció: munkamegosztás, együttműködés, tervezés és kivitelezés egysége Tolerancia: a másság elfogadása, összehasonlítás, de-centrálás

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

A téma teljes körű feldolgozására kevés a rendelkezésre álló három óra. Ezért három változatot is tartalmaz az anyag. Eszközrendszerében, módszereiben, illetve tematikájában is különböznek egymástól. Az egyik változat a sikeres vállalkozói gondolkodásmódot preferálja, míg a másik inkább a vállalkozásindítás alapelveit. A harmadik változat pedig a megismerés új és hatékony lehetőségével kínál alternatívát. Ez utóbbinak persze feltétele az internet iskolai használatának lehetősége. A három változat egyes elemeinek variálása is érdekes lehet.

TÁMOGATÓRENDSZER

Újvári Miklós: Interjú sikeres vállalkozókkal, *Magyar Hírlap*, 2005. január 18.

Hámor Szilvia: Aki „csak” az üzlethez ért, *Népszabadság*, 2005. május 31.

Mácz Katalin: Nem a szerencse fia, *Népszabadság*, 2004. július 14.

Gergely László: Karsai Béla... *Piac és Profit*, 2003. 07.

William W. McFish, *www.vallalkozás-online.hu* 2004. november 01.

www.taninfo.hu

Lengyel Zsuzsanna: Mire vállalkozzam?

Martonné Kúsz Mária, *Dunaújvárosi Kereskedelmi és Iparkamara, www.dkik.hu* 2005. április 26.

MODULVÁZLAT

Ráhangelődés

A	Tevékenység	Beszélgetés a vállalkozókról	10 perc
	Tanári instrukciók	Milyenek a vállalkozók a közvélemény tükrében? A gyerekek közösen összegyűjtik azokat a sztereotípiákat, nézeteket, amelyek a vállalkozókkal kapcsolatosak. A választokat a tanár felírja a táblára. A táblán szereplő véleményeket két csoportra osztják: (pozitív, negatív). Elemzik a létrejött csoportokat.	
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, elemzés, lényegkiemelés	
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Megbeszélés	
	Eszközök	Tábla, kréta	

Tartalomfeldolgozás

A	Tevékenység	Milyen a sikeres vállalkozó? – olvasás, elemzés	25 perc
	Tanári instrukciók	A gyerekek 4-6 fős csoportokat alkotnak. Mindegyik csoport kap egy cikket egy sikeres vállalkozóról (1. gyűjtemény). A csoportok a teremben szigeteket alkotnak. Valaki a csoportból felolvassa a kapott írást. A cikk alapján leírják és megbeszélik az írásban szereplő vállalkozó személyiségjegyeit. Egy-egy csoport képviselője ismerteti a többiekkel a cikk tartalmát. A tartalomismertetést követően a csoport egy másik tagja felírja a táblára a vállalkozónak a cikk alapján megismert tulajdonságait. Ezt megteszi az összes csoport.	
	Kiemelt készségek, képességek	Olvasás, figyelem, lényegkiemelő képesség, koncentráció, szóbeli szövegalkotás, rendszerezés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Elemzés	
	Eszközök	Idegen szavak és kifejezések szótára, 1. gyűjtemény	

1. GYŰJTEMÉNY

A)

Kürti Sándor: Versenyezni kell

Kürti Sándor, a Kürt Rt. tulajdonosa, az Entrepreneur of the Year (Az Év Vállalkozója) 2004 cím magyarországi birtokosa úgy gondolja, az üzleti élet nem Grál-lovagok szépségversenye, csak versenyszellemű gondolkodással lehet érvényesülni.

– *Mi kellett ahhoz, hogy az üzleti élet Oscar-díját megkapja?*

Két dolog kellett: egy, hogy felkérjenek, kettő, hogy pályázatot adjak be. Mert ilyen helyre persze pályázni kell, hiszen a zsűri nem akárkiből áll, hanem az ország vezető gazdasági szakembereiből. Ők ez alkalomból elolvasnak egy gyönyörű anyagot a cégemről. Ennél szebb PR-feladat nincs. De amikor a nevemet kimondták, őszintén meglepődtem, hogy a több tucat pályázóból engem választottak. Egy üzletember világosan tudja, hogy versenyben él, és meg kell előznie másokat. Ha nem ezért küzdök, nem leszek sikeres. Az üzleti világ nem Grál-lovagok szépségversenye, ezen a pályán a sikert pénzben mérik. Itt főállásban kell éjjel-nappal versenyezni. Ez a díj versenyelőnyt jelent, hitelt a cég és a termék mellé. De ez már a múlt, most arra koncentrálok, hogy ennek az elismerésnek a világkategóriáját hogyan nyerhetném meg.

– *Mikor tette magáévá ezt a gondolkodásmódot?*

Nekem ez a második munkahelyem. A Dunai Kőolajipari Vállalatnál, a százhalombattai kőolaj-finomítónál kezdtem. Már az egyetemi éveimben is az ő ösztöndíjasuk voltam. Szüleink elváltak, anyánk tanítónő volt, és csak így tudott a két fiából diplomást faragni. Bátyám Kijevben olyan nagy ösztöndíjat kapott, hogy ő volt a családfenntartó. Én Veszprémben tanultam a vegyipari folyamatok automatizálását. Úgy éreztem, hogy életem végéig Százhalombattán maradok. Jól éreztem magam. Még aznap reggel is, amikor kiléptem, ezzel az érzéssel mentem be dolgozni, de egy belső konfliktus miatt, pillanatnyi felárgolás után, távoztam a cégtől. Utána fél évig voltam lelki válságban. A testvérem vett fel kis cégébe, a Kazetta Gmk-ba, amely akkor már mágneses adattárolók javításával foglalkozott.

– *Azelőtt látott már számítógépet?*

Hogyne, a veszprémi egyetemre már 1969-ben érkezett számítógép, a diplomamunkám egy hetedfokú egyenlet számítógépes megoldása volt. Akkoriban ez volt a csúcsteljesítmény egy számítógéptől.

– *A gmk-ban világos volt, hogy ez egy nagy jövővel rendelkező piac?*

Fogalmunk sem volt erről, csak meg akartunk élni. A kulcsév az 1989-es volt. Akkortól lehetett normális magánvállalkozásokat alapítani. De a gmk-ból a kollégáink nem jöttek át a Kürt Kft.-be. Előzőleg nagyon kényelmes helyzetben voltunk, két-három napot dolgozhattunk csak, mert maximalizálva voltak a bérek. Én javasoltam, hogy csináljunk kft.-t, és dolgozzunk napi tíz órát, utána meg tanuljunk még négyet. A többiek ezt nem akarták vállalni. Csak a testvéremet sikerült meggyőzni.

– *Személyiségfüggő dolog ez, hogy egyesek mernek váltani, mások meg nem?*

Bárcsak tudnám. Bonyolult, összetett kérdés ez. Én utólag vagyok mindig okos. A döntések előtt mindent mérlegre teszek, mint mindenki más. Felmérem a kockázatokat, keresem a nagyobb elérhető eredményeket.

– *Merre fejlődött később a cég?*

Az adatmentés nekünk PR-szempontról mindmáig rendkívül fontos, mert olyasmit tudunk, amit mások nem nagyon. De mára pénzügyileg nagyobb súlyúvá vált az adatvédelem. A mi hitelünk az adatvédelemben az adatmentésből származik. A magyar piacon mindkét szegmensben piacvezetők vagyunk, ám adatmentésben a világon benne vagyunk a top négyben.

– *A munkát a Világkereskedelmi Központban is PR-szempontról miatt vállalták?*

Szeptember 11-e után ingyenes segítségünket ajánlottuk fel adatmentésben a Világkereskedelmi Központ cégeinek. Volt ilyen tapasztalatunk, a '90-es évek közepén leégett a Hungexpo B pavilonja Kőbányán, benne a cég teljes informatikája. A számítógépek szétolvadtak, de az adatok 95 százalékát megmentettük. Az a kis fémdoboz ugyanis, amelyet mi winchesternek nevezünk, elég jól bírja a hőt. A csipek persze tönkremennek, szétolvadnak, de a mi szempontunkból a fontos dolog az úgynevezett média, amely egy csillogó lemez, egy mágnesezett felület. Egy nyitott tűzben, mely 300-400 fokra

a doboz elég, de jól megvédi ezt a minidisc-re hasonlító lemezket. Sajnos a World Trade Centerben nem nyitott tűz volt, hanem kohószerű égés, ezer fok feletti hőmérséklettel. Azon a területen semmilyen adatmentést nem lehetett végezni, ahová a repülőgépek becsapódtak, de az alsóbb régiókban igen. Ha a média sértetlen, mi kioperáljuk a készülékből, és beoperáljuk egy másik eszközbe, a mágneses jeleket fizikai úton átmásoljuk egy tökéletes winchesterre. A teljesen sérült részeket persze nem, de azt meg tudjuk mondani, mi veszett el.

– *Cégében nemrégiben átadta az igazgatói posztot. Miért?*

A fejlődésünknek bekövetkezett ez a foka. Amikor egy cég megalakul, első célja a túlélés. Kmetty József most átvette a napi szervezési feladatokat, mert közben előállt egy új érték is, a brand, a cég nevének értéke. Nekem most azzal kell foglalkoznom, hogy miképpen lehet ezt a Kürt Rt.-t értékesíteni, kimenni a tőzsdére, pénzt bevonni. Akik ma a világban üzlettel foglalkoznak, azok mindezen száz éve átestek. Megnéztem a mostani díjat adó Ernst & Young történetét. Nyolcvanhárom esztendeje ők is csak a tudást adták el, ők is alapítottak iskolát, mint mi. Tizenöt év után ők is elindultak külföldre, ahogy mi is terjeszkedünk Ausztriában és Németországban. Ők 1924-ben lépték meg azt, amit mi most.

– *A bátyja, Kürti János részt vesz még a cég vezetésében?*

Ő formálisan nyugdíjba ment, de tudásáról nem mondhatunk le. Kiállításokon például ő képvisel minket, hiszen az, hogy hét nyelven meggyőzően tárgyal, nem elhanyagolható.

– *És lesz, aki a céget családon belül átvegye?*

Nem feltétlenül így gondolkodunk. Nekem van egy 28 és egy 14 éves fiam. A nagyobbik egy éve itt dolgozik a cégnél, a fejlesztésen, de csak további két-három évet tervez itt. A kisebbik még mindenevő, és egész nap az Interneten lóg.

Kürti Sándor (Kürt Rt.)

Kürti Sándor 1971-ben szerzett vegyészmérnöki, 1975-ben rendszermérnöki diplomát.

1971-től 1985-ig a Dunai Kőolajipari Vállalatnál technológiai folyamatok automatizálásával, számítógépes irányításával foglalkozott.

1989-ben alapította meg testvérével, Kürti Jánossal a KÜRT Kft.-t, mely kezdetben mágneses adattárolók (mágneslemezek, winchesterek) javítására szakosodott.

1994-ben az adatmentési (sérült mágneses adattárolókról való adat-helyreállítási) technológiáért a KÜRT elnyerte az Innovációs Nagydíjat.

1996-ban a számítógép-tudományban, annak alkalmazásában elért eredményeiért Kalmár László-díjjal tüntették ki.

1997 óta informatikai biztonsági technológiák kidolgozásával foglalkozik. 1998-ban az innováció területén elért eredményeiért Gábor Dénes-díjat kapott.

Kétszer választották meg az Év Informatikai Menedzserének (1997. és 1998.).

1998 óta a KÜRT Computer Rendszerház Rt. vezérigazgatója.

2000-ben megválasztották az Informatikai Vállalkozások Szövetsége alelnökének.

2001 óta tagja a Veszprémi Egyetem Tanácsadó Testületének.

1990-ben a KÜRT Alapítványi Gimnázium létrejöttéhez nyújtott anyagi támogatást, 1996-ban a Cigány-származású Gyerekek Oktatási Alapítványát hozta létre.

2002-ben cége, a KÜRT Rt. a Budapest Klub Alapítvány által létrehozott Üzleti, etikai díjat, illetve a XI. Innovációs Nagydíj Pályázaton az Informatikai és Hírközlési Minisztérium 2002. évi Innovációs Díját nyerte el.

2004-ben Széchenyi-díjat kapott a a műszaki fejlesztés terén kivételesen magas színvonalú, példaértékű, nemzetközileg is elismert eredményéért.

2004-től a KÜRT Computer Rendszerház Rt. elnöke.

2005-ben megkapta az Ernst & Young Az év üzletembere 2004 díjat.

2005-től az Informatikai Vállalkozások Szövetségben elnökségi tag.

(Újvári Miklós: Interjú sikeres vállalkozókkal, Magyar Hírlap, 2005. január 18.)

B)**Aki „csak” az üzlethez ért**

A reklám- és marketingpiacon elismert szakember ajánlotta: vendéglátósból lett marketinges – pályaváltó a javából. Amikor az angyalföldi családi házból irodává átalakított „cégközpontban” találkozunk, meglepődöm, a beharangozott életút alapján azért némileg idősebb beszélgetőtársra számítottam. Földes Tamás, az évi 250 milliós forgalmú cég tulajdonosa, aki két óvodáskorú gyermek édesapja – és saját bevallása szerint, a családjára a legbüszkébb – éppen 30 éves.

– Nincs olyan szakterülete a marketingnek, amihez kifejezetten értenék, viszont bármit el tudok adni – állapítja meg nem kevés tárgyilagossággal. Holott, ha csak ennyiből állna a tudománya, feltehetően ma is egy jól fizető multinacionális cég menedzsere, értékesítési igazgatója lenne, mint volt pár éve, vilámgyors karriert befutva. Igaz, pályakezdőként sem volt már járatlan az üzletben a vendéglátós-csemete – édesapja világhírű szállodák főszakácsa volt, ma ő is vállalkozó –, főiskolásként is „kettős” életet élt. Nappal közgazdaságtant hallgatott, esténként, hétvégeken rendezvényeket szervezett egy bérelt üzlethelyiségben. Diplomájának megszerzése után mégis behúzódtott egy nagy cég védőszárnyai alá, egy szálloda értékesítője lett, ami ebben az üzletágban leginkább ügynököt jelent. Az ő feladata volt a nagy partnerekkel, a vállalati ügyfelekkel való kapcsolattartás. Az első év sikerei után a 22 éves ambíciózus fiatalembert kinevezték a szálloda vállalati üzletágának értékesítési vezetőjévé.

Sokáig itt sem ragadt meg, úgy két év múlva levadászta egy nagy angol telekommunikációs cég, amely akkor kezdte üzlethálózatát kiépíteni Magyarországon. Két év alatt felvett 85 embert, megnyitott tizenegy szaküzletet, majd ezek után az angolok „realizálták” befektetésüket – jó pénzért eladták leányvállalatukat a legnagyobb hazai konkurensnek. Állásajánlatoknak a huszonéves fiatalember ekkor sem volt híján, azonban úgy gondolta, saját lábára áll. – Sok tapasztalatot gyűjtöttem – összegzi azoknak az éveknél a hozadékát –, megtanultam, hogyan kell a mosogató néivel beszélni a konyhán, és komoly üzletemberekkel tárgyalni. Emellett rengeteg emberrel kerültem kapcsolatba, kialakult körülöttem egy nagyon széles ismeretségi háló, egy erős kapcsolati tőke. Azt is megtanultam, hogy az üzlet alapja a hosszú távú együttműködés, ami lojalitást és folyamatos, megbízható minőséget feltételez bármilyen szolgáltatásról legyen szó.

Ezt a tudásanyagot akár kamatoztathatta is volna valamely nagyvállalkozás vagy nemzetközi intézmény jól fizetett alkalmazottjaként, annál is inkább, mivel így visszatekintve akkori jövedelme nem is volt olyan horribilis. – Nem azért lettem vállalkozó, hogy több pénzt keressek. A pénz csak azért fontos, hogy eltarthassam a családom azon a szinten, ahogy korábban elterveztem. Ami igazán hiányzott a nagyvállalatoknál, hogy azt érezzem: ott, ahol vagyok, nagy szükség van rám, mert nagyon jól csinálom, amit csinálom – mondja.

Egy nagyvállalatnál, különösen a multinacionális óriáscégeknél, akár magas pozícióban is – csak szigorúan megszabott korlátok között, valamely távoli központban kialakított sémák szerint dolgozhat, egy bármikor kicserélhető csavar egy jól működő gépezetben. – Úgy éreztem, ennél többet érek – magyarázza Földes Tamás, hogy miért adta fel a biztosat a bizonytalanért, bár a váltást nem is gondolta különösebben kockázatosnak. – Nem vagyok az a típus, aki ha elesik, nem tud lábra állni. Biztos voltam benne, annyi pénzt, amennyire a kezdeti sikerekhez szükségünk van, meg tudok keresni – állítja.

Egy másik képességet is felfedezett magában, amiről úgy véli, nem lehet tanulni: jó szervező és vezető. Ért az emberek nyelvén: a számon kérések mellett képes dicsérni, elismerni is – motiválva a vele együtt dolgozókat. – Lehet, hogy a csapatban gondolkodás képességét – morfondírozik – a sportnak köszönhetem. Tizenegy évig vízilabdázott, a csapatjátékban pedig az egymásra való figyelés nélkül nincs eredmény.

Vállalkozásába hat éve vágott bele. Szíve szerint vendéglőt nyitott volna, de ehhez akkor nem volt elég pénze. Induló tőkét valójában korábban megszerzett kapcsolatai adták, így lett partnere először egy nagy nyomdának, majd kezdte meg munkáját a reklámpiacon, kezdetben grafikai tervezéssel és nyomdai kivitelezéssel. Nem mintha Földes Tamásnak különösebb gyakorlata lett volna ebben az iparágban, azt viszont pontosan tudta, hogyan hozható össze a szakértelem az üzlettel. Értett még ahhoz is – legalábbis erre vall, hogy a hatalmas konkurencia mellett felnőttek és talpon maradtak –, miként lehet az ügyfeleket megtalálni, de leginkább megtartani. – Rengeteg kudarc, pofon és sikerélmény árán jutot-

tunk el odáig, hogy ma a cégnek 18 munkatársa van, és jegyeznek a piacon – összegzi, majd hosszan eltűnődik, amikor a pofonokról és kudarcokról kérdezem.

Komolyabb bukás nem volt, hiszen akkor már ők is eltűntek volna a süllyesztőben, mint a legtöbb induló kis cég. Az esetenkénti balsikerek leginkább akkor fordultak elő, amikor hirtelen egészen újba, a reklámtól és médiától – amely terepen fokozatosan egyre többretegű szakismeretet szerzett – idegen dolgokba akart belevágni. – Mára megtanultam, a pénz arra való, hogy a jövő biztonságát teremtsük meg vele – összegzi 30 évének élettapasztalatait. – Hogy mi lesz tíz év múlva? – tűnődik el. Hát pályát váltani már aligha fog. Most úgy gondolja, alkalmazott sem lesz többé. Egy biztos, a fontossági sorrend tíz év múlva sem lesz más. – Akkor is háromnegyed kilencre jövök majd dolgozni, hogy együtt reggelizem a családdal, és este fél hétre hazaérek a gyerekeimhez – mondja határozottan.

(Hámor Szilvia, Népszabadság, 2005. május 31.)

C)

Nem a szerencse fia

Egy szegény családból származó fiúból gazdag vállalkozó lett. A történet főszereplője, a szekszárdi Varga Gyula úgy véli, ez nem egy szappanopera, és ő nem a szerencse fia. A türelem, a szorgalom és a becsületesség hozta meg gyümölcsét.

Varga Gyula jól tudja, hogy aki nem születik jómódúnak, és saját erőfeszítései nyomán gazdagodik meg, azt óhatatlanul gyanú veszi körül. Jó néhányan nem tudják megérteni, hogy másnak miként sikerülhetett az, ami nekik nem. Az ilyen embereket meghívja egy kávéra, és elbeszélget velük, mit csinál ő, és vajon mit tesz a másik rosszul. Mint mondja, mindenkin, akinek gondja van, igyekszik segíteni. Húszéves szakmai tapasztalata és kapcsolatai ugyanis sokaknak jól jöhetnek.

– Én sem milliókkal kezdtem – teszi hozzá. – Húsz éven át főfoglalkozású zenész voltam. Nem szégyelltem a munkát. Éjjel szmokingban muzsikáltam, reggel pedig fölkeltem és kétkezi munkát végeztem. Voltam zöldségkereskedő, takarító kisiparos, butikos, kamionsofőrként pedig több millió kilométert vezettem Európában. A kevés pénzből is mindig félretettem.

Tudni szeretném, mi a valódi titka, hogy sikeres lett, de csak mosolyog.

– Látja, most is nyitott ajtónál beszélgetünk. Én így tárgyalok mindenkivel. Nem csapom be a partnereim, és akkor sosem zárulnak be előttem a kapuk.

Olyannyira, hogy ma már teher- és személyszállítással, utazásszervezéssel, vendéglátással, építőipari tevékenységgel is foglalkozik. Mindezek mellett nyomozóirodát és pénzügyi vállalkozást is üzemeltet. Cégeit országszerte ismerik. De mint mondja, a sok pénz egyúttal sok gond is. Igyekszik ebben lelkiileg nem megöregedni. Sportegyesületeket szponzorál, és immár tizennyolcadik éve a hajléktalanokra, rászorulóokra áldozza a karácsonyát.

A jövőre vonatkozóan is komoly tervei vannak, egyebek mellett tanulni szeretne. A pénzügyi szakirányt fontolgatja, valamint a doktorátus megszerzését, ez utóbbit eredeti szakmájában, zeneművészeti területen. Nyolc hangszeren játszik, bár ma már – idő hiányában – egyre ritkábban. Úgy tervezi, hogy húsz évig még biztosan nem pihen meg, és ha eljön ez az idő, szeretne féltve őrzött kincseiből, a két-száz darabból álló hegedűgyűjteményéből, egyedülállóan különleges autóiból, motorjaiból egy múzeumot létrehozni Szekszárdon.

(Máczi Katalin, Népszabadság, 2004. július 14.)

D)

Karsai Béla évente egy gépet akart, most azt tervezi, világcégek beszállítója lesz

A sámlira már hiába áll föl Karsai Béla: holdingja akkora, hogy kisipari módszerekkel irányíthatatlan. Kitanulta a vezetéstudományt, hovatovább maga is írhatna tankönyvet. De egyelőre a növekedésre koncentrálna. Évek múlva világcégek globális beszállítójává kívánja fejleszteni a nevét viselő részvénytársaságot.

Rakjuk a víz köré! – hangozhatott az ötlet. Akkor eladhatóbb, sőt! Megvették hát a vizet és a palackozás jogát, az eszközöket, a piacot. S már ment is a bolt: a Mohai Ágnes nevű ásványvízzel együtt a műanyag csomagolóanyagot el lehetett adni. Ez az ötlet azonban a történet közepe. Amikor már javában futott a szekér, a Karsai Műanyagipari Holding Rt. országossá terebélyesedett, cégek sorát tudhatta magáénak. A tulajdonos inkább taníthatta, mintsem tanulhatta a vállalatbirodalom menedzselését, a cégépítést, a befektetések tervezését, végrehajtását.

A kezdet kezdetén

A milliárdos forgalmú holding műszaki és csomagolóanyagot szállít az elektronikai, az autó-, a gyógyszer-, a kozmetikai, az élelmiszeriparnak és palackokat az italokat értékesítő partnereknek. Ellátja saját magát és a piac egy részét műanyagipari szerszámokkal. A nettó eredményt tekintve az eddigi legjobb éve – a félmilliárd forint jelentős meghaladásával – 1998 volt, a 2001-es 500 milliós nyereség után a múlt esztendő hozott csak negatív előjelű adatot.

De *Karsai Béla* sikertörténetén ez mit sem változtat. Korát tekintve – 46 éves – biztos tudható, hogy nem ma, de még csak nem is a rendszerváltás óráiban kezdte vállalkozását.

– Nem azért kezdtem bele a műanyag-feldolgozásba, mert olyan nagyon jól lehetett vele keresni! Nem akartam beletartozni a művirág- és a játékkészítő kategóriába – igazít el a múltjában a székesfehérvári üzletember. – Engem a szakmaszeretet hozott ide és tartott itt, pedig atyám egyszerűen eltanácsolt a szerszámkészítő mesterségtől.

Nem sikerült tartósan. Visszahozta a sors, 1988-ban, amikor az ország túljutott a gmk-korszakon, s kezdtek megalakulni azok a vállalatok, amelyekről látni lehetett, hogy akár komoly növekedésnek indulhatnak. Az államtól akkor már a „merjenek nagyban gondolkodni” biztatás sem állt távol, amit *Karsai Béla* is meghallott. De mint mondja, némi kritikával fogadta az unszólást:

– Azt éreztem, csapda is lehet, ha túl könnyen és túl nagy hitelt tud felvenni egy vállalkozó.

A gondok piacán

A növekedés ütemével tehát óvatosan bánt, ódzkodott attól, hogy a kelletnél nagyobbat markolva valamely bank áldozatává váljon. Székesfehérvárott, szűkebb pátriájában, először azt célozta meg a cége, hogy évente vesz egy gépet. Majd minden évben egy új gépet vásárolt. 1997-től minden évben egy vállalattal akart nagyobb lenni. Az eredmény?

– Évenként igyekeztünk megduplázni az árbevételünket – mondja nemes egyszerűséggel *Karsai Béla*, hozzátéve a saját gazdaságfilozófiája számszerűsített magyarázatát. – Végeredményben évente húsz-harminc százalékos organikus növekedést, illetve hetven-nyolcvan százalékos, vállalatfelvásárlásból származó növekedést értünk el. Igyekeztünk mindannyiszor olyan cégeket megvenni, amelyek gondokkal küszködtek.

Megvették, feljavították, eladták, mondhatnánk, de *Karsai Béla* másmilyen cégtörténetet vázol fel. A bajban lévő részlegekkel egy dolgot tettek: az ottani emberekkel összefogva igyekeztek jó vállalatot építeni. Így könnyen válhattak partnerré a megvásárolt cégek. A „pszichés” ráhatás belül dolgozott.

A következő fázis képviselői

A holding a profilját tekintve nem egységes. Az egyik fő rész a csomagolóanyagok gyártására szakosodott, a másik műszaki műanyagok előállítására, és – *Karsai Béla* szakmai múltjához illeszkedően – jelen van a szerszámgyártás mint a műanyagipar kiszolgáló háttérpára is. A főtulajdonos szerint a méretnagyság még nem ad okot összevonásra, némelyik egység esetleges bezárására. A komolyabb racionalizálásra még öt-hat évet kell várni, *Karsai Béla* csak azt az esetet tartja kizáró oknak, ha valamely cége tartósan veszteségesen működik.

Azt azonban nem tudja elképzelni *Karsai Béla*, hogy egyszerre minden területnek rosszul menjen. A múlt évben – emlékeztet rá – az informatika hanyatlóban volt, de az autóiipar „dübörgött”. A holding pedig nem csak egy ágazat kiszolgálására rendezkedett be. No és a műszaki műanyagok gyártásához magas színvonalú szakmakultúra, nagyfokú automatizáltság kell. A cégek stabilizálni tudják termelésüket, mert képesek váltani, a konjunkturális igényekhez alkalmazkodni.

Akár taníthatná is

Vajon ez az üzleti rugalmasság hogyan él Karsai Béla gondolkodásában? Ha könyv írására adná a fejét, vajon inkább egy Karsai-modellt írna le, vagy egy olyan, már létező vállalatvezetési elméletet, amelynek gyakorlati megvalósítója a holding?

– Az sem mindegy, hogy a mai tudásommal indulnék-e el a könyvben, hogy bemutassam a vállalatépítést, vagy a saját magam fejlődését vetném papírra – vágja ki magát a holdingvezető, aki kész bevallani a kudarcait is. Mert azért voltak ilyenek. – Főleg a kezdetek története igen sok hibáról szólna, s arról, hogy hányszor és mekkora károkat szenvedtem el, mire felépült a mai vállalat.

Egyébként a tollat a nyolcvanas évek végén valóban kézbe vette, mivel – ahogy ő mondja – „kislányosan” naplót vezetett. Aztán abbahagyta, az ötévnyi „tanulmánykötet” valahol pihen egy fiók mélyén. Vannak cégméreteket, amelyek esetében a tulajdonos megengedheti magának, hogy az üzem végében ráállva egy sámlira megállapítsa, lám, mindenki dolgozik, nagy baj nem lehet. Ő is így kezdte, de, mint tudjuk, előbb gépeket, aztán új gépeket, végül cégeket vett.

A növekedésnek eljött a középállamati fázisa. Akkorra már el kell az embernek sajátítania egy csomó olyan tudományt, amire kisiparos vállalkozóként még nem volt szüksége. Egy százfős vállalatnál már nem arról van szó, hogy ne lehetne kicserélni a sámlit hokedlire. De ebben a szakaszban már nincs idő erre; a vállalkozó utazik, üzletet gyűjt be, komoly jelentősége van a mérleg-, az eredménykimutatás tanulmányozásának.

Két macskaként

Ráadásul a vezető és a tulajdonos egybe is eshet, meg nem is. Karsai Béla nem is tagadja az érdekek másmilyen mivoltát. De vajon két macskaként, hogyan játszik önmagával?

– A tulajdonos szeretne minél több osztalékot kivinni, a vezető viszont azért felelős, hogy a vállalat növekedjen, egészségesen fejlődjön – mondja magának (?) az Rt. tulajdonos vezetője.

– Ha valaki csak tulajdonos marad, akkor valahol megreked, ezért akkor jár el bölcsen, ha odaadja a vezetés minden felelősségét annak, aki gondoskodik a megfelelő osztalékról, s a vállalat egészséges fejlődése zavartalanul megy végbe a keze alatt.

– Karsai Béla ma még nemigen tudja jól megítélni saját magatartását, de egyelőre kevésbé tartja fontosnak a tulajdonosi érdeket. Kevesebb pénzt vesz ki a vállalatából, de így tartja jónak, mert sokkal több marad fejlesztésre. Azért tudta így elrendezni a fejében, folytatódik a vallomása, mert alulról kezdte, s a cég építőkockáról építőkockára bővült. Megoldás lenne az is persze, hogy Fehérvárott üldögélve a számokból irányítaná a holdingot: onnan is tudná, mi készült el, hogyan alakult, változott a termelési és üzleti folyamat. De hasznosabb rendre végigjárni minden egységet, látni, megtapasztalni a történéseket. Karsai Béla ezt így mondja:

– Kell a humánpolitika is, pontosabban – segíti ki magát egy költői fordulattal –, ami távol van a szemnek, az távol van a szívnak is.

A holdingban már nem dívik a sámlira álló cégtulajdonlás, de még akkora sincs a vállalatbirodalom, hogy – emlékezzünk Karsai Béla kijelentésére – elérkezett volna a racionalizálás időszaka. Azaz növekedési programja mindenképpen van a részvénytársaságnak. Mekkora bővülnek tehát, s milyen esemény az, ami Karsai Bélát mozgatja?

– Néhány nagy vevő globális szállítójává válhatunk, néhány földrészen kiszolgáljuk őket – láttatja a következő évtizedet a tulajdonos, aki a további léptékváltáshoz is hozzá tud szólni. – Nem gondolom, hogy a későbbiekben már csak számokból kell ellenőrizni a vállalatot. Biztos, hogy el kell majd menni Ázsiába, megnézni, hogyan működik az ottani cég, s a helyi problémákból mi az, ami nem képes „átjönni” Fehérvárra. Abban sem hiszek, hogy a kereskedelemben tartós és hatékony módszerré válhat az e-business. A személyességnek megmarad a szerepe. Ezt a saját mintegy ezer munkatárs vonatkozásában is mondom. És azonnal hozzáteszem, ha valakinek van egy régi tudása – a szocializmus felfogása szerint a megszerzett szakmával le lehetett élni egy életet –, az több, mint kevés. Egy életen keresztül kell tanulni tulajdonosnak, vezetőnek, beosztottnak ahhoz, hogy a víz tetején tudjunk maradni.

A Bolyai-díjat négy vállalkozó, Somody Imre üzletember, Somody Imréné, Karsai Béla a Karsai Holding Rt. elnök-vezérigazgatója, Lantos Csaba, az OTP Bank Rt. vezérigazgató-helyettese alapította.

Kezdeményezésükhöz később többen csatlakoztak. Ma a magyar tudományos élet legrangosabb civil alapítású tudományos elismerése lett. A díjat 1998-ban alapították. Az alapítók szándékuk szerint a tehetség, a tudás előtt kívántak így tisztelni. Egyúttal példaadás a fiatal, tehetséges tudósjelölteknek is. Az alapítvány létrehozóinak meggyőződése, hogy tudomány és tudósok nélkül nincs versenyképes Magyarország, „ezért értékrendünkben, társadalmi elismertségben méltó helyére kell emelni a tudást, a tudományt és a tudóst” – olvasható az alkalomra készített ismertetőben.

A kétévente odaítélt Bolyai-díj nem egy adott tudományterületen végzett kiemelkedő munkát hivatott elismerni. A díj azon magyar állampolgárságú, illetve magyar származású személynek adományozható, aki nemzetközi mércével is kimagasló eredményt ért el a tudományos kutatás, fejlesztés, a tudományos utánpótlás nevelése, illetve ezek eredményeinek a társadalmi-gazdasági életben való hasznosítása terén. A Bolyai-díj nyerteséről, egy erre a célra létrehozott független díjbizottság dönt. A díjbizottság elnöke a Magyar Köztársaság mindenkori elnöke, tagjai a magyar tudomány és közélet kiemelkedő, elismert személyiségei. A díjjal 50 ezer dollár adómentes pénzjutalom jár. A Bolyai-díjat első alkalommal 2000. április 2-án Freund Tamás akadémikus, agykutató, majd Roska Tamás akadémikus, informatikai kutató vette át Göncz Árpád köztársasági elnöktől.

A Bolyai-díjat 2004-ben a Magyar Állami Operaházban, a magyar közélet, a magyar és a nemzetközi tudományos élet neves személyiségei és a tanulmányi versenyeken kimagasló eredményt elért hazai és határon túli középiskolai diákok, az őket felkészítő tanárok és első, másodéves egyetemi hallgatók jelenlétében Mádl Ferenc köztársasági elnök adta át Bor Zsolt fizikusnak. A díj egyik alapítója, Karsai Béla Aschner Lipót-díjat kapott. A névadó Aschner Lipót a XX. század első felében Magyarország egyik legnagyobb iparszervezője volt. Nevéhez fűződik a mai TUNGSRAM létrehozása, a hazai fényforrásipar megteremtése. 1989-ben a Tungstram és a Magyar Hitel Bank – emlékének őrzésére – alapítványt hozott létre, hogy minden esztendőben a születésnapján, egy vidéken dolgozó és egy fővárosban élő menedzser kapjon elismerést. Ezúttal tizedik alkalommal adták át az Aschner Lipót-díjat. Az alapítvány kuratóriuma, a North American Bus **Karsai Bélának**, a Karsai Műanyagfeldolgozó és Szerszámgyártó Rt tulajdonosának, elnök-vezérigazgatójának ítélte az elismerést. Cége az ország legjelentősebb gyógyszer-kozmetikai és élelmiszeripari csomagolóanyag-gyártó vállalkozása. Termékeiket Európa 15 országában vásárolják. Karsai Béla vállalkozása igazi sikertörténet: 1988-ban kisiparosként kezdi pályafutását, majd családi vállalkozás, később üzem fémjelzi szakmai útját. Évente megháromszorozza termelését, 1998-ban új üzemeket telepít Veresegyházán, Orosházán és Romániában. Vállalkozásainak irányítása mellett tanul. 1996-ban a buffalói egyetemen vezetés-módszertani, nyelvi tanulmányokat is folytat. Szívesen támogat jótékony célokat, így például a Fejér megyei Szent György Kórházat, a székesfehérvári Nemzeti Emlékhelyet, könyvek megjelenését.

(Gergely László, Piac és Profit, 2003/07.)

B	Tevékenység	Részösszegzés - elemzés	10 perc
	Tanári instrukciók	Összehasonlítják a korábban felmerülő személyiségjegyeket, tulajdonságokat. Az összehasonlító elemzés alapján következtetést vonnak le, hogy melyek lehetnek általánosságban egy sikeres vállalkozó személyiségjegyei.	
	Kiemelt készségek, képességek	Elemzés, rendszerezés, lényegkiemelés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Összehasonlítás	
	Eszközök	Tábla, kréta	
A ₁	Tevékenység	Mi lehet a siker titka? - Csoportmunka	45 perc
	Tanári instrukciók	A cikkek tartalma, és a közös elemzés tapasztalatait felhasználva kérdéssort állítanak össze a diákok. A kérdéseket négyfős csoportokban állítják össze. Ugyancsak ekkor választják ki a potenciális beszélgetőpartnereket a településükön élő sikeres vállalkozók közül. A csoportmunkát követően az egyes csoportok kijelölt vezetője felolvassa a kérdéseket, és a lehetséges beszélgetőpartnereket. A kérdéseket a tanár felírja a táblára. Az összegyűlt kérdéseket értékelik, és tanári segítséggel közösen összeállítják a végleges kérdéssort. Kiválasztják a riportalanyokat. Megbeszélik a riportkészítés szabályait, felkészülnek a riportkészítésre.	
	Kiemelt készségek, képességek	Kreativitás, koncentráció, felismerő képesség, memória, rendszerezés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport, majd frontális	
	Módszerek	Kooperatív munka: elemzés, írásbeli szövegalkotás	
	Eszközök	Papír, ceruza, tábla, 2. gyűjtemény	

A ₂	Tevékenység	Mi lehet a siker titka?- tartalomelemzés	45 perc
	Tanári instrukciók	<p>Mik a sikeres vállalkozás feltételei? A gyerekek négyfős csoportokat alkotnak. Minden csoport a vállalkozás sikerességének más-más elemét kapja feldolgozásra. (2. gyűjtemény) A kapott írást úgy dolgozzák fel, hogy az adott területről pontos, részletes beszámolót tudjanak adni a többi csoport tagjainak. A feldolgozás során a tanár folyamatosan segít az értelmezésben.</p>	
	Kiemelt készségek, képességek	<p>Együttműködés, tolerancia, lényegkiemelés, szóbeli szövegalkotás, adatgyűjtés, decentralálás, jegyzetkészítés</p>	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Szövegelemzés, kiselőadás	
	Eszközök	Idegen szavak és kifejezések szótára, 2. gyűjtemény	
A ₃	Tevékenység	Forrásgyűjtés	
	Tanári instrukciók	<p>A diákok az interneten keresnek forrásanyagot kereső segítségével. (Keresett kifejezések lehetnek: vállalkozás, vállalkozó, sikeres vállalkozó, sikeres vállalkozás.) A témához kapcsolódó internetes oldalakból összegyűjtnek 15-20 darabot. Kiválasztanak két-három olyan rövid írást, amelyik szerintük hasznos lehet egy kezdő vállalkozó számára, amelyikben vállalkozói sikerekről számolnak be. A csoport létszáma három-négy fő lehet. A tanár a feladat végzése közben – igény esetén – segítséget nyújt értelmezéssel, szómagyarázattal.</p>	
	Kiemelt készségek, képességek	<p>Adatgyűjtés, munkamegosztás, együttműködés, tartós figyelem, koncentráció, lényegkiemelés</p>	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Heterogén kiscsoport	
	Módszerek	Gyűjtés, kooperatív szövegfeldolgozás	
	Eszközök	Számítógép, internet, papír, írószer, idegen szavak és kifejezések szótára	

2. GYŰJTEMÉNY

a)

Mivel foglalkozzon induló vállalkozása?

Hogyan tudná meghatározni azt, hogy milyen vállalkozási tevékenységbe kezdjen, mely az Ön számára a legmegfelelőbb? Lehetőleg olyanba, amit ismer. Amennyiben éveket dolgozott könyvelőként, vagy hobbi szinten már régóta állít össze számítógép konfigurációkat, gondolja át, hogyan hasznosíthatná szakmai tapasztalatát egy sikeres vállalkozásban.

Az is lehetséges, hogy egy óriási üzleti lehetőség hever az orra előtt, ezért nézzen körül alaposan környezetében. Találkozhat olyan piaci igénnyel, amelyet még senki sem fedezett fel magának, de gondolhat arra is, hogy egy már létező terméket vagy szolgáltatást kínáljon, jobb minőségben. Mindez egy jövedelmező vállalkozás csírája lehet.

Az alábbiakban következzen néhány további segítség vállalkozása tevékenységének kiválasztásához.

Olyan területen dolgozzon, amit szeret. Csakis olyan tevékenységet válasszon, amiben örömmel dolgozik. Talán nem is lehet eléggé hangsúlyozni ezt a kritériumot. Rengeteg ember indítja el vállalkozását ugyanazzal a helytelen indokkal: meg akar gazdagodni. Igaz ugyan, hogy számos milliomos a saját vállalkozásából csinálta meg a maga szerencséjét, de ez ne legyen az egyedüli motivációja egy vállalkozás indításához. Ha nem élvezzi a munkáját, nem is lehet sikeres – legalábbis lelki szempontból. Valójában hiába rendelkezik egy pénzügyileg jól jövedelmező vállalkozással, ha állandó feszengéssel kell szembenéznie azért, mert olyan munkát végez, amit egyáltalán nem kedvel. Számtalanszor hallani olyan vállalkozókat, akik jól menő vállalkozásukat működtetik ugyan, de szó szerint betegek attól, hogy nem élvezik a sikerüket. Ha nem élvezzük a munkánkat, az csak egy szürke, hétköznapi taposómalom lesz.

Legyen jobb a piacon. Számos kezdő vállalkozó feltételezi azt, hogy új ötlettel kell előállniuk a sikerhez. Ez egyszerűen nem igaz. A legtöbb sikeres vállalkozás nem egy innovációs eredményen alapszik, hanem a piaci szükségleten. Ahelyett, hogy egy világot megváltó ötlettel állna elő, nézzen szét környezetében és keressen kitöltésre váró űrt, vagy olyan üzleti koncepciót, ami javítható. A versenytársaknál jobb minőségű kínálat gyakori sikertényező a kezdő vállalkozások esetében. Egy új pizza futár szolgáltatás nem újdonság, de lehet hozzá olyan többletet kínálni, ami segít a versenytársak legyőzésében (gyors kiszállítás, melegen tartott étel stb.). Az Amazon.com nem az első áruház volt, amely könyveket árult, de az elsők közt volt, amely lehetővé tette, hogy mindezt kényelmesen az otthonunkban tegyük meg.

Szűk piaccal rendelkező termék. Számos kisvállalkozás felhagyott azzal a próbálkozással, hogy mindenféle terméket kínáljon széles közönségnek. Ezerféle termék kínálatának képessége reális elképzelés egy nemzetközi hálózattal rendelkező nagyvállalatnak, de nem az egy kezdő kisvállalkozónak. Próbáljon meg találni egy olyan szűk piaccal rendelkező terméket vagy szolgáltatást, mellyel szívesen dolgozna, és legyen ennek a tevékenységi területnek a szakértője.

Derítse ki, hogyan tudná magát elkülöníteni az éles versenytől. Ha a vállalkozásának szűk környezetében a piac telítve van versenytársakkal, egy újabb vállalkozás indításának kudarca igen valószínű. Ennek elkerülése érdekében különítse el magát versenytársaitól, kikerülve ezáltal a túlszűfolt környezetből. Amennyiben nem tudja gyorsan és könnyedén megkülönböztetni magát versenytársaitól, inkább más tevékenységet válasszon.

Maradjon visszaút. Befoghat részidős vállalkozásba is, amennyiben jelenleg rendelkezik munkahellyel, mert így vészhelyzet esetén lesz hová visszamenekülnie. A biztos jövedelem még jól jöhet! Beszéljen barátaival, családtagjaival az indítandó vállalkozásról, és kérje ki véleményüket. Hasznos információkhoz juthat ezáltal.

Bárhogyan is választja ki leendő vállalkozása tevékenységét, és bármit választ is, jól fontolja meg, lehetőleg minél több információ alapján!

b)

Megfelelő vállalkozásnév

Nagyon fontos, hogy olyan vállalkozásnevet találjunk, amelyik felkelti az érdeklődést a leendő ügyfelekben. Kíváncsivá válik-e ránk, és veszi-e a fáradságot, hogy tájékozódjon. Vagy a sok ajánlat között elsiklik figyelme vállalkozásunk neve fölött.

A jó név kiválasztásához ad segítséget a következő kérdéssor:

- Ki a megcélzott vevőkör?
- Milyen problémák megoldásában segíthet a vállalkozás nekik?
- Milyen szavak vagy mondatok keltik fel ezen fogyasztók érdeklődését?
- Mi az a 3-5 legkézenfekvőbb haszon a vállalkozásban, amit a fogyasztók számára nyújthatunk?
- Melyek azok a szóképek, amelyek közvetítik a fogyasztó irányába a szempontjából releváns tevékenységet?
- A versenytársak milyen név alatt dolgoznak, és melyik az a név, amely megkülönbözteti a vállalkozást az adott piaci környezetben?

Az ezekre a kérdésekre adott válaszok nyersanyagként szolgálhatnak egy 5-10 nevet tartalmazó lista kidolgozásához.

A nevek kiértékelése. A lista elkészítése után az első kérdés, hogy hogyan szűkítsük le a legnagyobb potenciállal bírók körére? A következő kérdéseket kell végigvenni:

- *Vajon a megcélzott fogyasztókhoz szól a név?* Tanulmányozza a lehetséges fogyasztók visszajelzéseit. Mely nevek szólnak leginkább nekik?
- *Elősegíti-e a növekedést a név, vagy behatárol?* Amennyiben a név az adott termék vagy szolgáltatás konkrét előállítási szakaszának elnevezését tartalmazza, hiába terjeszkedik a vállalkozás más folyamatokra, a partnerek és a fogyasztók az első tevékenységéhez kötik.
- *Megkülönbözteti-e a név a vállalkozást a piaci környezetben?* Az olyan egyszerű megoldások, mint a vezetéknevek felhasználása a névalkotásban, ha nagyon elterjedtek egy szakterületen belül (például ügyvédek), lehetővé teszik az újonnan induló vállalkozás számára, hogy a szokásoktól eltérő nevet válasszon. Ez az eltérő név már nagy segítséget nyújthat a versenytársaktól való megkülönböztetésben, könnyebben azonosítható lesz a cég a fogyasztók körében.
- *Nincs-e túlbonyolítva a név?* Érdemes elkerülni az olyan rövid szójátékok használatát a vállalkozás nevében, amelyek összezavarhatják a fogyasztót, ha nem értik mit is akar jelenteni. Ez különösen akkor kerülendő, ha olyan imázs, arculat kialakítását tervezzük, mely a professzionalitást tükrözi.
- *Könnyen betűzhető a név?* Ez különösen fontos a honlapok tekintetében. Amennyiben nem betűzhető egyszerűen a név, az emberek kevésbé lesznek hajlandók felhasználóként bejelentkezni, vagy érdeklődő e-mailt küldeni. Mindent a lehető legkönnyebbé kell tenni a fogyasztók számára.

Honnan tudjuk, hogy mikor találtuk meg a legmegfelelőbb nevet vállalkozásunknak? Ha szerencsések vagyunk, akkor akár három vagy öt nevet is találhatunk, amely jól illeszkedik minden általunk felállított kritériumhoz. Mégis, hogyan hozzuk meg a végső döntést?

Idézzük fel a kiinduló kritériumokat. Melyik név illik leginkább az üzleti célunkhoz? Melyik név írja le a legakkurátusabb módon azt a vállalatot, mely még csak a fejünkben létezik? Melyik név tetszik nekünk a leginkább?

Minden egyes vállalkozás a maga sajátos útján jut el a végső döntéshez. Néhány vállalkozó csak a saját ötleteire hagyatkozik, személyes indokok alapján dönt a névről. Mások sokkal „tudományosabbak”. Egyes vállalkozások fogyasztói kutatásokat vagy tesztek készíttetnek a célcsoportokkal, hogy lássák a névváltozatok mennyire érzékletesek, hatásosak. Vannak akik fontosnak tarthatják, hogy a termékükön szereplő márkanév kinézete megfelelő legyen, így ezen vállalkozások a névnek a logóba való beírásával próbálják ki a különböző névváltozatokat, melyik működik a legjobb design-elemként.

Használjon fel néhányat, vagy akár mindet a fenti kritériumokból. Létezik viszont néhány igen egyszerű **hétköznapi módszer** is: kérje ki más emberek véleményét közvetlen környezetében. Megpróbálhatja néha lefirkálni a neveket, hogy saját szemével lássa, hogyan is mutatnak aláírásként vagy a cége irodaszerein. Minden nevet olvasson fel fennhangon, különös figyelmet szentelve annak, ahogyan hangzanak, amennyiben rádiós vagy televíziós reklámokat sejt a jövőre nézve. A professzionális névkereső

cégek egy-egy megbízás folyamatára hat hét és hat hónap közötti időt szentelnek. Önnek természetesen nem szükséges ilyen sok időt eltöltenie, de legalább azért néhány hetet szánjon a névválasztásra. Mihelyst meghozta döntését a nevet illetően, azonnal nekikezdhethet az új név iránti „rajongás” felépítéséhez, hiszen a vállalkozás nevének kiválasztása az első lépés egy erős vállalat felépítésében, az **első**, amely akár az **utolsó** is lehet az üzleti pályafutásában.

c)

Mire vállalkozzam?

A vállalkozó első nagy problémája általában az, hogy kitalálja, mire is vállalkozzon.

Az ötlet megfogalmazásában segíthet a bennünket elég erősen befolyásoló környezetünk.

Nézz körül, honnan meríthetsz ötletet! Lássunk néhány példát!

Az ismerősök szükségleteiből, a médiareklámok sugallatából:

Nincs olyan probléma, ami ne jelentene lehetőséget másvalaki számára. Ha valakinek problémája van, annak megoldása előbb-utóbb szükségletként jelentkezik. Ha elég sok embernek van hasonló szükséglete, az már piaci lehetőség.

Fogyasztók ötleteiből:

A „fogyasztót” megtalálod egy társasági beszélgetés során elejtett ötleteivel vagy úgy, hogy szervezetten lehetőséget biztosítasz véleménye kifejtésére (pl. kérdőíves megkérdezés).

Már sikeresen működő vállalkozások példájából:

A piacon megtalálható termékek és szolgáltatások elemzése gyakran rávezet arra, hogy ezeket hogyan lehet tökéletesíteni? Ha egy vállalkozás sikeresnek tűnik, sokan mások is megpróbálkoznak vele, remélve, hogy nekik is sikerül. Ezen alapulnak a franchise (pl. McDonalds, Drogerie Markt stb.) és az MLM (pl. Sunrider, Amway, Noni stb.) hálózatok is.

Kereskedők tapasztalataiból:

A kereskedők tapasztalata szintén kitűnő ötletforrás. Jól ismerik a piaci igényeket, ezért gyakran támadnak javaslataik egészen új termékekre, szolgáltatásokra. Egyúttal segítséget is nyújthatnak számodra, hogy hogyan jelenj meg termékeddel vagy szolgáltatásoddal.

Az internetről:

Az információs technológia korában élünk. Ötletet nem csak a már ismert, hagyományosnak mondható módon szerezhethetünk; használd a világhálót! Létezik egy játékos angol kifejezés: e-lancer. Ez a freelancer, azaz szabadúszó analógiájára jött létre, és olyan szellemi munkát végző vállalkozót takar, aki az interneten keresztül kapja megrendeléseit, és azokat online környezetben – többnyire otthonában dolgozva – teljesíti. Ez nem azonos a köztudatban már élő távmunkával. Az e-lancer ugyanis saját maga gondolja ki, hogyan tudná kamatoztatni tudását virtuális környezetben, és ehhez keres megbízást. Gondolj a weblap-készítőkre és szerkesztőkre, grafikusokra, tipográfusokra, családfakutatókra, e-kereskedőkre stb.!

Az ötlet megfogalmazódásától a megszülető termékig vagy szolgáltatásig minden egyes fejlesztési szakasz kiadást, költséget jelent, ezért a vállalkozás beindítását gondos ötletkiválasztó és fejlesztő munkának kell megelőznie.

Ha sok lehetséges elképzelés került felszínre, meg kell szűrni az ötleteket abból a szempontból, hogy mennyire alkalmasak a továbbfejlesztésre. A termékötletek válogatása, elemzése részben piackutató (marketing) feladat, de a műszaki és gazdasági elemzéstől sem lehet eltekinteni.

Meg kell vizsgálni, hogy az ötlet

- megfelel-e a magad elé kitűzött vállalkozói célnak,
- van-e reális esélye a megbízható és várhatóan növekvő értékesítésnek,
- adottak-e a szükséges szakmai ismeretek,
- adottak-e a szükséges eszközök,
- van-e elég tőke,

– ha valami hiányzik, pótolható, megszerezhető-e?

Ha minden kérdésre megnyugtató a válasz, tesztelni kell a terméket, szolgáltatást.

Most már elégséges információval rendelkezel ahhoz, hogy mérlegeld a várható előnyöket, a kockázatokat és dönts!

A kockázat fogalmához az átlagember a bizonytalanság, a véletlen és a veszteség gondolatát kapcsolja. A kockázatnak azonban ennél több a jelentése.

A mindennapi életben, így például a játékban is, jelenti a nyertes és a vesztes egyenlő esélyét.

Ami a vállalkozást illeti: annál nagyobb a kockázat, minél nagyobb a kockáztatott érték és a veszteség lehetősége.

A kockázat külön-külön számítható a nyereségre és a veszteségre egyaránt. Ha a kockázatvállalás következményeként valószínűnek látszik a nagy veszteség, akkor a kockázatot el kell kerülnöd. Ezzel szemben, ha nyereség várható, feltétlenül kockáztatnod kell.

d)

Vállalkozás indítása. Mit? Hogyan?

A legelső dolog, amit egy vállalkozni szándékozó ember agyába kell vésni: alapos felkészülés nélkül nincs sikeres vállalkozás. Vegyünk egy jó ötletet, majd vizsgáljuk meg...

Jó példát másolni nem szégyen.

Ötletből üzleti terv

A legelső dolog, amit egy vállalkozni szándékozó ember agyába kell vésni: alapos felkészülés nélkül nincs sikeres vállalkozás. Vegyünk egy jó ötletet, majd vizsgáljuk meg, hogyan valósíthatjuk meg azt, s a végén ne felejtjük el feltenni magunknak a mindent sztorozni képes kérdést: gazdaságilag megéri-e az egész? Minden vállalkozás szülőanyja az ötlet: ki kell találnunk, milyen üzleti lehetőségbe kívánjuk pénzünket beleölni. A lehetőségek tárháza végtelen: a kutyakozmetikai szalon működtetésétől kezdve a körörmreszelő-kereskedésig elvileg bármi olyanra vállalkozhatunk, amit nem tilt a törvény, vagy nem tartozik az állami monopóliumokhoz.

Hogyan „lopjunk” ötletet?

Az üzleti lehetőség alapját jelentő ötlet szikrája szobánk magányában is kipattanhat agyunkból, de egyszerűbb, ha nyitott szemmel és füllel járunk külföldi útjainkon, szűkebb lakóhelyünkön, munkahelyünkön vagy éppen bevásárlás közben a sarki boltban. Ezek során könnyen bukkanhatunk, ki nem elégített vagy nem a megfelelő módon kielégített igényekre, vagy adaptálhatjuk a hazai piacra a külföldről még be nem gyűrűzött ötleteket. Emellett ajánlatos ellátogatni néhány internetes oldalra is, ahol nem csupán ihletet kaphatunk, hanem esetleges példaképekre is bukkanhatunk. Míg az Idea Café honlapján vállalkozói életsorsok és üzleti tervek, addig a FastCompany és az Inc. Magazine site-jain gyorsan növekvő vállalkozások tárulnak elénk, gyakorlatilag végtelen számban. Aktuális jogi és üzleti problémák felmerülése esetén pedig forduljunk bizalommal a magyar portálok üzleti lapjaihoz, mint például a kis- és középvállalkozásokra specializálódott (vallalkozoinegyed.hu). online oldalhoz.

A Nagy Ötlet és a valóság

Ha már hemzseg a fejünk a jobbnál jobb ötletektől, saját érdekünkben nem árt leszűrni azokat egy négylépcsős rendszer segítségével. Elsőként vizsgáljuk meg, hogy a megálmodott vállalkozás piacképes-e: nézzük meg, kiknek akarjuk portékánkat eladni, mérjük fel, mire és mennyi ideig van leendő kuncsaftjainknak szüksége, és találjuk ki, hogyan tudjuk hatékony és költséghatékony módon eljuttatni hozzájuk termékünket.

Másodszor töprengjünk el azon, van-e esélyünk az adott piacon a másnap megélésére: hányan utaznak hasonló vállalkozásban a célterületünkön, mi az ő gyenge pontjuk, miben vagyunk mi jobbak, azaz miért fog átcsábulni hozzánk Mari néni a szomszédból. Harmadszor gondoljuk át, hogy gazdasági-technikai-jogi szempontból megvalósítható-e a nagy álom: van-e elég jól képzett szakemberünk, be tudjuk-e szerezni a szükséges hatósági engedélyeket, és mennyire hightech a technikai repertoárunk. Vé-

gül, de korántsem utolsósorban tegyük fel magunknak a vállalkozás gondolatát generáló alapkérdést: anyagilag megéri-e ez nekünk?

Tehát becsüljük meg, mekkora lesz a várható forgalom, mennyi pénzt kell a fenntartható működésbe és további befektetésekbe investálni, s a végén mennyi marad a saját zsebünkben. Mindeközben legyünk résen: a lehetőség ablaka nem áll kezdettől fogva és örök időig nyitva. Tehát mérlegelnünk kell, mikortól és mennyi ideig számíthatunk vállalkozásunk olyan ütemű piaci növekedésére, amely már profitot is hoz a házhoz.

Tervkészítés nyereghelyzetben

Ha a fentiekben alaposan átrágtunk magunkat, hagyjuk mindennek írásos nyomát is. Tételről tételre fejtsük ki a fent felsorolt szempontokat, és alkossuk meg a pénzügyi, piaci és szervezeti tervet, valamint a piaci szegmens jellemzőit és a pénzügyi feltételeket tartalmazó üzleti tervet. Mindeközben pénztárcánkhoz mérten törekedjünk a legerősebb tulajdonosi pozíció megtartására: abban az esetben se engedjük ki a gyepelőt kezünk közül, ha időlegesen forráshiánnyal küszködünk. Ha pedig már minden csavar a helyén van, gondoskodjunk az egész szerkezetet összetartó szellemről is. A megfelelően kiválasztott vezetői stílus révén vállalkozásunk működőképességét, valamint gyors és sikeres fejlődését is megalapozhatjuk. Ezt követően, még ha a siker nem is biztos, legalább megnyugodhatunk, hogy mi mindent megtettünk érte!

(Lengyel Zsuzsanna: Mire vállalkozzam?

Martonné Kúsz Mária, Dunaújvárosi Kereskedelmi és Iparkamara, www.dkik.hu 2005. április 26.)

A ₁	Tevékenység	Bemutatós – prezentáció	35 perc
	Tanári instrukciók	Előzetesen (otthoni feladatként) kb. 5-10 perces interjú készítenek egy vállalkozóval. A csoportok bemutatják az elkészült riportokat. A bemutatás előtt elmondják hol készült a riport, mikor, kivel készítették, és kik voltak jelen. Ha készült magnófelvétel, arról illusztrációként meghallgatnak néhány mondatot. Egy csoportnak legfeljebb 8 perc áll rendelkezésére.	
	Kiemelt készségek, képességek	Szövegi szövegalkotás, előadói készség, figyelem, elemző-képesség	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Elemzés, megbeszélés	
	Eszközök	Magnó, tábla, kréta, egyéb demonstrációs eszközök	
A ₂	Tevékenység	Bemutatós – demonstráció	35 perc
	Tanári instrukciók	A csoportok megismertetik az általuk feldolgozott anyaggal társaikat.	
	Kiemelt készségek, képességek	Beszéd-készség, figyelem, elemző-képesség, előadói képességek	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Elemzés, megbeszélés	
	Eszközök	Tábla, kréta	
A ₃	Tevékenység	Bemutatós – demonstráció	35 perc
	Tanári instrukciók	A csoportok tagjai projektor segítségével megmutatják azokat a weboldalt, amelyeket vállalkozói szempontból kigyűjtöttek. Indokolják, miért pont ezeket az oldalt ajánlják. Ismertetik a kigyűjtött cikkeket, azok elérhetőségével. Az ismertetés közben a többiek a projektor segítségével olvasni tudják az írásokat.	
	Kiemelt készségek, képességek	Szövegi szövegalkotás, érvelés, figyelem, koncentráció, együttműködés, lényegkiemelés	
	Célcsoport/A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Elemzés, megbeszélés	
	Eszközök	Projektor, számítógép, internet	

Összegzés

A	Tevékenység:	Összegzés - értékelés	10 perc
	Tanári instrukciók	Az egyes változatoknak megfelelő szempontok alapján közösen értékelik az egyes csoportok a munkájukat.	
	Kiemelt készségek, képességek	Lényegkiemelés, elemzés, memória, koncentráció, együttműködés, érvelés, kritikai képesség	
	Célcsoport /A differenciálás lehetőségei	-	
	Munkaforma	Frontális	
	Módszerek	Elemzés	
	Eszközök		